

174

Onderwijsland 2015-2016: onzekerheid & chaos

- *Nog steeds geen krijtlijnen bestuurlijke optimalisering!
- *Wolfig M-decreet: onzekerheid & ontwrichting onderwijs
- *Improvisatie 1ste gr s.o.: STEM, CLIL ...Iedereen doet maar wat!
- *Meer planlast & juridisering
- *Veel selfies & geblaat, minder wol!

*Grootschalige scholengroepen: actualiteit, afremming fusiedwang & kritiek; schuldig verzuim van minister Crevits en parlementsleden

*Leuvense onderzoekers: "Amper 0,5% studies zittenblijven is betrouwbaar."

*Hervorming s.o. gebaseerd op foute uitgangspunten sociale discriminatie en differentiatie (tracking) in lagere cyclus s.o. : drie recente studies

*Leraar Van Hemeldonck & Finse prof. Sarjala weerleggen Finse fabeltjes over Fins onderwijs en superieure gemeenschappelijke lagere cyclus

*M-decreet: impasse, paniek, onzekerheid, chaos ...

*Passend onderwijs leidt tot ontwrichting buitengewoon onderwijs

*Baat of schaad inclusie voor bepaalde kleuters: doof kind, kind met syndroom van Down...

*Voor Flo en CO geen recht op buitengewoon onderwijs,

maar verplichte LAT-inclusie, exclusie in eerste leerjaar gewoon onderwijs

*Kritische vragen in commissie onderwijs & Vlaams parlement (februari – juni 2015)

*M-decreet: impulsieve voorstellen in 'Impuls' & van begeleiders in maart 2015

*Euforisch M-decreet-stellingname van koepels onderwijsnetten & begeleidingsdiensten: negatie van stem/bekommernissen van achterban (praktijkmensen)

*Problematische relatie van CLB met M-decreet

*Kritische analyse van falend inclusief onderwijs in Canada & Ierland

*Grote toestroom van leerlingen met zware beperkingen naar gewoon secundair onderwijs

Grootschalige scholengroepen: actualiteit, afremming fusiedwang & kritiek; schuldig verzuim van minister Crevits en parlementsliden

Raf Feys, Noël Gybels & Stella Brasseur

1 Inleiding: reactie op witboek & actualiteit

1.1 Reacties op witboek

Onderwijskrant publiceerde in april j.l. een witboek over grootschalige scholengroepen en het VSKO-plan in het bijzonder. Dankzij de elektronische versie op de website en de sociale media konden we dit witboek op een relatief grote schaal verspreiden.

Een debat over schaalvergroting en het VSKO-plan op gang brengen is een moeilijke zaak. *Barbara Moens* gewaagde in *'De Tijd'* terecht van een machtsgreep vanwege de VSKO-kopstukken en van spreekangst bij directeurs': *"De hervorming van de schoolbesturen maakt deel uit van een grotere machtsstrijd in het katholieke onderwijsnet. Hoe minder schoolbesturen, hoe eenvoudiger het voor de koepel is om marsorders te geven. De angst om uit de biecht te klappen is een rode draad in de gesprekken met directeurs, ook al zit de frustratie diep"* (*De Tijd*, 21 maart). Net voor de publicatie van ons witboek vroeg een directeur om zijn ingezonden bijdrage toch liefst niet op te nemen. De spreekangst is groot en de druk om te fuseren die op de scholen uitgeoefend wordt, was dit jaar enorm.

We ontvingen de voorbije weken heel wat positieve reacties op ons witboek. Met onze kritiek op de verplichting van een fusie van basisscholen met secundaire scholen, stimuleerden we blijkbaar ook veel directies basisonderwijs om een kritisch standpunt in te nemen (zie punten 2, 3 en 4).

Een directrice liet weten: *"Uw visie sluit goed aan bij de visie van Dirk Van Damme (OESO) in: Niet de onderwijsethiek maar de scholen moeten worden versterkt (De Tijd, 25 april 2014). Van Damme pleit net als Onderwijskrant voor een ander soort bestuurlijke optimalisering.* Van Damme: 'Onderwijssystemen varen het best met sterke scholen, niet met logge superstructuren. Uit de internationale gegevens blijkt overduidelijk dat landen die sterk in de autonomie van scholen geloven ook de beste resultaten halen. Nederland, dat een tiental jaar geleden nog sterk geloofde in het verbeteren van management en bestuur en daarvoor mastodontschoolbesturen oprichtte, komt daar nu snel

van terug. Wie het management in het onderwijs wil versterken, richt het best de inspanningen op het niveau van de scholen, niet dat van de structuren'." *Onderwijskrant* pleit voor zo'n soort bestuurlijke optimalisering en pleit daarom ook voor een vereenvoudiging van wetgeving e.d. Dit is meteen ook een antwoord op de VSKO-stelling dat de wetgeving e.d. te complex geworden is voor de gewone directeurs en bestuurders.

Nog steeds verwijzend naar *Dirk Van Damme* stelde de directrice dat de VSKO-kopstukken niet eens beseffen dat precies de kleinere en flexibele netstructuur van de katholieke scholen, meer garantie voor autonomie, betrokkenheid en kwaliteit biedt dan b.v. in het gemeenschapsonderwijs het geval is. De invoering van grootschalige scholengroepen en besturen zou ook volgens haar precies de ziel en de bezieling van de katholieke school aantasten. Reactie van Johan C.: *"Vanuit mijn ervaring kan ik daar enkel aan toevoegen: Schaf de grote scholengroepen gewoon af. Geef de school terug aan de directeur en de leerkrachten."*

Iemand schreef terecht dat de grootschalige scholengroepen een aantasting betekenen van *'de vrijheid van het onderwijs'* zoals ook *prof. Boudewijn Bouckaert, ex-voorzitter onderwijscommissie*, betoogde in *Visie(s) op onderwijs* (Pelckmans, 2014). De behoudsnorm in het hoger onderwijs werd na lobbywerk van *Onderwijskrant* beperkt tot 600 studenten. VSKO-kopstukken stellen voor scholengroepen van lager en secundair onderwijs een gemiddelde van 6.000 voor!

Velen apprecieerden ook dat *Onderwijskrant* eens te meer het initiatief nam om te reageren tegen beslissingen van VSKO-kopstukken waarvoor vanuit de scholen geenszins een consensus bestaat.

Een directeur s.o. schreef in dat verband: *"Ik hoop dat Onderwijskrant net zoals met de campagne rond het hervormingsplan s.o. erin slaagt om een open en tegensprekelijk debat over schaalvergroting en bestuurlijke optimalisering op gang te brengen. Net als in mei 2012 wekten de VSKO-kopstukken begin januari 2015 de (valse) indruk dat er een ruime consensus omtrent hun hervormingsplan bestond en dat er aan hun 'normatief' plan niet meer te*

tornen viel". Op 6 mei 2012 verspreidden we een petitie die al vlug door 13.000 mensen ondertekend werd. Meteen werd duidelijk dat de VSKO-kopstukken ten onrechte pronkten met een grote consensus rond de hervorming s.o.

1.2 Reacties uit katholieke onderwijskoepel!?

Bisschop Johan Bonny die de kerkelijke overheid binnen het VSKO-bestuur vertegenwoordigt, beantwoordde welwillend onze opgestuurde visie. Hij schreef: *"Beste, Ik heb uw kaderartikel over de schaalvergroting in het onderwijs goed ontvangen en doorgenomen. U maakt een aantal bedenkingen die in het verdere debat moeten en kunnen meegenomen worden. Er is zeker ook nog betere communicatie over het onderwerp nodig. Met de beste groeten, Johan Bonny."* We vermoeden dat bisschop Bonny wellicht ook inziet dat die machtsontplooiing van de katholieke onderwijskoepel niet gunstig is nu de kerk zich nederiger wil opstellen. Hij beseft dit blijkbaar beter dan Smits en Co.

Vanwege de VSKO-kopstukken ontvingen we geen reacties – net zoals op onze publicaties en onze petitie destijds rond het hervormingsplan s.o. Het doodzwijgen van de vele kritiek op grootschalige scholengroepen (ook vanuit de hoorzittingen en evaluatiestudies) is binnen de onderwijskoepel de gangbare tactiek. Met het doodzwijgen proberen de VSKO-kopstukken steeds opnieuw te voorkomen dat de achterban (de directies, de besturen, de leerkrachten, de ouders...) in contact zou komen met kritische geluiden. Een aangevraagd gesprek over het schaalvergrotingsplan werd ook niet toegestaan.

1.3 Geen eengemaakt publiek onderwijsnet

Vervelend voor de VSKO-kopstukken is ook dat er hoogst waarschijnlijk geen eengemaakt publiek onderwijsnet komt als tegenpool van het katholieke net. Het onderwijsnet van Steden en Gemeenten en het net van het Provinciaal Onderwijs lieten van meet af aan hun ongenoegen horen over de schaalvergrotingsplannen van minister Pascal Smet – vooral ook over het voornemen om die twee netten te fuseren met het net van het Gemeenschapsonderwijs en zo te komen tot één officieel onderwijsnet. In de al geciteerde bijdrage schreef *Dirk Van Damme* hierover: *"Het idee om een eengemaakt publiek onderwijsnet te smeden ademt een achterhaalde visie uit. Het zorgt niet voor minder, maar juist voor meer bureaucratische superstructuur. Wie een nieuwe schooloorlog wenst,*

verdeelt ons land het best in twee grote concurrerende blokken." Dat was ook het standpunt dat we in ons witboek verdedigden.

Op 19 juni bleek uit de bespreking van een rapport van vier wijzen blijkt dat de publieke onderwijskoepels een fusie geen goed idee vinden. Enkel beperkte samenwerking is mogelijk, zegden ze in het Vlaams Parlement. Op 19 juni verscheen in *De Morgen* de bijdrage *Gemeenschapsonderwijs benadert 'systematisch' gemeenten voor overnames*. We citeren even: *"Minister Hilde Crevits gaf de onderwijskoepels de tijd om een consensus te bereiken. Het tegenovergestelde lijkt nu te zijn gebeurd. Gemeentebesturen krijgen op een 'systematische manier' te maken met pogingen van het Gemeenschapsonderwijs (GO!) om scholen over te nemen. In de brief van 19 mei, gericht aan GO!-bestuurder Raymonda Verdyck en minister Crevits klaagt OVSG over de vijandige overnamepogingen van het Gemeenschapsonderwijs."* *We stellen vast dat lokaal op een systematische manier onze gemeentebesturen worden aangesproken. In een versneld tempo gebeuren overnames van gemeentescholen door het Gemeenschapsonderwijs, zonder dat hierover een open gesprek kan plaatsvinden met alle betrokken partijen en met de OVSG als ledenvereniging".*

1.4 Beleidsnota blijft uit; verontrustende stilte in parlement : schuldig verzuim!

Intussen wachten we nog steeds op een kadernota vanwege minister Crevits. Naar verluidt zou die ten vroegste in mei 2016 verschijnen. We betreuren dat officiële richtlijnen en krijtlijnen uitblijven – vooral omdat scholen ondertussen onder druk gezet werden om fusies aan te gaan. Ze werden voortdurend voorgezegd dat minister Crevits net als haar voorganger een hoge leerlingennorm van duizenden leerlingen zou opleggen en dat men het best hierop anticipeert. Gezien de vrijheid inzake oprichting van een school mogen de beleidsmakers geen hoge norm opleggen.

1.5 Recente kritische stemmen

De voorbije weken bereikten ons opnieuw veel kritische stemmen met betrekking tot het willen invoeren van grootschalige en niveau-overstijgende scholengroepen – opvallend veel over het lot van de basisscholen. In deze bijdrage bekijken we in punt 2 kritische uitspraken uit het verslag van een overleg met directeurs basisonderwijs uit een drietal regio's. In punt 3 citeren we uitvoerig uit een

interview van de COV-lerarenvakbond met prof. Geert Devos in Basis van 6 juni j.l. waarin ook de kritische visie van het COV tot uiting komt. In punt 4 nemen we een aantal kritische uitspraken op uit een VLOR-ontwerppublicatie over de identiteit van het basisonderwijs. En ten slotte brengen we in punt 5 verslag uit van gesprekken en vergaderingen rond deze thematiek waarbij we zelf als lid van de raad van bestuur betrokken waren. We merken dat de kritieken aansluiten bij de analyse in ons witboek. Het witboek biedt wel een meer omvattende analyse en verwijst ook naar de hoorzittingen en naar een groot aantal studies en rapporten.

2 Kritische geluiden van directeurs basisonderwijs uit overleg met drie regio's

In een overleg met directeurs basisonderwijs uit drie regio's binnen de provincie stelde men heel wat terechte bezorgdheden vast. We bekijken even de conclusies.

De directeurs willen in de eerste plaats de samenwerkingsinspanningen van de voorbije 12 jaren waarborgen. De meerderheid van de directeurs wil de bestaande scholengemeenschappen niet opgeven. Zij wensen daarentegen dat de bestaande scholengemeenschappen worden versterkt.

Samenwerkingsverbanden tussen scholengemeenschappen kunnen (later) eventueel leiden tot grotere scholengroepen met een (beperkt) aantal gemeenschappelijke doelen, projecten, realisaties (bv. veiligheid, ...), (*NvdR: voor samenwerking is er inderdaad geen fusie nodig. Ook in de hoorzittingen werd beklemtoond dat samenwerking de voorkeur verdient op fusies.*)

Directeurs vragen zich af of die grote scholengroepen wel werkbaar kunnen zijn. De betrokkenheid van de bestuurders bij alle scholen van zo'n groep, de stijgende vergaderdruk, het afkomen van middelen door een centrale administratie, ... zijn vaak gehoorde verzuchtingen. Men verwoordt ook duidelijk de vrees dat de eigenheid van het basisonderwijs in de voorgestelde grote groepen verloren zal gaan of onder grote druk zal komen te staan.

Lang niet alle directeurs zijn overtuigd van de zinvolheid van bestuurlijke schaalvergroting. Een aantal ziet geen meerwaarde in grotere gehelen. *De eigenheid van de basisschool is zijn verwevenheid met de plaatselijke gemeenschap.* Daardoor zal er ook een verschillend beleid gevoerd moeten worden in de stedelijke of plattelandsgebieden.

(Commentaar: directeurs van scholen in plattelandsgebieden wijzen ook op de relatief grote afstand met de stedelijke scholen waarmee ze zouden moeten fusioneren. Directeurs van gemeentescholen wijzen erop dat er vaak geen secundaire scholen van hun net aanwezig zijn in de regio. Het VSKO-plan opsteert voor een scholengroepomvang van 4.000 à 8.000 leerlingen. Vooral de nefaste invoering van de enveloppefinanciering leidde in Nederland tot fusies. Maar de besturen van het basisonderwijs hebben er maar gemiddeld een 1320 leerlingen, de besturen s.o. een 2.800.)

De directeurs zijn het volledig samenleggen van alle middelen (werkingstoelagen, punten, trekkingsrechten voor infrastructuur, lestijden, ...) in één ongekleurde enveloppe niet genegen. Men meent dat de middelen op een zo laag mogelijk niveau moeten toekomen én dus niet op het niveau van het eengemaakte bestuur. Men vreest dat dit laatste de onderhandelingspositie van (kleine) scholen onnodig ondermijnt. De directeurs geloven eigenlijk ook niet in de beloofde herverdeling van de middelen binnen het katholieke onderwijsnet. Zij zijn van mening dat het departement op structurele en recurrenente wijze moet zorgen voor een betere beleidsomkadering in de basisscholen door aan leerlingen van het basisonderwijs een grotere puntenwaarde toe te kennen.

De directeurs hebben ook grote vragen bij de verhouding tussen vrijwillige en betaalde bestuurders. Men meent ook dat bestuurders niet kunnen betaald worden vanuit de bestaande middelen van de scholen. Ze geloven ook niet dat deze hervorming in zo'n korte tijd gerealiseerd kan worden. (De VSKO-kopstukken oefenden een sterke fusiedwang uit.) De directeurs betreuren verder ook het ontbreken van overleg met de vakbonden. Ze vrezen dat de koepel zo de vakorganisaties onnodig uitdaagt. (Denk aan vaste benoeming, schoolopdracht, ...)

Commentaar. De kritiek op het te weinig zicht hebben op de financiële situatie van een school, wordt ook ondersteund door een conclusie uit het Leuvens rapport over de aanwending van de extra SES-werkingsmiddelen. Hoe groter de schoolbesturen zijn, hoe meer gewerkt wordt met een gemeenschappelijke centenpot en hoe minder de afzonderlijke scholen de extra SES-werkingsmiddelen integraal doorgestort kregen; en hoe minder ze weten waar ze financieel aan toe zijn.

Het is geen toeval dat de katholieke scholen die nog minder opgenomen zijn binnen grote scholengroe-

pen, hier beter presteren dan de GOI- en OVSG-scholen. Onze eigen lerarenopleiding was destijds opgenomen binnen een campus met lager en secundair onderwijs. We wisten nooit waar we financieel aan toe waren en kregen maar een deel van de werkingstoelagen.

3 Prof. Devos deelt de bezorgdheden vanuit basisonderwijs in COV-interview

Het COV legde prof. Geert Devos in een interview de grote bezorgdheden vanuit het basisonderwijs voor (Basis, 6 juni j.l.).

3.1 Bezorgdheid voor verlies schoolcultuur

Prof. Devos: “Deze bekommernis is er vooral in het basisonderwijs. Wellicht omdat men hoort pleiten voor besturen met zowel basis- als secundaire scholen. Ik vraag me af of we per se moeten streven naar zo’n niveau-overschrijdende bestuursvormen. Op dit ogenblik is dit ook niet zo. In het katholiek onderwijs bijvoorbeeld beheert de overgrote meerderheid van de huidige besturen (zo’n 80%) ofwel enkel basisscholen, ofwel enkel secundaire scholen. Ik vind dat je moet nagaan: hoe is de situatie momenteel en moet daar iets aan veranderen of niet? Zijn er redenen om iets te veranderen? Als je scholen hebt op een zelfde campus lijkt het logisch dat ze onder één bestuur vallen. Maar als dit niet zo is, moet dat dan zo nodig? Ook in het buitenland zie je dat daar niet echt nood aan is (*NvdR: we kennen geen landen waar niveau-overschrijdende scholengroepen het principe zijn.*)

Je kan dan zeggen (cf. VSKO-plan): de basisscholen zijn te weinig omkaderd, de secundaire scholen zijn beter omkaderd. Laat de basisscholen samengaan met de secundaire scholen, dan kunnen zij mee genieten van de omkadering van het secundair onderwijs. Je kan daarvoor pleiten zoals in het VSKO-plan. Maar is het niet logischer om er voor te zorgen dat een onderwijsniveau dat te weinig omkaderd is, beter wordt omkaderd?”

3.2 Lot basisschool mag niet afhankelijk zijn van sterkte secundaire scholen

Het COV is bezorgd dat de middelen en dus de kansen die een basisschool heeft, afhangen van de mogelijkheid tot samenwerking met een sterkere secundaire school. Die mogelijkheden tot samenwerking zijn ook beperkter voor het gemeentelijk onderwijs dan voor het katholiek onderwijs.

Prof. Devos: “Omwille van de verscheidenheid in het Vlaamse onderwijslandschap is het niet zinvol om één model naar voren te schuiven of te bevoordelen. En al helemaal niet een model dat bepaalde onderwijsnetten structureel benadeelt. Het is ongelukkig dat besturen altijd moeten bestaan uit basis- en secundaire scholen. (*NvdR: althans in het VSKO-plan van 8 januari.*) Je negeert dan de grote verschillen tussen scholen, besturen, regio’s en netten. ...“(Het gemeentelijk onderwijs beschikt vaak ook niet over secundaire scholen in de omgeving.)

“Je moet voldoende aandacht hebben voor de variëteit van het bestuurlijke landschap in Vlaanderen, voor de grote regionale verschillen, ook voor de soms andere logica van basis- en secundair onderwijs. ... Mijn belangrijkste advies is dat men moet opletten om een model naar voren te schuiven dat overal moet worden toegepast. Dan ga je ervan uit dat de context er niet toe doet terwijl de context er net wél toe doet. Wat zeer opportuun is in een bepaalde regio is dat misschien helemaal niet in een andere ...”

3.3 Te weinig voeling bestuur met werkvloer

COV: Een andere vrees is dat in grotere bestuurlijke entiteiten de professionele bestuurders te weinig voeling hebben met wat in de school- en klaspraktijk gebeurt.

Prof. Devos: “Dat is een terechte zorg. Veel hangt af van de mate waarin je de directeur nog een belangrijke rol laat spelen in het bestuur. Hoe sterk ga je de macht van de afgevaardigd bestuurder maken? Hebben directeurs bestuurlijk niets meer in de pap te brokken? ... Je kan het pedagogisch beleid ook niet scheiden van het personeelsbeleid. Maar het schoolbestuur kan uiteraard wel een aantal administratieve zaken centraliseren, bijvoorbeeld de uitwerking van contracten.” (*NvdR: in het VSKO-plan gaat heel veel macht naar de bestuurders.*)

3.4 Geldverslindende & bureaucratische centrale diensten, minder middelen scholen

Prof. Devos: “Een andere valkuil van schaalvergroting is de neiging om centrale diensten te installeren die middelen onttrekken aan de school- en klaswerking. Diensten die op den duur hun eigen leven leiden. Je ziet dat dit risico zich altijd en overal voordoet bij schaalvergroting, ongeacht de sector. Schaalvergroting leidt vaak tot het creëren van

centrale diensten die steeds meer vanuit zichzelf beginnen te redeneren en niet meer vanuit de dienstverlening die ze zouden moeten bieden. In plaats van ondersteunende entiteiten krijg je dan meer controlerende entiteiten die nieuwe regels en nieuwe procedures bedenken om die controle mogelijk te maken. Dat leidt alleen maar tot toenemende administratieve belasting voor de scholen en de leraren. Dat is een zeer reëel risico. Je moet zeer goed opletten met het creëren van grotere entiteiten. “

(Commentaar: die kritiek is volledig toepasselijk op de hogescholen die in de jaren negentig opgericht werden. Binnen hogescholen met een 5.000 leerlingen ontstond er al vlug een uitgebreide scholenkoepel met een groot aantal vrijgestelden. Naast de algemeen directeur telde men al vlug een 25-tal vrijgestelden binnen zo'n waterhoofdskoepel en dit volgens de wet van Parkinson.)

3.5 Niet per se beter bestuur in grote scholengroepen & moeilijk te controleren

Prof. Devos: “Het is niet omdat je minder bestuurders hebt dat deze per definitie beter zijn. Dat is een eerste belangrijk aspect. Je krijgt meer verantwoordelijkheid bij een beperktere groep mensen waardoor het toezicht op bestuurders belangrijker wordt. Dan is de vraag hoe organiseer je dat toezicht? Je kan dit doen binnen de raad van bestuur. Men noemt dat functioneel toezicht. De leden van de raad van bestuur controleren de afgevaardigd bestuurder. Of je kan dit doen in een aparte raad van toezicht.

Beide systemen hebben zowel voor- als nadelen. Bij functioneel toezicht bestaat het risico dat de afgevaardigd bestuurder de raad van bestuur zodanig domineert dat er weinig sprake is van een objectieve controle. Officieel bestaat die in feite wel, maar in de feiten stelt die weinig voor. Dat is geen gezonde situatie. Je moet echt vermijden dat je de afgevaardigd bestuurder te veel macht geeft.

Als je een aparte raad van toezicht creëert dan moet je daar mensen voor zoeken. Experts bijvoorbeeld. Ze moeten dan geïnformeerd worden door de raad van bestuur zodat ze kunnen oordelen of die het goed doet of niet. ... Meer bureaucrativering dus. Je kan niet zomaar carte blanche geven aan de besturen, zeker niet als ze groter worden. Maar het is moeilijk te zeggen welk van beide controle-systemen het beste is; ze houden allebei risico's in.

4 Kritische uitspraken over schaalvergroting in recente VLOR-tekst

In een ontwerp-VLOR-publicatie over de *identiteit van het basisonderwijs* treffen we ook een en ander over schaalvergroting aan. We citeren belangrijke passages. “Het is niet wenselijk dat de middelen en dus de kansen van een basisschool afhangen van de mogelijkheden tot samenwerking met een sterke secundaire school. Die mogelijkheden verschillen immers naargelang onderwijsnet, regio, ... Een gevaar is dat sommige basisscholen uit de boot van de nieuwe samenwerkingsgehele vallen en/of er geen voordelen uit kunnen halen. Bestuurlijke optimalisatie moet een meerwaarde zijn voor alle basisscholen. In elk geval mogen niveau-overstijgende bestuursgehele er niet toe leiden dat (sommige) basisscholen worden benadeeld.

Verder is het niet wenselijk dat het basisonderwijs in deze constructie in een afhankelijke rol wordt geplaatst t.o.v. het secundair onderwijs. Dat is geen goed uitgangspunt voor samenwerking. Impliciet leeft ook de verwachting dat niveau-overstijgende samenwerkingsverbanden impact zullen hebben op de doorstroming van leerlingen naar het secundair onderwijs (zie bijvoorbeeld de actuele doelen van scholengemeenschappen in het secundair onderwijs: ordening van een rationeel onderwijsaanbod en objectieve leerlingeneriëntering). *Niveau-overstijgende bestuursgehele mogen er ook niet toe leiden dat scholen voor secundair onderwijs de rekrutering van leerlingen zullen stroomlijnen naar de eigen studierichtingen.*

En verder leeft de vrees dat de introductie van niveau-overstijgende bestuursgehele het onderwijslandschap grondig zou hertekenen en in het bijzonder voor het landschap basisonderwijs een tabula rasa zou betekenen. Indien men bovendien de doelstellingen van de huidige scholengemeenschap secundair onderwijs wil behouden (rationalisatie en programmatie binnen een bepaald gebied), zullen het de bestaande samenwerkingsverbanden in het s.o. zijn die het uitgangspunt vormen voor de samenwerking met het basisonderwijs. *Dat kan leiden tot een enorme schaalvergroting waarbij alle basisscholen van eenzelfde gebied moeten toetreden tot een nieuw bestuursgeheel. Het gevaar is groot dat dit tot logge structuren zal leiden.* (NvdR: voor onze Brugse scholengroep zou het aantal meer dan 30 bedragen).

In de huidige regelgeving beschikken secundaire scholen over meer omkadering dan basisscholen. Is het opportuun om niveau- overstijgende bestuursgehelen in te zetten om het bestaande onevenwicht op macroniveau weg te werken? In zulke bestuursgehelen moeten er in elk geval garanties zijn voor een billijke 'herverdeling' tussen scholen voor secundair onderwijs en basisscholen. Maar het blijft een probleem dat op die manier niet voor alle basisscholen de noodzakelijke omkadering zal gecreëerd worden.

Het is dus niet wenselijk dat de middelen en dus de kansen van een basisschool afhangen van de mogelijkheden tot samenwerking met een sterke secundaire school. Die mogelijkheden verschillen immers naargelang onderwijsnet, regio, ... Een gevaar is dat sommige basisscholen uit de boot van de nieuwe samenwerkingsgehelen vallen en/of er geen voordelen uit kunnen halen. Bestuurlijke optimalisering moet een meerwaarde zijn voor alle basisscholen. Verder is het niet wenselijk dat het basisonderwijs in deze constructie in een afhankelijke rol wordt geplaatst t.o.v. het s.o. Dat is geen goed uitgangspunt voor samenwerking.

Door samenwerking met instellingen van andere niveaus kunnen een aantal taken professioneler uitgevoerd worden (bv. boekhouding, preventie en veiligheid, algemene administratie, technologische ondersteuning, scholenbouw en logistiek). Maar dat is op zich geen argument voor een beleid dat aanstuurt op niveau- overstijgende bestuursgehelen. *Samenwerking kan ook via andere vormen. In elk geval mogen niveau- overstijgende bestuursgehelen er niet toe leiden dat sommige basisscholen worden benadeeld.* "

5 Eigen ervaringen en gesprekken van de voorbije weken

*Op de COV-ontmoetingsdag van 8 april te Kortrijk spraken we met een 15-tal directeurs – veelal ook oud-studenten – over de schaalvergroting. We merkten er weinig of geen enthousiasme voor grootschalige en niveau- overstijgende scholengroepen. De argumenten zijn dezelfde als deze die we al vermeldden in ons witboek en die ook hiervoor al vermeld werden. Directeurs van scholen uit landelijke streken wezen ook op de grote afstanden tussen scholen die zouden deel uitmaken van zo'n grote scholengroep. We merkten ook dat een aantal basisscholen uit de eigen regio vonden dat er geen nood was om aan te sluiten bij een groep secundaire scholen.

*Directeurs lager onderwijs die al een aantal jaren deel uitmaken van een scholengroep-vzw met een groot aantal scholen vonden dat er meer nadelen dan voordelen aan verbonden waren. Zo hadden ze

naar eigen zeggen te weinig inspraak in het bestuur. Ze hadden ook te weinig zicht op de financiële situatie van hun eigen school omdat dan veelal gewerkt wordt met een gemeenschappelijke geldpot.

*Op een recente vergadering van onze Brugse scholengroep bleek dat de meeste directeurs van de basis- en secundaire scholen en de meeste bestuursleden weinig heil zagen in het *grootschaligheidsmodel* van het VSKO en in de verplichting om per se niveau- overstijgend te werken - en om dus ook alle basisscholen van de regio op te nemen - meer dan 30 scholen en 40 directeurs.

*Op een recente bijeenkomst van onze secundaire scholengemeenschap noteerden we in de verslagen namens de verschillende scholen(groepen) evenmin veel enthousiasme voor het VSKO-grootschaligheidsplan. Men vond het ook veel te vroeg om al beslissingen te nemen.

*Het grote verloop de voorbije jaren van directeurs s.o. binnen enkele grote vzw-scholengroepen roept overigens ook veel vragen op. Dit wijst er o.i. op dat het bestuur van zo'n grote scholengroepen een delicate zaak is. Binnen grote scholengroepen noteerden we de voorbije decennia meer ruzies en meer verloop van directeurs. Een ontslagnemend algemeen directeur vertelde me dat het vergaderen met 26 directeurs binnen zijn scholengroep niet werkbaar was. *We stelden ten slotte ook vast dat als gevolg van de schaalvergrotingsplannen van het VSKO een aantal directeurs al vroeger met pensioen gingen. Het leidde ook al tot het ontslag nemen van voorzitters van schoolbesturen.

6 Besluit: geen logge superstructuur; afname van fusiedwang in katholieke net

We betreuren ten zeerste dat minister Crevits en de leden van de commissie onderwijs een debat over bestuurlijke schaalvergroting vermeden en geen krijtlijnen voor bestuurlijke optimalisering opstelden

Tot voor kort gold het BOS-plan van het VSKO als normatief en mocht er niet van afgeweken worden. De scholen werd wijs gemaakt dat ze geen keuze hadden en dat men in principe geen afwijkingen van het VSKO-plan zou dulden. Er moest ook niet gewacht worden op een aangekondigd kaderplan van minister Crevits. We hebben de indruk dat door de vele kritiek op het VSKO-plan de fusiestorm endwang wat zijn afgenomen. Ook diocesane begeleidingsdiensten hebben blijkbaar gemerkt dat de achterban niet zomaar het opgelegde VSKO-plan zal slikken en dat er ook heel veel kritiek kwam vanuit het basisonderwijs. Ze namen wat gas terug. Dit blijkt wellicht ook uit een recente uitspraak van Lieven Boeve: *"Uiteindelijk is het aan de besturen zelf om door de bomen het BOS te zoeken."* Intussen is het kwaad her en der al geschied. Jammer!

Leuvense onderzoekers: “Amper 0,5% studies zittenblijven is betrouwbaar.” Eigen Leuvens onderzoek bleek achteraf ook niet betrouwbaar

Raf Feys & Pieter Van Biervliet

De voorbije jaren was er in Vlaanderen veel discussie over de al dan niet zinvolheid van zittenblijven. Vanaf 1 september 2014 voerde de Vlaamse Regering ook verordeningen in om het zittenblijven moeilijker te maken (zie verder) en dit met een verwijzing naar een rapport van 2012 waarin Leuvense onderzoekers het zittenblijven als zinloos voorstelden. Met *Onderwijskrant* besteedden we recentelijk een kritisch en gestoffeerd themanummer aan deze thematiek – nummer 171 (zie www.onderwijskrant.be). Hierin weerlegden we – samen met anderen – de stellige uitspraken van de Leuvense onderzoekers. We wezen tegelijk op de grove fouten in hun eigen onderzoek. Dit alles is de aanleiding voor deze bijdrage waarin we kritisch ingaan op de waarde van die ‘wetenschappelijke’ studies.

Volgens een reviewstudie van onderzoekers van de KU Leuven (*OBPWO-rapport* van Goos, De Fraine ..., 2012) was slechts een 0,5% van de 7.000 verzamelde studies over zittenblijven echt betrouwbaar. En toch hebben die 99,5% onbetrouwbare studies geleid tot stellige beleidsadviezen. *In 99,5% van de gevallen werden dus de beleids- en praktijkmensen misleid, want de onderzoekers stelden hun conclusies steeds als wetenschappelijk en betrouwbaar voor.*

Tot die 0,5% betrouwbare studies rekenden de Leuvenaars wel hun eigen studie over zittenblijven in het eerste leerjaar (2011). En in die studie werd geconcludeerd dat zittenblijven zinloos was. Dit laatste werd ook breed uitgesmeerd in het overheidstijdschrift ‘Klasse’ en in de media. Het beïnvloedde ook de opstelling van het Masterplan voor de hervorming van het s.o. – denk maar aan de wijziging van het werken met B- en C-attesten.

Na kritiek op hun studie, gaven *De Fraine en Co* eind 2013 zelf toe dat ze grove fouten maakten, o.a. bij het samenstellen van de vergelijkingsgroepen. Ze concludeerden ook: *“In ons OBPWO-rapport van 2012 staat inderdaad de aanbeveling om het zittenblijven in het basisonderwijs af te schaffen. Die drastische aanbeveling zouden we vandaag - met wat we nu weten - niet meer doen.”* En in ‘*Pedagogische Studiën*’ (nr. 5, 2013) bekendende de

Leuvenaars: *“Vanuit onze onderzoeksresultaten kunnen dan ook weinig concrete adviezen geformuleerd worden voor de praktijk. Het is/was ook niet correct om uitsluitend op basis van de bevinding dat gemiddeld genomen zittenblijvers beter zouden presteren moesten ze toch zijn overgegaan te besluiten dat zittenblijven een slechte onderwijspraktijk is...De beslissing omtrent het al dan niet overdoen moet voor elk kind een weloverwogen, doordachte beslissing zijn. Zo’n beslissing is erg complex.”* We lezen verder: *“Onze recentere studie over zittenblijven in het derde jaar kleuteronderwijs relateert ons vroeger onderzoek in die zin dat zittenblijven niet als een eenduidig goede of slechte maatregel gezien kan worden. ... Onze (recentere) bevindingen geven aan dat zittenblijven in de derde kleuterklas doorgaans wel een goed idee is voor kinderen waarbij men zeer grote twijfels heeft of ze het eerste leerjaar wel zullen aankunnen.”*

Samen met de Brusselse *prof. Wim Van den Broeck* toonden we in *Onderwijskrant* nr. 171 uitvoerig aan dat ook het Leuvens onderzoek eerste leerjaar – dat volgens de Leuvenaars behoorde tot de wetenschappelijk valide 0,5% - absoluut niet valide en betrouwbaar is en tal van methodologische - en interpretatiefouten vertoont.

Zo bekende *De Fraine* achteraf zelfs dat men in die studie enkel de twijfelgevallen had bekeken en niet de duidelijke gevallen van zittenblijven: *“Ons onderzoek naar de effecten van zittenblijven betrof enkel die kinderen die mogelijke ‘twijfelgevallen’ zijn. Anders gezegd: we weten niet wat de gevolgen zouden zijn van overgaan voor zéér zwak presterende kinderen.”* Als (drog)reden voor de beperking tot de ‘twijfelgevallen’ lezen we achteraf in *Pedagogische Studiën* (o.c.): *“Voor kinderen met een hogere kans op vertraging konden geen tegenhangers gevonden worden.”* Dit komt uiteraard omdat de duidelijke gevallen meestal overzitten. Dit betekent dus dat de conclusies van het Leuvens onderzoek niet opgaan aangezien men enkel twijfelgevallen vergeleek. Het is nogal evident dat bij leerlingen met een hogere kans op vertraging de effecten van doubleren positiever uitvallen dan bij twijfelgevallen.

In de (blog)bijdrage *'De pedagogische verantwoordelijkheid van onderzoekers: zittenblijven als casus'* stellen ook *Gijs Verbeek en Hartger Wassink* kritische vragen bij de zgn. wetenschappelijke studies over zittenblijven (zie: Blogcollectief onderzoek onderwijs van 21 december 2014.)

We lezen o.a. : *"In de reviewstudie van Goos en andere Leuvense onderzoekers over zittenblijven wordt gerapporteerd dat van de 7000 verzamelde studies, slechts 37 voldoende methodologisch solide geacht werden om mee te nemen in hun review. Dan hebben we het voor de goede orde over een half procent van het onderzoek! In de eerste plaats heeft dit natuurlijk gevolgen voor de conclusies uit 99,5% van het onderzoek naar zittenblijven.*

Ten tweede: als wetenschappers zelf al zo kritisch zijn omtrent de waarde van onderzoek van collega's, hoe kunnen zij dan van 'minder geletterde' leraren in de praktijk verwachten dat zij het kaf van het koren kunnen scheiden? De vraag dient zich dan ook aan welke praktische waarde al dit onderzoek over zittenblijven heeft."

Gijs Verbeek en Hartger Wassink schrijven verder: *"Een ander opmerkelijk feit is bijvoorbeeld dat het artikel 'Zittenblijven en het effect op cognitieve ontwikkeling' (Vandecandelaere en andere Leuvense onderzoekers) uit een themanummer van Pedagogische Studiën bekroond werd als beste onderzoeksartikel uit Pedagogische Studiën van 2013. In het artikel wordt gesteld dat zittenblijvers hun achterstand in wiskundevaardigheid niet inlopen en zelfs, als ze gewoon waren overgegaan, uiteindelijk hoger zouden hebben gescoord. Ondanks deze duidelijke indicatoren wordt in het artikel tegelijk expliciet gesteld dat er voor de praktijk geen conclusies te trekken zijn, omdat zittenblijven een complex vraagstuk is dat vraagt om een 'weloverwogen, doordachte beslissing'."*

De Leuvense onderzoekers hebben in 2011, 2012 en 2013 herhaaldelijk en ongenueanceerd geponeerd dat ze wel stellige conclusies uit hun onderzoek konden trekken en dat zittenblijven zinloos was. Zie o.a. Juchtmans, De Fraine e.a. *Zittenblijven in vraag gesteld*, HIVA/KU Leuven, OBWPO, 2012. Pas vanaf eind 2013 (in *Pedagogische Studiën*, nr. 5) krabbelden de onderzoekers terug en bekenden ze ook dat ze zich vergaloppeerd hadden. Maar intussen was het kwaad al geschied. De kwakkel over de zinloosheid van het zittenblijven zal nog een heel lang leven leiden.

Het is ook die kwakkel die het onderwijsbeleid inzake zittenblijven en attestering al in sterke mate beïnvloedde. Een paar jaar geleden stelde de Vlaamse Regering een paar decreten in die zin bij - en dit met een uitdrukkelijke verwijzing naar de uitspraken van de Leuvense onderzoekers. Ze wilden met deze nieuwe verordeningen het laten overzitten moeilijker maken en afraden.

Het decreet rechtspositie van de leerlingen in het basis- en secundair onderwijs ingevoerd vanaf 1 september 2014 stelt: *"Zittenblijven is een uitzondering op het principe van het ononderbroken leerproces. Vanaf 1/9/2014 moeten de scholen de beslissing omtrent zittenblijven nemen na overleg met het CLB en moeten ze de beslissing schriftelijk motiveren en mondeling toelichten aan de ouders. Ook moet de school voortaan meegeven welke bijzondere aandachtspunten er voor deze leerling in het daaropvolgende schooljaar zijn. "*

De wijziging wordt gemotiveerd als volgt:

"*Uit Vlaams onderzoek blijkt dat zittenblijven minder gunstige effecten blijkt te hebben dan Vlaamse leerkrachten, directies en ouders doorgaans denken. *Zittenblijven is voor ouders en leerlingen een ingrijpende beslissing, die ook een budgettaire en maatschappelijke kost heeft."

De relativeringen en schuldbekentenissen van de Leuvense onderzoekers kwamen dus te laat. Het kwaad was inmiddels al geschied. We merkten verder ook dat de opstellers van een Nederlands rapport van het Centraal PlanBureau over zittenblijven zich voor hun standpunt baseerden op het zgn. wetenschappelijk onderzoek van de Leuvense onderzoekers.

Besluit

We wilden met deze bijdrage vooral aantonen dat de vele studies over het effect van het zittenblijven veel methodologische fouten vertonen en veelal leiden tot voorbarige en/of foute conclusies. Meteen komen ook de beperkingen van dit soort empirisch/positief-wetenschappelijk onderzoek aan de oppervlakte. In *Onderwijskrant nr. 171* betreurden we ook dat de onderzoekers zelden of nooit peilen naar de ervaringswijsheid van de praktijkmensen en van de leerlingen die ooit zelf een jaar hebben overgezet. En als naar de mening van leraren gepeild wordt, wordt die meestal niet ernstig genomen: *'zittenblijven zit tussen de oren van de leerkrachten'* klinkt het dan.

Hervorming s.o. gebaseerd op foute uitgangspunten sociale discriminatie en differentiatie (tracking) in lagere cyclus s.o. : drie recente studies

Raf Feys en Pieter Van Biervliet

1 Inleiding

De voorbije jaren toonden we in *Onderwijskrant* geregeld aan dat de hervormingsplannen voor het secundair onderwijs vanaf de rondetafelconferentie van 2002 gebaseerd waren op foute uitgangspunten en statistieken over sociale discriminatie, differentiatie (tracking) in eerste graad, grote schooluitval, veel zittenblijvers in eerste graad, ... Men slaagde er anno 2015 nog steeds niet in te concretiseren wat een brede/gemeenschappelijke eerste graad inzake curriculum zou inhouden. Men wou de differentiatie via opties terugdringen, maar er komen er nog bij als STEM en CLIL. En elke school vult STEM op een eigenzinnige wijze in. Chaos troef en minder i.p.v. meer leerlingen naar tso als gevolg van de STEM-optie in aso-scholen.

Recentelijk verschenen drie Nederlandse studies die een aantal van onze analyses over de effectiviteit van onze gedifferentieerde eerste graad bevestigen. We merken dat de Nederlandse onderzoekers in hun studie over de invloed van het s.o. rekening houden met de leerprestaties van de leerlingen bij de start van het s.o. De PISA-studies van de OESO en van Hanusek en CO doen dat niet en daarom leid(d)en ze volgens de Nederlandse onderzoekers tot foute conclusies. Zelf hebben we ook steeds gesteld dat studies over sociale discriminatie van Vlaamse sociologen ten onrechte geen rekening hielden met de prestaties van de leerlingen eind lager onderwijs/bij de start van het s.o. In ons grootschalig Leuvens CSPO-doorstromingsonderzoek van 1969-1970 stelden we toen al vast dat arbeiderskinderen met een behoorlijke uitslag zesde leerjaar vlot doorstroomden naar het aso. In deze bijdrage beschrijven we de drie studies. *In een volgende bijdrage tonen we nog eens aan dat de Masterplanvoorstanders ten onrechte uitpakten met het comprehensief onderwijs in Finland (p.14-15).*

2 Combinatie van sociale gelijkheid en effectiviteit dankzij doeltreffende differentiatie (entrance selection)

We bekijken even de belangrijkste conclusies in de studie *"The high performance of Dutch and Flemish 15-year-old native pupils: explaining country diffe-*

rent math scores between highly stratified educational systems (Tijana Prokic-Breuer & Jaap Dronkers, Maastricht University, 2012). Hoe komt het b.v. dat de Vlaamse leerlingen zo sterk presteren en zoveel beter dan b.v. leerlingen in Duitsland, een land dat ook een selectie kent in de eerste graad?

De basisconclusie luidt: *het Vlaams secundair onderwijs slaagt er wonderwel in om een grote mate van sociale gelijkheid (gelijke kansen) te combineren met een hoge effectiviteit dankzij zijn unieke, gedifferentieerde en stimulerende onderwijsstructuur. The entrance selection (gematigde selectie bij start s.o. en veel leerlingen in sterke opties) by schools is useful to strengthen their ambition and quality, which influence the performance of their pupils."* Dat is b.v. een verschil met het selectievere systeem van Duitsland. We citeren nu enkele passages en conclusies uit dit onderzoek.

De onderzoekers wilden nagaan hoe het mogelijk is dat Vlaanderen niet enkel een hoge-PISA-score behaalt, maar ook een hoge mate van sociale gelijkheid (=gelijke kansen; dit laatste is ook gebleken uit ander onderzoek van prof. Dronkers & anderen).

De onderzoekers gingen uit van de volgende hypothese. We stelden de voorbije jaren vast dat het Vlaams onderwijssysteem gelijke kansen tussen de leerlingen promoot zonder daarbij afbreuk te doen aan de effectiviteit (b.v. Europese topscore voor PISA-2012-wiskunde en eigen onderzoek). We vermoeden dat dit bereikt wordt door het plaatsen van een groot deel van de leerlingen bij de start van het s.o. in sterkere richtingen - 'higher track'. (Veel leerlingen dus -70%- die kiezen voor sterkere richtingen, de opties Latijn en Moderne Wetenschappen in de eerste graad.)

Een uniek kenmerk van het Vlaams onderwijs is dat als gevolg van de al bij al eerder gematigde selectiviteit bij de start, de meerderheid van de leerlingen wordt toegestaan *'to enter highest educational track'* (= sterke richtingen = hoog starten). Dat heel veel leerlingen mogen starten in richtingen die hoge eisen stellen is volgens de onderzoekers vrij belangrijk. In sterk selectieve systemen (o.a. Duitsland) is dit minder het geval.

In tegenstelling tot comprehensieve onderwijs-systemen met een gemeenschappelijke lagere cyclus - is het tevens zo dat in Vlaanderen het bestaan van 'lagere onderwijsrichtingen' (lowest tracks) de mogelijkheid biedt van 'downward mobility during secondary education' (=tijdige en soepele overgang naar meer passende opties is mogelijk.) We vermoeden dat de grote deelname aan de 'higher tracks' niet enkel de gelijke kansen bevordert, maar dat tegelijk de motivatie van de leerlingen om in de sterke richtingen te blijven hoger is dan de motivatie om in een lagere richting terecht te komen: *"We argue that next to equity benefits related to the bigger size of the highest tracks, the motivation of students to stay in the highest track is higher than the motivation to exit from the lowest track; therefore, the educational performance of all pupils can be increased."*

Dronkers en Prokic-Breuer stelden in hun onderzoek vast dat hun hypothesen grotendeels bevestigd werden. De eindconclusie luidt: *"The high Flemish scores can be partly explained by the high curriculum mobility (as indicated by the highest level of medium entrance selection). The Flemish educational system has relatively open entrance at each curriculum level in secondary school, but a high level of internal (downward) curriculum mobility ("cascade model") as well. The "not too high but not too low" level of entrance selection (trying to combine the best of two solutions) and the high level of curriculum mobility within schools and between tracks improve the matching of pupils to their educational attainment and achievement. This can improve efficient learning and thus leads to high scores."*

Conclusie: "Some entrance selection by schools can be useful to strengthen their ambition and quality, which influence the performance of their pupils." Dronkers en Co toonden dus aan hoe het komt dat de Vlaamse leerlingen beter presteren dan zowel in landen met een gemeenschappelijke lagere cyclus en dan in landen met een scherpe selectie als Duitsland.

3 Studie Dronkers: gedifferentieerde lagere cyclus beter dan gemeenschappelijke

We bekijken nu even een andere recente studie van Dronkers: *'In wiens voordeel werkt selectie aan het begin van het voortgezet onderwijs? Een nieuwe benadering van een oude vraag'*. In deze studie komt de Nederlandse socioloog Jaap Dronkers

eens te meer tot de conclusie dat een gedifferentieerde lagere cyclus beter is dan een gemeenschappelijke. De bijdrage over deze studie verscheen in *Mens en Maatschappij*, 90 (1): 5-24, 2015.

Basisconclusie: ons onderzoek laat zien dat de conclusie van de OESO (2010: 4) dat onderwijsstelsels met weinig differentiatie (in lagere cyclus s.o.) beter functioneren dan stelsels met veel differentiatie misleidend is door het ontbreken van gegevens over vroege prestaties en curricula (ontbrekende variabelen) en door het niet betrekken of fout interpreteren van schoolkenmerken (onjuiste analyse). (Korthals vond overigens in haar recent onderzoek dat leerlingen op scholen die selecteren op eerdere prestaties beter presteerden, juist in gedifferentieerde onderwijsstelsels: zie punt 4).

Dronkers: *"Dit betekent dus ook dat op empirische gronden het nut van grootschalige veranderingen in onderwijsstelsels (als invoering van comprehensief onderwijs) betwijfeld mag worden."*

Commentaar: dit betekent dus ook dat het Vlaams Masterplan voor de hervorming van het s.o. (gemeenschappelijke eerste graad e.d.) gebaseerd is op foute uitgangspunten. In *Onderwijskrant* kwamen we de voorbije 10 jaar op basis ook van andere studies tot dezelfde conclusies. Deze conclusie strookt ook met de ervaringswijsheid van de Vlaamse leerkrachten - en nog het meest van deze die destijds de gemeenschappelijke cyclus in het VSO meegemaakt hebben.

In gedifferentieerde onderwijsstelsels (zoals het Nederlandse en Vlaamse) is sociale schoolsegregatie in het s.o. (minder arbeiderskinderen in aso)vooral een bijproduct van de selectie op grond van vroege prestaties (= prestaties eind lagere school) Het bestaan van sociale schoolsegregatie is dus geenszins een voldoende indicatie voor de conclusie van selectie in het s.o. (in onderwijsvormen) op basis van ouderlijk milieu (sociale afkomst) - zoals in PISA-studies vaak wordt beweerd. Omdat in cross-sectionale data als PISA geen vroege prestaties van de leerlingen bekend zijn, is het niet mogelijk om op basis van PISA rechtstreeks een onderscheid te maken tussen selectie op grond van vroege prestaties (start s.o.) of op grond van ouderlijk milieu.

Korthals (2012, zie punt 4) maakt in een recente studie indirect wel dit onderscheid door scholen in

PISA op te splitsen in scholen die selecteren op basis van eerdere prestaties (eind lager onderwijs) en scholen die selecteren op niet-academische gronden. Zij vond met dit onderscheid dat leerlingen op scholen die selecteren op eerdere prestaties beter presteerden, juist in gedifferentieerde onderwijsstelsels. De bevestiging van de eerste hypothese betekent ook steun aan haar cross-sectionale analyse met PISA data en een indirecte meting van selectie op prestaties.

Dronkers en CO komen dus tot resultaten die haaks staan op deze van de PISA-OESO-studies van Hanusek en Wößmann – die ten onrechte geen rekening hielden met de prestaties van de leerlingen eind lager onderwijs/begin secundair onderwijs.

Nu de tweede hypothese bevestigd is, betekent dit dat prestaties op 15-jarige leeftijd geen gevolg zijn van het ouderlijk milieu van de leerlingen, sociale of intellectuele schoolsegregatie, maar van de leerresultaten aan de eind van het basisonderwijs en het gevolgde onderwijstype. Cross-nationale data als PISA meten het gevolgde curriculum en vroege prestaties niet of slecht, waardoor het lijkt dat verschillen in leerprestaties veroorzaakt worden door ouderlijk milieu of sociale schoolsegregatie.

Dunne stelde in zijn studie van 2010 al vast dat in onderwijsstelsels met weinig differentiatie het intraschool effect van ouderlijk milieu groter is dan in gedifferentieerde onderwijsstelsels. Die vaststelling wordt door de bevestiging van onze derde hypothese ondersteund.

De bevestiging van onze derde hypothese, betekent dat er in onderwijstypen waarin de selectie nog niet voltooid is (=met meer gemeenschappelijkheid) het effect van ouderlijk milieu op latere prestaties inderdaad groter is. Tegelijkertijd is het effect van vroege prestaties (begin s.o.) in alle enkelvoudige onderwijstypen (in alle onderwijsvormen) ongeveer even groot.

De bevestiging van alle drie hypothesen betekent dat de uitkomsten van het drie-niveau model (systeem, school, leerling) een betere beschrijving geeft van de werking van de onderwijsstelsels dan het conventionele twee-niveau model (systeem-leerling). Ook laat dit zien dat de sociale schoolsegregatie in hoofdzaak een bijproduct is van de selectie op vroege prestaties.

Ons onderzoek toont ook aan dat de conclusie van de OESO (2010: 4) dat onderwijsstelsels met weinig differentiatie beter functioneren dan stelsels met veel differentiatie misleidend is - door het ontbreken van gegevens over vroege prestaties en curricula (ontbrekende variabelen) en door het niet betrekken of fout interpreteren van schoolkenmerken (onjuiste analyse).

Dit verklaart dan ook waarom analyses die wel rekening houden met het belang van vroege prestaties bij de toelating voor scholen (Korthals, 2012) heel andere uitkomsten met betrekking tot onderwijsstelsels vinden (zie punt 4). Deze uitkomsten betekenen niet dat hiermee het debat volledig is afgesloten. Maar het betekent wel dat op empirische gronden het nut van grootschalige veranderingen in onderwijsstelsels (cf. Gemeenschappelijke eerste graad in Vlaams Masterplan) betwijfeld mag worden.

Deze toetsing van het drie-niveau model met longitudinale data zonder ontbrekende variabelen betreft uitsluitend Nederland. Deze toetsing kan ook uitgevoerd worden in andere landen waarin middenscholen en meervoudige schooltypen (gedeeltelijk) zijn ingevoerd. Op dit moment zijn verschillende groepen onderzoekers (Esser & Relikowski; Dronkers & Skopek) bezig deze toetsing van het drie-niveau model op longitudinale Duitse data uit te voeren. De eerste uitkomsten daarvan bevestigen deze studie met Nederlandse data.

Wat betekent dit voor de vraag over selectie aan het begin van het voortgezet onderwijs? Gegeven de uitkomsten van deze analyse en het analyse model waarop het gebaseerd is, is het antwoord dat geen enkel onderwijsstelsel in het voordeel is van alle leerlingen ongeacht hun ouderlijk milieu en vroege prestaties. *Vroege selectie is in elk geval in het voordeel van leerlingen met hoge vroege prestaties, ongeacht hun ouderlijk milieu.*

De CPN'er Markus Bakker (communistische partij) had dus gelijk toen hij destijds in het debat over de contourennota de regering verweet dat zij "het gymnasium (aso) wou afschaffen op het moment dat arbeiderskinderen daar eindelijk naar toe konden" en daar sociale promotie konden maken. De VVD'ster Van Someren-Downer had gelijk met het verwijt dat de middenschool tot een *socialistische eenheidsworst* zou leiden, want de prestaties op meervoudige combinaties van onderwijstypen (zoals de middenschool) zijn lager dan op enkelvoudige onderwijstypen.

4 Selectie op basis van talent bij begin s.o. en minder heterogene klassen = goed voor de leerresultaten & PISA-scores

In "Nieuws Onderzoeksresultaten" van 12 juni j.l. troffen we een voorstelling aan van recent onderzoek van Roxanne Korthals. We citeren.

"Het indelen van leerlingen in verschillende onderwijsniveaus in de lagere cyclus van het voortgezet onderwijs heeft een positief effect op de leerresultaten, mits de selectie plaatsvindt op basis van talent (leerresultaten eind lager onderwijs.) Dit blijkt uit onderzoek van Roxanne Korthals, die op 18 juni promoveerde aan de Universiteit Maastricht.

Korthals baseerde haar studie op 185.000 leerlingen afkomstig uit 31 vergelijkbare landen binnen de PISA-studie 2009.

In haar studie luidt de basisconclusie: "*Prior performance can be an important proxy for student ability when students are to be placed in tracks on ability. Therefore, schools can use entrance requirements on prior performance to help them decide student track placement.*"

Het is een steeds terugkerende discussie: leidt het indelen van leerlingen in (relatief) homogene onderwijsniveaus in het voortgezet onderwijs tot ongelijkheid? Zeker als de selectie van leerlingen vroeg plaatsvindt, zoals in Nederland, zou dat de ongelijkheid bevorderen, zo wordt vaak gedacht. Uit het onderzoek van Korthals blijkt echter dat het indelen van leerlingen een positieve invloed heeft op de leerresultaten, mits er geselecteerd wordt op talent. Dat betekent ook dat resultaten behaald op de basisschool bepalen op welke school een kind terecht komt en niet bijvoorbeeld vooral zijn herkomst. Een tweede voorwaarde is dat een land meer dan drie onderwijsniveaus aanbiedt, zoals Nederland. "*Deze twee condities zorgen ervoor dat de klassen vrij homogeen zijn en dat kan positief uitwerken*", aldus Korthals.

Commentaar: ook in Vlaanderen zijn er in de eerste graad meerdere onderwijsniveaus. Zelf hebben we steeds gesteld dat er in onze eerste graad eerder nood is aan meer dan aan minder differentiatie. In die context stelden we meer differentiatie voor binnen de brede optie 'moderne wetenschappen' die door 50% van de leerlingen gekozen wordt. (In die zin staat eigenlijk ook de invoering in een aantal scholen van nieuwe opties in de eerste graad als

STEM en CLIL haaks op de doelstellingen van het Masterplan.)

Korthals stelde tegelijk vast dat de invloed van het opleidingsniveau van de ouders op de PISA-scores minder direct/groot is in landen waar bij het begin van het voortgezet onderwijs geselecteerd wordt op basis van talent, zoals in Nederland. (NvdR: de correlatie met het opleidingsniveau van de ouders – een weerspiegeling ook van de cognitieve aanleg – is uiteraard altijd vrij hoog in landen die al lange tijd sociale doorstroming via het onderwijs kennen.)

Soms zijn er twijfelgevallen: hoort deze leerling thuis op het havo, of toch op het vwo? Korthals' onderzoek wijst uit dat deze twijfelgevallen beter af zijn als ze in een hoger onderwijsniveau worden geplaatst. "*Leerlingen die op het vwo worden geplaatst in plaats van op het havo scoren hoger op IQ en leesvaardigheden en zijn er meer van overtuigd dat ze hun diploma halen. Voor wiskunde en motivatie maakt het niet uit of deze leerlingen op het vwo of havo zitten.*" Dat betekent niet dat alle leerlingen voor de zekerheid maar in een hogere schoolvorm moeten worden geplaatst. Het gaat echt om de leerlingen die op de grens van havo/vwo zitten. "

In Vlaanderen is het niet erg dat een leerling aanvankelijk iets te hoog mikt, omdat er al na enkele maanden en zeker na 1 jaar soepele overgangen naar een passende onderwijsvorm mogelijk zijn.)

De onderzoekster toont verder ook aan dat PISA-studies van Hanusek e.d. fout zijn omdat ze o.a. geen rekening houden met het prestatieniveau van de leerlingen bij de start van het s.o. Ook wij formuleren die kritiek al vele jaren in Onderwijskrant.

R.A. Korthals, Tracking Students in Secondary Education: Consequences for Student Performance and Inequality. ROA, Maastricht University, 2015.

5 Besluit

Prof. Dronkers concludeerde: *het Vlaams secundair onderwijs slaagt er wonderwel in om een grote mate van sociale gelijkheid (gelijke kansen) te combineren met een hoge effectiviteit dankzij zijn unieke, gedifferentieerde en stimulerende onderwijsstructuur.* Dit bevestigt de ervaringswijsheid van de leerkrachten en directies en staat haaks op het Masterplan. *In een volgende bijdrage doorprikken we nog eens de sprookjes over de superieure gemeenschappelijke 1ste graad in Finland.*

Leraar Van Hemeldonck, Finse prof. Sarjala & Finse leerkrachten weerleggen fabeltjes over Fins onderwijs & superieure gemeenschappelijke lagere cyclus

Fins onderwijs presteert erbarmelijk slecht in kennisoverdracht; het is vrij utilitair en niet diepgaand; leerlingen te weinig gemotiveerd; niveau lerarenopleiding onderwijzers lager dan in Vlaanderen

1 Getuigenis van Vlaamse leraar Van Hemeldonck vanuit ervaring in Fins onderwijs

De voorbije jaren werd Finland veelal als een onderwijsparadijs voorgesteld. Zo werd in het debat over de hervorming van het s.o. vaak naar de gemeenschappelijke lagere cyclus als model verwezen. Ook in enkele nummers van het lerarenblad 'Brandpunt' van de COC verschenen vorig jaar mooie verhaaltjes over 'Finland', verhaaltjes die ook herhaaldelijk door het tijdschrift Klasse, door de VRT en vele anderen werden verspreid.

In het aprilnummer 2015 van *Brandpunt* werd wel een scherpe kritiek op die COC-verhaaltjes opgenomen; een kritiek vanwege *Dirk Van Hemeldonck* die zelf een aantal jaren lesgegeven heeft in Finland en de situatie vrij goed kent. Het Fins onderwijs presteert volgens hem erbarmelijk slecht inzake kennisoverdracht; het is vrij utilitair en niet diepgaand. We citeren de belangrijkste passages. Hij plaatst ook grote vraagtekens bij het niveau van de Finse kandidaat-leerkrachten waaraan hij zelf les geeft.

Beste redactie, ik wil reageren op de reeks artikelen over het Finse onderwijs die in *Brandpunt* verscheen. Ik heb het grootste deel van mijn loopbaan als wiskundeleraar lesgegeven in Vlaanderen in het hoger secundair onderwijs en in de onderwijzers- en regentenopleiding. Tussen 1998 en 2002 heb ik lesgegeven in Finland in het hoger secundair, in de onderwijzers- en lerarenopleiding en in het wiskundedepartement van de Universiteit van Jyväskylä. Ik mag mezelf toch wel een ervaringsdeskundige van het Finse onderwijs noemen. Ook nu nog verblijf ik de helft van de tijd in Finland en blijf er het onderwijs op de voet volgen.

De artikelen in *Brandpunt* waren grotendeels gebaseerd op de PISA-resultaten van 2000 en publicaties in het Engels van het Finse onderwijsministerie, maar staan diametraal tegenover de ervaring 'op het veld'. Het eerste PISA-onderzoek in 2000 bevatte nogal wat onvolkomenheden waarvan de ergste is dat de vragen niet in alle landen dezelfde waren. De onderzoekers waren er niet in geslaagd

een vragenbestand op te stellen dat voor alle landen relevant was. In het onderzoek van 2012 werd gepoogd dit euvel weg te werken en zakte Finland meteen naar de twaalfde plaats - ook al bereidde het Finse onderwijs nadrukkelijk voor op testen in identiek dezelfde stijl als het PISA-onderzoek. (*NvdR: Vlaanderen behaalde de Europese topscore; onze 15-jarige tso-leerlingen presteerden zelfs evengoed als de doorsnee-Finse leerling.*) Ook in het TIMSS-onderzoek scoort Finland niet zo goed en in de internationale Wiskunde Olympiade doen de Finnen het elk jaar slecht.

Het Finse onderwijs presteert eigenlijk erbarmelijk slecht in kennisoverdracht. Bijvoorbeeld, na negen jaren scholing is 70% van de scholieren er niet in staat met breuken te rekenen, slechts 7% begrijpt wat breuken zijn en de overige 23% kan de rekenregels uitvoeren zonder ze te begrijpen (Doctorale thesis van Lisa Näveri, University of Helsinki, 2009). Dit is ook mijn eigen ervaring. Ook in Aardrijkskunde loopt het mank: ik ontmoet nooit leerlingen uit het algemeen hoger secundair onderwijs die op een blinde kaart Frankrijk of Duitsland kunnen aanduiden, laat staan landen als België of Nederland.

Het Finse onderwijs is erg jong, het is pas na 1863 ontstaan. We moeten ontzag opbrengen voor wat de Finnen op zo korte tijd bereikt hebben. Maar het is wel een 'noodsituatie'-onderwijs: op korte tijd moest men de achterstand ten opzichte van de andere Europese landen inhalen. *Daardoor is het onderwijs erg utilitair en gaat het niet diep.* Er is nog een lange weg af te leggen om op het gebied van kennisoverdracht en menselijke vorming op een vergelijkbaar peil te komen als de andere Europese landen.

Kinderen hebben op Finse scholen weinig intellectuele uitdaging, vervelen zich en de meerderheid heeft een afkeer van onderwijs. (*NvdR: dit laatste bleek ook uit PISA-2012. In de bijlage bij dit artikel legt prof. Sarjala uit dat veel leerlingen te weinig uitgedaagd worden als gevolg van de gemeenschappelijke lagere cyclus s.o.*) Na school hangen velen in bendes rond. In veel secundaire scholen worden op het schoolterrein drugs gedeald.

In bijdragen over het Fins onderwijs wordt dikwijls ook het hoger *niveau van de leerkrachten* geroemd. Ondanks de masteropleiding van de onderwijzers kan ik echter aan de studenten niet dezelfde eisen stellen als aan de professionele bachelors in Vlaanderen.

U hebt wellicht al gehoord van de massamoorden in Jokela en Kauhajoki waar een scholier vele andere leerlingen en leerkrachten doodschoot. De zich zelf lovende Engelstalige brochures van het Finse ministerie vermelden uiteraard niet dat er regelmatig bijna even ernstige drama's gebeuren. Er blijven ook de problemen van het pesten en het zeer ernstig mishandelen, die men in de Finse scholen maar niet onder controle krijgt.

Wat je wel moet bewonderen in het Finse onderwijs is de zelfstandigheid van de kinderen en hun verantwoordelijkheidsgevoel. Ook de prachtige gebouwen en uitrusting, waarmee het beleid laat voelen dat ze kinderen waarderen. Er is in elke school ook een team van speciaal opgeleide taakleerkrachten om de kinderen met leerproblemen verder te helpen.

2 Finse prof. Jukka Sarjala over problemen in de gemeenschappelijke lagere cyclus s.o

Finland kende vóór 1970 een doorgedreven selectief systeem zoals in Duitsland: scherpe selectie na 4de leerjaar l.o. en opdeling in gymnasium en een soort technisch onderwijs. Het aantal leerlingen dat naar het gymnasium overstapte verschilde sterk van streek tot streek. Kritiek op dit sterk selectief systeem leidde tot de invoering van comprehensief onderwijs: een gemeenschappelijke (comprehensieve) lagere cyclus.

Prof. Sarjala: *"The main problem of the new school was: how to teach an entire age-group in the same school, in the same class. In the planning stages of the reform, people said that slow-learners would dangerously lag behind; on the other hand, the school could be too easy for talented children."*

Volgens Sarjala schiep de invoering van een gemeenschappelijke lagere cyclus dus tal van problemen.

*Te grote niveaoverschillen: "Teachers are faced with students with different learning abilities. Every student should receive instruction at the level of his skills, but that requires small teaching groups. "

Minder discipline en leermotivatie bij de leerlingen
"Many teachers say that students have become more and more negative. Children are more restless and more self-centered. Students have become polarized: a great majority of the students are doing better than ever before; on the other hand, there is a growing group of students who do not fare so well. Family problems have increased: among other things, unemployment, mental disorders, alcoholism, broken families. Competition in the labour market has increased and parents have less and less time for their children. Children bring the family problems to school."

*Lesgeven is minder aantrekkelijk geworden & minder interesse voor lerarenberoep. "A number of teachers are facing difficulties because some parents behave aggressively. Some teachers have been threatened with litigation on the grounds that they have given too poor grades to the students. Many of the problems in the comprehensive school stem from the problems of society. Schools do not get enough resources; the economic differences between municipalities have a bearing on the school results. "Up to now, teaching has been an attractive profession. Just recently, we have heard, though, that a number of teachers would like to change jobs. This is a rather disheartening scenario for the Finnish education system."

3 Kritiek Finse leerkrachten op lagere cyclus

"Jukka S.(BM) believes that school does not provide enough challenges for intelligent students: *"I think my only concern is that we give lots of support to those pupils who are underachievers, and we don't give that much to the brightest pupils. I find it a problem, since I think, for the future of a whole nation, those pupils who are really the stars should be supported, given some more challenges, given some more difficulty in their exercises and so on. "*

Pia (EL) feels that the schools do not motivate very intelligent students to work. She thinks the schools should provide more challenges for the academically talented students. She thinks the current school system in Finland does not provide well for its students. Mixed-ability classrooms are worse than the previous selective system (na 4de leerjaar l.o. als in Duitsland): *"I think comprehensive school is for nobody. Actually I think so, because when you have all these people at mixed levels in your class, then you have to concentrate on the ones who need the most help, of course. Those who are really good, they get lazy. "*

M(iserie)-decreet: impasse, paniek, onzekerheid, chaos ...

Raf Feys en Stella Brasseur

1 M(iserie)-decreet: onzekerheid, chaos ...

In februari j.l. publiceerden we ons witboek over het M(iserie)-decreet (nr. 172). In publicaties, kranten, op het Internet, ... troffen we de voorbije maanden steeds meer kritiek op het M-decreet aan, een bevestiging van de vele alarmsignalen in ons witboek en in de vele bijdragen die we de voorbije jaren aan het thema van het *inclusief onderwijs* gewijd hebben. Op 18 april betreurde ook *Kathleen Krekels* (N-VA) in het parlement: *“Heel veel onzekerheden omtrent het M-decreet blijven bestaan. De hulp van de competentiebegeleiders is veelal ook beperkt tot een theoretische uiteenzetting. ...”*

Het voorbije jaar brachten we zelf bijna dagelijks verslag uit van de vele berichten over het M-decreet & analoge situaties in het buitenland via de blog ‘Onderwijskrant Vlaanderen’, het facebook ‘Onderwijskrant actiegroep’ en tweets van hoofdredacteur *Raf Feys*. We lanceerden in maart j.l. ook een oproep aan ouders die het niet nemen dat hun kinderen eerst moeten verkommeren en falen in het gewoon onderwijs alvorens ze eventueel toegang krijgen tot het buitengewoon onderwijs. We beloofden dat *Onderwijskrant* hen wou steunen om samen naar de rechter te stappen en om voor die kinderen het recht op buitengewoon onderwijs op te eisen. In Duitsland kregen de ouders enkele maanden geleden gelijk van de rechtbank. In *Het Nieuwsblad* publiceerden we op 4 juni de bijdrage *“Veel kwetsbare leerlingen zullen niet de nodige zorg krijgen.”*

Het M-decreet reikt jammer genoeg verder dan de inclusie voor leerlingen die grotendeels het gewone curriculum kunnen volgen. Een voorbeeld. Inclusie is niet louter een recht, maar een plicht – zoals moeder *Ann Nelissen* van Flo en vele anderen de voorbije maanden tot hun ontsteltenis mochten ervaren. Moeder *Nelissen* slaakte in dit verband een noodkreet op haar blog ‘Achter de camera’ (15 maart): *“De overstap naar een gewoon eerste leerjaar is onhaalbaar voor mijn dochttertje Flo. Daarover zijn de juf kleuteronderwijs, de directrice, de GON-begeleidster, het revalidatiecentrum en ik het alvast eens.”* Leden van de commissie onderwijs drongen aan op een dringende aanpassing van het M-decreet voor kinderen als Flo. Minister Crevits

toonde wel veel begrip, maar wou het decreet niet wijzigen. Flo mag dus niet overstappen naar het buitengewoon onderwijs en zou nu zelfs een jaar langer in het kleuteronderwijs blijven. Indien Flo zou overstappen dan zou ze overigens ten vroegste na 9 maanden een paar uren GON-begeleiding kunnen krijgen. Het motto van het M-decreet luidt: *gewoon onderwijs als het enigzins kan, buitengewoon onderwijs als het niet anders kan en pas nadat het kind faalt in het gewoon onderwijs* (Zie bijdrage over problemen van Flo op p. 38 e.v.).

Ook in de *commissie onderwijs* kwamen de grote problemen met het wollig M-decreet geregeld aan bod. Leden drongen b.v. ook aan op een aanpassing van het M-decreet voor kinderen als Flo. We vonden de voorbije maanden ook een aantal GON-noodkreten op. Door het M-decreet dreigen inderdaad ontelbare GON-leerlingen én met hen een zeer grote groep GON-personeelsleden uren lestijden mis te lopen.

De onderwijskoepels zwegen ook de voorbije maanden in alle talen over de grote problemen van hun achterban. De koepels van de onderwijsnetten, de begeleidingsdiensten en de CLB-centra publiceerden zelfs op 13 februari j.l. een bijzonder enthousiast verhaal over het M-decreet met als sprekende titel *Goed onderwijs voor iedereen*. Wilden ze hun kritische achterban sussen? (zie bijdrage p. 38.)

2 Alarmkreten vanuit lager onderwijs

We citeren even een aantal recente alarmkreten uit het COV-lerarenblad *Basis*. In *Basis* van 6 juni j.l. lezen we *‘M-decreet baart veel zorgen : “Het onderwijsveld staat i.v.m. het M-decreet nog steeds met lege handen en er heerst een gevoel van grote bezorgdheid. Directeurs en personeelsleden uit zowel gewoon als buitengewoon onderwijs getuigen over hun ongerustheid.”*

In ‘Basis’ van 20 juni j.l. lezen we: *“Dag na dag wordt pijnlijk duidelijk wat de gevolgen zijn van een te snelle invoering van het M-decreet. De grote pijnpunten blijven: onvoldoende professionalisering, geen bijkomende middelen, geen bijkomende omkadering. ... Het is weinig realistisch om zo’n*

grootse verandering in het onderwijsveld te doen slagen.” ...” Wanneer ik 's nachts wakker word, tel ik de lesuren”, vertrouwt een directeur uit het buitengewoon onderwijs ons toe. Haar mondhoeken staan gespannen.” (In veel b.o.-scholen zijn er praktisch geen inschrijvingen meer. Dit kan ook niet omdat de leerlingen eerst naar het gewoon onderwijs moeten. Heel wat nog niet benoemde leerkrachten zochten al elders naar werk.)

COV: “Een vakbondsafgevaardigde belt in paniek: ‘66 voltijdse personeelsleden verliezen mogelijk hun job als onze 400 GON-leerlingen niet de nodige attesten van het CLB krijgen. In veel scholen zijn CLB-medewerkers nog weinig zichtbaar. Tegen een razend tempo werken ze zich doorheen de nieuwe administratie. Het is dweilen met de kraan open.’”

En dan vermeldt het COV nog niet de grootste pijnpunten. Denk maar aan het feit dat leerlingen als Flo die helemaal geen profijt kunnen halen uit het volgen van de lessen in een gewone school en in het buitengewoon onderwijs thuishoren, gedwongen worden om eerst te verkommeren en te falen in b.v. het eerste leerjaar lager/secundair onderwijs vooraleer eventueel te mogen overgaan naar het buitengewoon onderwijs.

3 Alarmkreten vanuit secundair onderwijs

De M-decreet-problemen voor het s.o. zijn even groot. In Het Nieuwsblad van 16 juni trokken enkele directeurs s.o. (zie pag. 51). Op 8 mei j.l. was er al in de krant ‘De Morgen’ een analoge klacht van *Sofie Bruneel*, leerkracht B-stroom uit Gistel over leerjaar 1B en de ontwrichting van het beroeps-onderwijs. Ze vreest terecht dat veel inclusie-leerlingen in het beroepsonderwijs zullen terecht-komen en dit onderwijstype zullen ontwrichten. (cf. ontwrichting van bso in Nederland!).

Bruneel: “Na de opendeurdag tellen we in 1B nu al drie keer meer inschrijvingen van leerlingen die onder het M-decreet vallen dan vorige jaren (NvdR: Leerlingen die vroeger na het b.o. lager onderwijs naar het buso overstapten moeten nu veelal starten in het gewoon onderwijs.)

1B bestaat traditioneel uit een erg heterogeen publiek waarbij een leraar binnen één klas al enorme inspanningen doet en deze verschillen zullen toenemen. Inderdaad, remediëren en differentiëren behoren tot de basistaken van elke leraar, maar ergens onderweg bots je op een grens en

*moet er nagedacht worden over professionalisering, co-teaching, etc. Scholen hebben voorlopig geen richtlijnen en middelen om tijdens dit moratorium aan deze vraag van leraren tegemoet te komen. Daarenboven komt de nauwere samenwerking met het centrum voor leerlingenbegeleiding op losse schroeven te staan omdat het CLB door andere beslissingen minder omkadering krijgt. Nét nu wanneer hun professionele ondersteuning broodnodig is. ... En zo kom ik bij het grote taboe: leerkrachten beroepsonderwijs die nu al op hun tandvlees zitten en een exit overwegen. Of leerkrachten die zich zorgen maken dat ze bij de start van volgend schooljaar niet de nodige zorg aan elke leerling in klas kunnen geven.” Vanuit de onderwijskoepels kwamen er jammer genoeg geen begripsvolle reacties op de noodkreet van *Sofie Bruneel*.*

4 Reacties op witboek Onderwijskrant

We ontvingen heel veel positieve reacties op ons witboek over het M-decreet van februari j.l. en op de vele bijdragen op ons blog en facebook.

De ervaren onderwijzer *Jef Boden* schreef over ons witboek: *“In het recentste nummer van de Onderwijskrant wordt het M-decreet in een witboek (themanummer) van 50 bladzijden lang uitgekleet: de verzwegen waarheden, de halve leugens en de glitter worden in hun keizerlijke bloetje gezet. De nieuwe kleren van ons onderwijs? Die uiterlijke glans lijkt een dure constante”* (Hoe vormend is een hervorming, De Bron, maart 2015) Heel veel instemmende reacties ook op ons blog ‘Onderwijskrant Vlaanderen’ en op ons facebook ‘Onderwijskrant actiegroep’. M-decreet-berichten op blog en facebook bereikten steeds in een mum van tijd honderden geïnteresseerden.

Nog een rake reactie van de Brusselse *prof. Wim Van den Broeck*: *“Van een recht van ouders om hun kind in het gewone onderwijs (indien mogelijk) les te laten volgen, zijn we nu kennelijk geëvolueerd naar een plicht van ouders om dat te doen, behalve als het daar echt misloopt. Vanzelfsprekend moeten zoveel mogelijk kinderen die potentieel in staat zijn het gewone curriculum te volgen, dat kunnen doen in het gewone onderwijs, maar even vanzelfsprekend kan de beste begeleiding voor een aantal kinderen slechts gegarandeerd worden mits een grotere structurele omkadering zoals die alleen in het BO voorhanden is. Dit lijkt mij een recht te zijn van ouders met dergelijke kinderen waar de wetgever achteloos aan voorbij is gegaan. Het*

kernprobleem van het M-decreet is precies dat het te sterk ideologisch geïnspireerd is en te weinig rekening houdt met de realiteit en de praktijk. Onze politici hebben het VN-verdrag goedgekeurd en geratificeerd (Nederland bv. heeft dat niet gedaan) zonder precies te beseffen wat de implicaties daarvan zijn. Dat is duidelijk gebleken uit een aantal discussies in het Vlaams parlement tijdens de vorige legislatuur. Het VN-verdrag maakt zeer duidelijk dat het (voort)bestaan van buitengewoon onderwijs strijdig is met de uitgangspunten van dit verdrag. Dus de druk naar (geleidelijke ontmanteling) van het BO zal blijven bestaan, terwijl veel politici dat niet eens wensen.”

Jammer genoeg werd het Onderwijskrant-witboek doodgezwegen in de publicaties van de onderwijsnetten, op de websites van de beleidsmakers en in de tijdschriften van de onderwijsvakbonden. We noteerden de voorbije maanden overigens enkel enthousiaste standpunten over het M-decreet vanwege de koepels van de onderwijsnetten en de begeleidingsdiensten (zie p. 38 & 42).

5 Nieuwe M-decreet- bijdragen in dit nummer

Een aantal lezers stuurden ons kritische bijdragen over het M-decreet en zelf verzamelden we ook een aantal standpunten en bijdragen. In deze *Onderwijskrant* besteden we nog een aantal bijdragen aan het M-decreet. We nemen ook Nederlandse studies over de ontwrichting van het buitengewoon onderwijs als gevolg van de invoering van *passend onderwijs* op (zie p. 19,20, 26 & 47).

Naast tal van kritische bijdragen, stelden we de voorbije maanden tegelijk vast dat de koepels van de onderwijsnetten, de begeleidingsdiensten en de CLB-centra enthousiaste standpunten over het M-decreet verspreidden en tegelijk weinig of geen aandacht besteedden aan de problemen en noodkreten van hun achterban. Ook in een recent themanummer van *Impuls*, een tijdschrift voor begeleiders, wordt het M-decreet voorgesteld als een goednieuws-verhaal. In verdere bijdragen besteden we de nodige aandacht aan de goednieuws-verhalen vanwege de koepels en *'Impuls'*.

We toonden in ons witboek al aan dat er zelfs in de Scandinavische landen een grote afstand bestaat tussen de officiële beleidsideologie en anderzijds de praktijk. De meeste inclusieerlingen zitten bijvoorbeeld in aparte klassen – net zoals bij ons vóór de uitvoering van de wet van 1970. Verderop bekijken we de situatie in Canada & Ierland (zie p. 48 e.v.).

Bijlage : Inclusieparadox: hoe insluiting tot meer uitsluiting kan leiden

Tine Peeters schreef op 31 maart in 'De Morgen' een opgemerkte bijdrage over de inclusieparadox: *De paradox van de participatiemaatschappij*, of hoe insluiting inclusie) vaak tot meer uitsluiting leidt. Enkele passages.

“Of het nu om de zorg, het onderwijs of de arbeidsmarkt gaat, 'inclusie' is de nieuwe mirakeloplossing. Zorg op maat riskeert echter door alle besparingen uit te draaien op 'zoek het zelf maar uit'. Welzijnsminister Jo Vandeuren noemt het graag de 'vermaatschappelijking van de zorg'. Vandaag houden b.v. de beschutte en sociale werkplaatsen op te bestaan. Het worden 'maatwerkbedrijven'. Achter die naamsverandering gaat een hele omwenteling schuil. Werknemers met een mentale of fysieke beperking kunnen daardoor makkelijker aan de slag in gewone bedrijven. De Vlaamse regering gordt hen daarvoor een rugzak om, wat betekent dat subsidies niet langer naar de ondernemingen, maar naar de mensen zelf gaan.

Hetzelfde - op zich nobel - inclusieprincipe keert terug in tal van sectoren. In het onderwijs is er het M-decreet, dat kinderen uit het buitengewoon naar het gewoon onderwijs wil laten doorstromen. In de gehandicapten-, jeugd- en ouderenzorg voltrekt zich dezelfde Copernicaanse revolutie. Van de verzorgingsstaat van de vorige eeuw gaat Vlaanderen nu naar een 'inclusieve samenleving'.... De overheid had zagezegd te veel taken overgenomen van de burgers. De balans moet weer meer naar de andere kant overhellen.

De aantrekkelijke begrippen 'vermaatschappelijking' en 'inclusie' maskeren wat echt gebeurt: de overheid is bezig met de zorg af te stoten en af te wentelen op de burger. ... Een recente enquête van de VRT bij leerkrachten toont hun onrust aan. De leerkrachten achten het M-decreet niet haalbaar omdat zij of de school er niet op voorbereid zijn. In het regeerakkoord van de Vlaamse en federale regering heet dat dan 'zelfredzaamheid', 'inclusie' ... maar eigenlijk betekent het *trek uw plan*. Elk individu zou genoeg begeleiding en ondersteuning moeten krijgen om mee te kunnen in die gewone school, crèche of werkplek. De professionelen in al die sectoren moeten op hun beurt ook nog eens genoeg hulp krijgen om al deze 'buitenbeentjes' goed te kunnen bijstaan. Maar de voorwaarden voor die zelfredzaamheid worden gewoon niet vervuld.“

M-decreet leidt tot ontvricting buitengewoon onderwijs, net als 'Passend onderwijs' in Nederland: studie van Nederlandse parlementsleden (juni 2015)

Samenstelling: Renske Bos

Inleiding

'Het speciaal onderwijs aan het woord': rapport van kamerleden over ontvricting van buitengewoon onderwijs in Nederland als gevolg van de invoering van 'Passend Onderwijs' op 1 sept. 2014. Tjitske Siderius, SP-Tweede Kamerlid & Yurre Wieken: Studie bij personeelsleden over situatie in speciaal onderwijs (= ons buitengewoon onderwijs - type basisaanbod). Enkele vaststellingen over wat ook Vlaanderen nu al meemaakt en straks nog te wachten staat. Ze kwamen ook al in ons witboek aan de orde.

1 Meer complexe problemen in klas (92%): te veel soorten leerlingen in zelfde klas

Leraren, schoolleiders en begeleiders in het speciaal onderwijs (=bo) zijn eenduidig over een belangrijk onderwerp: de problematiek van leerlingen op school wordt complexer en zwaarder. Door de invoering van het zogenaamde passend onderwijs worden er minder leerlingen aangemeld bij het speciaal onderwijs (42%). Dit zijn dan vooral leerlingen met een lichtere problematiek, die zich voortaan in het reguliere onderwijs moeten redden.

De combinatie van problematieken (laag intelligentieprofiel, gedragsproblemen, grote zorgvraag) neemt toe. Leerkrachten zijn minder goed in staat om alle leerlingen de ondersteuning en begeleiding te geven die nodig is. Er is meer onrust in de klas, omdat kinderen met tegengestelde problematiek bij elkaar in de klas worden gezet. Hierdoor is er ook sprake van meer agressie in de klas. Door de zwaardere problematiek in de klas is er ook onvoldoende tijd (80%) om alle leerlingen de aandacht te geven die nodig is. Docenten moeten in sommige klassen kiezen tussen leerlingen en kunnen daarom niet het maximale uit alle leerlingen halen.

2 Grote baanonzekerheid en ontslagen

Bijna de helft van de respondenten (47%) vreest voor zijn of haar baan. Bij een derde van de respondenten zijn er reeds gedwongen ontslagen

gevallen (33%). Scholen ontslaan docenten en onderwijsassistenten onder druk van de bezuinigingen. Op veel scholen zijn de medewerkers met tijdelijke contracten reeds naar huis gestuurd. Dit betreft in eerste instantie vaak onderwijsassistenten of ondersteunend personeel (zoals conciërges). Van leerkrachten wordt verwacht dat ze dit werk overnemen. Veel werknemers verwachten de komende jaren meer ontslagen, waarbij het personeel met een vast contract niet meer buiten schot blijft.

3 Bureaucratie stapelt zich op

Een veel gehoorde klacht in het speciaal onderwijs is de bureaucratie. De vele formulieren en varia aan regels bij de verschillende samenwerkingsverbanden (samenwerkende schoolbesturen) leiden ertoe dat het personeel in het speciaal onderwijs bezwijkt onder de administratieve taken. 39% van de werknemers zegt meer dan 40% van de werktijd kwijt te zijn aan andere taken dan onderwijs geven. Terwijl de invoering van het zogenaamde passend onderwijs korte metten moest maken met de bureaucratie, lijkt deze juist alleen maar toegenomen.

4 Het aantal thuiszitters stijgt én geen 'recht op buitengewoon onderwijs'

De hoofddoelstelling van het zogenaamde passend onderwijs was het terugdringen van het aantal leerlingen dat niet naar school gaat en thuis is komen te zitten. Meer dan de helft (61%) van het personeel van het speciaal onderwijs zegt dat het aantal thuiszitters juist alleen maar stijgt. Scholen voor regulier onderwijs worden steeds meer bedreven in het ontmoedigen van ouders om hun kind met een beperking bij hen aan te melden. Volgens het personeel in het speciaal onderwijs zijn maatwerk (74%), betere begeleiding (50 procent) en kleinere klassen (46%) nodig om het aantal thuiszitters te verkleinen. *Ook dient het recht op (speciaal) onderwijs terug te keren: van zodra een leerling aan bepaalde criteria voldoet, moet hij naar het speciaal onderwijs kunnen.*

5 Bezuinigingen : grote bedreiging voor b.o.

Bijna alle respondenten (86%) noemen bezuinigingen de grootste bedreiging voor het speciaal onderwijs. Volgens 90% kan er niet verder bezuinigd worden op het speciaal onderwijs. 37% geeft aan dat de eigen school niet meer voldoende kwaliteit van onderwijs aan de leerlingen kan aanbieden, omdat er geen budget voor is. Ook is er onvoldoende inzicht bij de samenwerkende schoolbesturen (samenwerkingsverbanden) in de problematiek voor leerlingen. Hierdoor is er te weinig budget beschikbaar voor begeleiding, persoonlijke verzorging of verpleging. Ook de aansluiting met de jeugdzorg verloopt moeizaam. Door bezuinigingen in de zorg zijn scholen voor speciaal onderwijs gedwongen om creatief met de benodigde budgetten om te gaan.

(In Vlaanderen stellen ook grote buso-scholen dat ze door de sterke afname van het aantal leerlingen geen degelijke kwaliteit & praktijkopleidingen meer zullen kunnen bieden.)

6 Leerlingenvervoer in de knel

Het leerlingenvervoer is een thema dat veel werknemers in het speciaal onderwijs zorgen baart. Bijna de helft (42%) zegt dat leerlingen met het leerlingenvervoer niet altijd naar het speciaal onderwijs van hun voorkeur kunnen gaan. Voornaamste reden is dat de gemeente het vervoer weigert te vergoeden (ingegeven door bezuinigingen). De kwaliteit wordt beoordeeld als gemiddeld (63%). Het grootste probleem is dat de begeleiding op de bus onvoldoende in staat is om te gaan met de verschillende beperkingen van de leerlingen (77%). Hierdoor is er geen begeleiding op de bus of is deze ondermaats (83%). De chauffeurs op de bus doen hun uiterste best, maar hebben vaak te weinig expertise.

7 Leerkrachten voelen zich genegeerd door de politici

Veel respondenten willen dat politici eens bij hen op school komen kijken, in plaats van in Den Haag beslissingen te nemen zonder oog te hebben voor de praktijk. Politici weten niet goed wat er speelt op de werkvloer. Niet voor niets zegt 61% dat politieke besluitvorming de grootste bedreiging vormt voor het speciaal onderwijs. Docenten, schoolleiders en begeleiders hebben duidelijk geen hoge pet op van politici. Dit zou elke politicus zich moeten aantrekken.

Bijlage: toekomst speciaal basisonderwijs (=ons type 8) op de tocht - Nationale Onderwijsgids, 30 april 2015

Het speciaal basisonderwijs (type 8) is niet hetzelfde als het speciaal onderwijs. Het sbo is voor kinderen zonder specifieke cluster-indicatie die problemen ervaren bij het leren. Door de invoering van 'Passend Onderwijs' zal het sbo (=ons type 8) onder druk komen te staan, stellen medewerkers uit de sector. Zij zijn bang dat daarmee een geschikte tussenoplossing verdwijnt voor de groep kinderen die onvoldoende meekomen in het reguliere onderwijs maar voor wie het speciaal onderwijs (type 1 – basisaanbod) weer een stap te ver is. Dit meldt de *Algemene Onderwijsbond* in het *Onderwijsblad*.

Jan van Etten, voorzitter van het SBO-werkverband, maakt zich zorgen over de terugloop van dit soort scholen. Volgens hem zijn er nog onvoldoende voorwaarden geschapen om deze kinderen in het reguliere basisonderwijs de juiste ondersteuning te kunnen bieden. "Als je dat als basisschool wilt doen, moet je eerst de expertise van je team opkrikken en met kleinere groepen gaan werken om leerlingen de juiste aandacht en ondersteuning te kunnen geven. Daarvoor ontbreekt nog veelal de deskundigheid en het geld", aldus Van Etten. De voorzitter ziet een toename van het aantal schrijvende gevallen waarbij kinderen onvoldoende steun krijgen doordat zij te laat zijn doorverwezen of omdat een basisschool niet de juiste kennis in huis heeft.

In de laatste vijf jaar is het aantal sbo-scholen in Nederland teruggelopen van 312 naar 288. Vaak zijn deze scholen opgegaan in grotere verbanden omdat ze door dalende leerlingaantallen niet langer zelfstandig konden voortbestaan. Wanneer de ondergrens van het aantal leerlingen is bereikt, schieten de financiën ook te kort om extra ondersteuning zoals logopedie, orthopedagogiek en maatschappelijk werk nog te kunnen aanbieden.

P.S. De resultaten van deze SP-enquête worden ook bevestigd in een kritische analyse van het project 'Passend onderwijs' van de hand van Jeanet Meijs (onderwijzeres). Voor die analyse verwijzen we naar pagina 26 en 27.

Er kwam ook een bevestiging in een recente enquête van de *Algemene Lerarenbond*: Negatieve balans na 1 jaar *Passend Onderwijs* in Nederland (zie bijdrage op pagina 47).

Baat of schaadt inclusie in het kleuteronderwijs voor bepaalde kleuters: voor een kind met dwerggroei, een doof kind, kind met syndroom van Down...

Johan Dewilde, opleidingshoofd lerarenopleiding op 'Blog kleutergewijs'

Hoort een kind met dwerggroei thuis in het regulier kleuteronderwijs? En een kind met het syndroom van Down? En wat met een doof kind? **Ik was vroeger geneigd spontaan ja te zeggen.** Zoals elk zichzelf respecterend land heeft ook België in 2009 het VN-verdrag geratificeerd. Pas je wat aan en gooi je deuren open voor iedereen, betekent dat voor het regulier onderwijs. Zeg nu zelf, hebben we niet al te lang nodeloos veel mensen buitengesloten? Is een samenleving die naam waardig niet per definitie inclusief? We kennen het ethische argument. Maar we kennen ook het pedagogische. Iedereen heeft toch baat bij maatregelen voor kinderen met speciale noden. Nu de leraren nog overtuigen, stapje-voor-stapje en bijscholen, beetje-bij-beetje. Zo simpel leek het. Ik wás immers geneigd ja te zeggen.

Nu twijfel ik. Er zijn ongetwijfeld kinderen voor wie vandaag het b.o. de standaardoptie zou zijn, voor wie volgend schooljaar inclusie werkelijkheid wordt. Varen ze daar allemaal wel bij? De vraag klinkt verdacht. Tegenstanders die vrezen voor algemeen niveauverlies in het onderwijs en dat niet met zoveel woorden gezegd durven hebben, zouden er zich kunnen achter verschuilen. Toch zijn het steeds vaker de oprecht bekommerde ouders van inclusiekinderen die deze kritische noot plaatsen. Ze zijn principieel voor inclusie en tegelijk tegen het M-decreet, omdat de middelen voor een goede implementatie ontbreken. Ze vragen zich af wat zorg en inclusie in de praktijk zullen betekenen als het regulier onderwijs de expertise van het buitengewoon onderwijs niet kan aanboren.

Mijn persoonlijke diepste twijfel spruit evenwel nog uit iets anders voort. Maken we onszelf niet gewoon wijs dat we sociaal zijn en dat het kind met dwerggroei er bij hoort, terwijl hij zelf aanvoelt dat hij veeleer gedoogd wordt? Eenmaal in de lagere school is hij pasmunt als er voetbalploegen verdeeld worden, als hij al niet op zijn kop krijgt omdat hij in de weg loopt op de speelplaats. Kloppen we onszelf op de fiere leraarsborst als geen enkel ukje er een punt van maakt om naast het meisje met een verstandelijke beperking te zitten? Maar aanvaarden we als een natuurwet dat slechts een enkeling haar uitnodigt voor een verjaardagsfeestje? Nemen we voor lief aan dat de dove jongen erbij

gebaat is de taal van ons allemaal te leren praten, terwijl hij en wij bij voorbaat weten dat hij er nooit in zal slagen enigszins helder te spreken?

Inclusie, in de marge. Vergis je niet. Ik wil alleen een vraagteken plaatsen bij de vanzelfsprekendheid waarmee men aanneemt dat inclusie goed is voor elk ingesloten kind als de leraar maar voldoende ondersteund wordt. Juffen en meesters in het buitengewoon onderwijs vertellen ons sporadisch hoe moeilijk het soms is om het zelfbeeld van kinderen en ouders op te vijzelen nadat de kinderen vanuit het regulier onderwijs zijn doorverwezen. Na een ferme aanpassingstijd krabbelen ze dan toch weer recht. Ze leren zien wat ze wel kunnen in plaats van alleen waar ze minder op scoren dan anderen. Die ouders horen we zelden in het debat. Met mijn vraagteken vertoef ik verder nog in goed gezelschap, namelijk dat van Andrew Solomon, auteur van het fantastische boek *Ver van de boom, als je kind anders is*. Hij interviewde een stoet aan buitengewone mensen en hun ouders. Doorheen de verhalen van doven, mensen met dwerggroei, mensen met het syndroom van Down, autisten, schizofrenen, criminelen, transgenders en wonderkinderen komt de vraag terug of het niet beter is voor hen om apart op te groeien.

Goedbedoelde inclusie riskeert ervaren te worden als een aanslag op het zelfbeeld. Net door iedereen te zeggen dat ze zijn zoals iedereen ontnemen we hen de kans zichzelf te zijn en daar fier op te zijn. Veel van de in te sluiten kinderen die hij in zijn boek voorstelt, wil men genezen of opereren. Zelfs degenen die dat bespaard blijft, onthoudt men al te vaak de kans een horizontale identiteit te ontwikkelen met lotgenoten in bijvoorbeeld de dovensamenleving of tussen collega's van verenigingen van kleine mensen.

Het klinkt misschien paradoxaal voor velen, maar peers kennen verenigt. Het breekt voor velen het aangevoelde isolement in plaats van er een te creëren. Het verhaal van de dovencultuur is een van de pakkendste. De dovenschool - jawel, in het buitengewoon onderwijs - wordt volgens Solomon door veel doven als een bevrijding ervaren. Ze leren er met de gebarentaal ook een eigen cultuur. In hun eigen taal nemen ze meteen voorsprong ten

opzichte van de horende gemeenschap, in plaats van de klassieke en frustrerende achterstand. Als een doorsnee tweejarige 300 woorden kent, kent een dove peuter met horende ouders er pakweg 30.

Welkom in de kleuterklas. Het hoeft niet te verwonderen dat veel dove kinderen niet willen leren spreken, zich van taal afkeren. Als gebarentaal taboe is tenminste. Het resultaat van hen gewoon te leren spreken blijft mager, ondanks ontelbare saaie drilluren. Wat ze toch ten gehore kunnen brengen klinkt onaangenaam en drukt hen op hun falen, marginaliseert hen ten midden de groep waarin men hen zou willen opnemen.

De omgekeerde wereld is zevende hemel niet

Doven komen volgens Solomon in het buitengewoon onderwijs dan wel thuis in gebarentaal, hun ouders die de taal van hun kinderen willen leren, worstelen ermee. Hun kind gaat veel sneller vooruit dan zij en de Dovencultuur waar zoon- of dochterlief in terecht komt, is hen vreemd. Elkaar begrijpen wordt plots moeilijker voor de ouders dan voor het kind. De machtsbasis in de relatie verandert, de hulpeloosheid verschuift.

“Doven zullen in de horende wereld altijd in het nadeel zijn. De vraag is daarom of ze liever willen leven in de marges van een mainstreamwereld of in de mainstream van een marginale wereld. Het is begrijpelijk dat ze vaak het laatste prefereren” (p. 131)

Een vervelende vraag, Maar is ze ook relevant?

Over hoeveel kinderen gaat het eigenlijk? De vraag is makkelijker dan het antwoord. Volgens de officiële statistieken telde het Vlaamse buitengewoon kleuteronderwijs vorig schooljaar slechts een goede 2000 leerlingen, minder dan 1% van het totaal aantal kleuters dat schoolliep en dus ook slechts een fractie van de meer dan 28.000 kinderen in het buitengewoon lager onderwijs. Twee derde van die 2000 kleuters zijn jongens en alle kinderen zijn verspreid over 6 types. Opmerkelijk voor niet ingewijden is dat de types die het meest bevolkt worden in het lager onderwijs niet aangeboden worden in het kleuteronderwijs. Logischerwijs kunnen we aannemen dat kinderen met een licht mentale handicap (type 1) en kinderen met ernstige leerstoornissen (type 8) vooraleer ze inschrijven in de lagere school ofwel niet naar school gaan ofwel van inclusief onderwijs avant la lettre genieten in de kleuterschool.

Dit betekent dat nog meer inclusie in kleuteronderwijs zou betekenen dat een fractie van de kinderen met een matige of ernstige mentale handicap, een fysieke, visuele of auditieve handicap of een karakteriële stoornis naar het regulier onderwijs zou doorschuiven. Zelfs als we voorbijgaan aan de theoretische mogelijkheid om ook te kiezen voor inclusie van kleuters in een ziekenhuisschool of een preventorium blijft het zonneklaar dat veel maatregelen zullen nodig zijn in termen van gespecialiseerde begeleiding en uitrusting. Wie weet zijn her en der zelfs infrastructuurgrepen vereist.

Die tientallen, honderden of duizend extra in te sluiten kleuters -wie zal het zeggen- vormen een druppel in de onderwijsoceaan. Maar we moeten de zaak ernstig nemen want de kans is groot dat de heikele kwesties die Solomon aankaart voor hen meer zullen zijn dan ijle filosofische beschouwingen. Het kind met dwerggroei gaat wellicht vandaag al naar de kleuterschool. Zijn ouders tekenen net zomin als eender welke andere ouder voor een rol in de marge van de mainstreamwereld. Ouders van kinderen met het syndroom van Down zullen wellicht vaker dan nu de vraag stellen aan schoolteams of ze bereid en in staat zijn redelijke aanpassingen te doen. In het geval van dove kinderen verwacht ik dat de vraag naar inclusie in het regulier kleuteronderwijs nog groter zal zijn. Zeker in het geval van de groeiende groep kleuters die een cochleair implantaat hebben zullen heel wat ouders rekenen op volwaardige inclusie in de horende en sprekende gemeenschap.

Wie zal het zeggen?

Baat of schaadt inclusie is niet alleen een relevante vraag, het is er ook een delicate met weerhaakjes. Het thema ligt immers gevoelig. In sommige oren klinkt een kanttekening bij inclusie misschien als een pleidooi voor de invoering van apartheid in het post-Mandela tijdperk. Maar zolang er geen pedagogische gedachtenpolitie bestaat, staat denken vrij. De vraag zal weldra her en der, geval per geval beantwoord worden door ouders en leerkrachtenteams samen. Als met de tijd de emoties luwen zal de brede onderwijsgemeenschap tot meer algemene inzichten komen. Hopelijk.

Leestip

*Solomon, Andrew. (2012) *Ver van de boom, als je kind anders is*. Nieuw Amsterdam.

*Solomon gaf ook een bijzonder gesmaakte TED-talk. Zowaar met ondertitels in het Nederlands

Voor Flo en CO geen recht op buitengewoon onderwijs, maar verplichte LAT-inclusie, exclusie in eerste leerjaar gewoon onderwijs

1 Noodkreet moeder Ann Nelissen (15 maart)

In haar blog 'Achter de camera' schreef Ann Nelissen omtrent haar dochtertje Flo (15 maart) o.a.: *"De overstap naar een gewoon eerste leerjaar is onhaalbaar voor mijn dochtertje Flo. Daarover zijn de juf kleuteronderwijs, de directrice, de GON-begeleidster, het revalidatiecentrum en ik het alvast eens. Maar Flo mag toch niet overstappen naar het buitengewoon onderwijs. Volgens het M-decreet moet de gewone school eerst kunnen aantonen dat ze alles heeft geprobeerd om het kind te begeleiden. Iedereen is het erover eens dat kinderen als Flo enkel maar kunnen falen en verkommeren in het gewoon onderwijs, maar ze moeten toch naar het gewoon onderwijs. Pas als de aanpassingen voor het kind buitensporig blijken en Flo faalt, kan er een attest voor buitengewoon onderwijs opgesteld worden."*

De leerkracht eerste leerjaar gewoon onderwijs moet in een eerste fase zelf Flo helpen door zgn. passende maatregelen te bieden. Pas als blijkt dat dit te weinig uithaalt, mogen kinderen als Flo geremedieerd worden door zorgleerkrachten. Pas na 9 maanden heeft Flo eventueel recht op een paar uren GON-geleiding. En als die aangepaste hulp nog niet voldoende is, kan een verwijzing naar het buitengewoon onderwijs, type basisaanbod overwogen worden. En na twee jaar buitengewoon onderwijs (basisaanbod) moet Flo in principe terug naar het gewoon onderwijs, tenzij ...

De procedures van handelen die voor kinderen als Flo door het M-decreet voorgesteld worden, zijn dus procedures die minstens leiden tot uitstel van passend onderwijs voor Flo en Co en die deze kinderen veel frustraties kunnen bezorgen.

Ann Nelissen betreurde terecht: *"Kinderen als Flo laten aanmodderen in gewoon onderwijs, dat gaat onvermijdelijk vreten aan hun motivatie en eigenwaarde."* Echte inclusie is voor kinderen als Flo niet mogelijk, maar enkel fysieke inclusie of LAT-inclusie (learning apart together), of exclusie binnen de klas.

2 Debat over Flo in parlement (18 maart) Crevits steekt kop in 't zand

Een paar leden van de commissie onderwijs wezen minister Crevits in het Vlaams Parlement op de schrijnende problemen voor kinderen als Flo en drongen aan op een aanpassing van het M-decreet. Jo De Ro (Open Vld) stelde op 18 maart: *"Flo, dochterje van Ann Nelissen, kan niet binnen in het buitengewoon onderwijs, en dat is wat haar mama letterlijk geschreven heeft op haar blog. Maar er zijn nog vele ouders van Flo's die geloven als mama en papa, en de kleuterjuf en de school met hen, dat hun kind onmiddellijk naar het buitengewoon onderwijs moet kunnen. Als we dan toch een aantal aanpassingen aan het M-decreet brengen, moeten we die kinderen die het echt nodig hebben, op 1 september 2015 daar krijgen waar ze moeten zitten, in het buitengewoon onderwijs. We hebben dat buitengewoon onderwijs, en we moeten die kinderen daar direct, vanaf dag één, een plaats kunnen geven, als ze dat nodig hebben."*

Minister Crevits wou *"geen uitspraak doen over individuele gevallen"*. Ze ging naar eigen zeggen principieel akkoord met De Ro, maar was anderzijds niet bereid het decreet aan te passen: *"Meneer De Ro, u mag niet de indruk wekken dat elk kind met een bijzondere zorgnood sowieso eerst terecht komt in het gewoon onderwijs en daarna pas in het buitengewoon onderwijs. Dat is volledig verkeerd. Als dat de richtlijn zou zijn, dan zal het zonder mij zijn. We moeten samen met de ouders en het kind kiezen voor de beste optie. Dit moet in samenspraak met het CLB gebeuren. Het CLB heeft daar een erg verantwoordelijke taak gekregen."*

Nelissen kreeg meer dan 150 reacties op haar blog, meestal instemmend. Een aantal ouders getuigden ook dat ze met hun kind hetzelfde probleem hadden als de moeder van Flo. In een nieuwe blog van 15 juni schreef een teleurgestelde Ann Nelissen nu dat samen met de school voor een triestige noodoplossing voor volgend schooljaar is gekozen. Een heel verrassende wending: *"Veel keuze hadden we niet. Hou u vast: Flo zakt volgend jaar, en gaat terug naar de tweede kleuterklas". Gewoon blijven zitten was logischer geweest maar de groep zal daar nog groter zijn dan nu. Klassen van 29 kleuters. Dat*

mogen we haar niet aandoen, aldus het team. Volgend jaar zal de overstap naar een gewoon eerste leerjaar nog moeilijker liggen waardoor ik 'mijn goesting' zal krijgen', lees: het CLB zal dan wel een attest voor buitengewoon onderwijs (moeten) schrijven" Een intriestig verhaal.

3 **Verplicht inclusief onderwijs = discriminatie van Flo en CO**

De 'Learning Disabilities Association of Canada (LDNAL) stelt terecht dat verplicht inclusief onderwijs als 'discriminerend' mag en moet bestempeld worden. Het betekent een schending van de rechten van de kinderen met specifieke beperkingen en de rechten van hun ouders. In Duitsland vonden een aantal ouders van kinderen als Flo dat hun kind recht had op toegang tot het buitengewoon onderwijs – zonder de omweg van het gewoon onderwijs. Ze stapten naar de rechter en kregen er gelijk. Iedereen is het erover eens dat kinderen als Flo enkel maar kunnen falen en verkommeren in het gewoon onderwijs, maar ze moeten toch naar het gewoon onderwijs. Het motto van het M-decreet luidt: *gewoon onderwijs moet als het een beetje kan, buitengewoon onderwijs (type basisaanbod) kan pas nadat het kind volledig faalt in het gewoon onderwijs.*

De Brusselse prof. Wim Van den Broeck betreurde in dit verband: *"Van een recht van ouders om hun kind in het gewone onderwijs (indien mogelijk) les te laten volgen, zijn we nu kennelijk geëvolueerd naar een plicht van ouders om dat te doen, behalve als het daar echt misloopt..... Het kernprobleem van het M-decreet is precies dat het te sterk ideologisch geïnspireerd is en te weinig rekening houdt met de realiteit en de praktijk. Onze politici hebben het VN-verdrag goedgekeurd zonder precies te beseffen wat de implicaties daarvan zijn. Het VN-verdrag maakt zeer duidelijk dat het (voort)bestaan van buitengewoon onderwijs strijdig is met de uitgangspunten van dit verdrag. Dus de druk naar (geleidelijke ontmanteling) van het BO zal blijven bestaan, terwijl veel politici dat niet eens wensen."* De gevolgen van het M-decreet reiken dus veel verder dan de gangbare voorstelling van de beperkte gevolgen door minister Crevits en andere beleidsmakers.

4 **Noodkreet van An Nelissen: M-decreet: de impasse (15 maart 2015)**

"Krijg je niet één maar twee kinderen met extra zorgen en leerproblemen. Pech, al zie ik mijn kinderen te graag om hen zo negatief te omschrijven. Twee jaar geleden moest ik het CLB al overtuigen van buitengewoon onderwijs voor Nina. Het was vooraf zo duidelijk dat mijn dochtertje het niveau niet zou aankunnen, ik wou haar de faling besparen. Geen leuke beslissing maar ik heb geen seconde spijt van de overstap. Nina gaat met veel plezier naar school en dat goed gevoel is de basis van haar enorme vooruitgang.

Twee jaar later heb ik een déjà vu, al lijkt de huidige impasse eerder op een nare droom. Mijn jongste dochtertje Flo lijdt een aan zware vorm van epilepsie. Dankzij drie zware medicijnen doet ze geen aanvallen meer maar de epilepsie heeft wel een grote invloed op haar ontwikkeling. Flo is vijf en zit nu in de derde kleuterklas. Twee keer per week krijgt ze kiné, ergo en logo. Desondanks kan ze absoluut niet mee met haar leeftijdsgenootjes. Dankzij een paar uurtje extra GON-begeleiding is de situatie voor haar juffrouw voorlopig leefbaar, maar wat met volgend jaar?

De overstap naar een gewoon eerste leerjaar is onhaalbaar. Daarover zijn de juf, de directrice, de GON-begeleidster, het revalidatiecentrum en ik het alvast eens. 'Volgens het nieuwe M-decreet moet de school kunnen aantonen dat ze alles heeft geprobeerd om het kind te begeleiden. Enkel als de aanpassingen voor het kind buitensporig zijn, kan er een attest voor buitengewoon onderwijs opgesteld worden.

De school trekt aan de alarmbel maar ondanks alle extra begeleiding, komen wij voorlopig nog niet in aanmerking voor een attest. We moeten het eerst proberen, aldus het CLB. Crashen dus, in plaats van preventie. De directrice en de juf zijn nochtans van goede wil maar zonder extra hulp kunnen zij Flo onmogelijk goed begeleiden. Mijn dochter kan zich moeilijk concentreren. Een tekening afmaken duurt vaak te lang, laat staan dat ze volgend jaar in een klas van zesentwintig kinderen vlot gaat leren lezen en schrijven. Dat uurtje GON gaat het verschil niet maken. De school ziet het niet meer zitten en ik volg hen. Mijn dochter is ziek. Ze heeft een andere, meer individuele begeleiding nodig. Dat gaat binnen een jaar niet anders zijn. Blijven zitten is geen inclusie.

Het eerste leerjaar is onhaalbaar maar zonder attest is ze niet welkom in buitengewoon onderwijs. Zie daar de impasse. Stel Flo gaat in september naar het eerste leerjaar, in het gewoon onderwijs. Ze kan zich moeilijk concentreren. In de kleuterklas haalt ze het einde van een verhaaltje zelden. Haar aandacht verslapt en ze gaat lopen, voorlopig richting speelhoekjes. Volgend jaar zal ze een volledige dag moet stilzitten. Zonder pessimistisch te willen zijn: twee weken geef ik het. Dan gaat er iemand afhaken: de juf of Flo. En zelfs al houden ze het langer vol. Kinderen laten aanmodderen in gewoon onderwijs, dat gaat onvermijdelijk vreten aan hun motivatie en eigenwaarde. Net daarom ben ik er van overtuigd dat kinderen best zo snel mogelijk de juiste begeleiding krijgen. Want elk verloren jaar kost geld. En op lange termijn ben je als maatschappij beter af met gelukkige laaggeschoolden dan ongelukkige ongeschoolden.

Met mijn verhaal steek ik mijn nek uit, voor mijn dochter maar ook voor andere kinderen zoals zij. Omdat het systeem niet op punt staat, en ik als belastingbetaler daar ook inspraak in heb. Omdat we nu een lek verdoezelen waarvan iedereen op voorhand weet dat het binnen enkele jaren opnieuw zal lekken maar dan met extra waterschade. Want ik verzeker u: binnen enkele jaren zullen ze opnieuw veel geld moeten vrijmaken om al die gefrustreerde kinderen, leerkrachten en ouders weer op te lappen.

Aanvullende bedenkingen An Nelissen

Overspoeld word ik door reacties, nog steeds. En dat doet me veel plezier. Hoe uniek mijn dochter ook is, ze is duidelijk niet het enige kind dat tussen de mazen van het M-decreetnet valt. Ik heb alle mails en berichten met veel aandacht gelezen. Veel (te veel) vergelijkbare verhalen en heel veel steun.

5 Tweede blog An Nelissen : Er is een oplossing, of toch niet? (15 juni)

“Het M-decreet, eigenlijk had ik er liever niets over geweten maar ik ben noodgedwongen een halve expert. Na mijn verhaal (hier en later in de krant) werd ik overspoeld door reacties. Ik werd ook opgebeld door de school, en door het CLB. Er kwam een nieuw overleg met alle betrokken partijen (lees de school, CLB, het revalidatiecentrum en de GON-juf). ‘Flo’s geluk is de enige prioriteit’, zeiden ze in koor. Toch? En er was er een oplossing, aldus het team. Hoera...? Even recapituleren: Flo lijdt aan een complexe vorm van epilepsie. Hierdoor haalt ze het niveau van haar leeftijdsgenootjes niet. Ze zit nu in een derde kleuterklas maar een gewone eerste

leerjaar lijkt onhaalbaar. Zelfs met een paar uur GON per week, gaat ze nooit meekunnen met haar leeftijdsgenootjes. Flo kan meer maar ze verdrinkt in de grote groep. De school is van heel goede wil maar leerkrachten hebben ook hun beperkingen, en in een klas van 26 kinderen is er niet veel ruimte voor individuele begeleiding.

Ik heb destijds al een ander kind moeten ‘redden’ uit het diepe water. Nina verdrong ook, en voelt zich nu een stuk beter in type 8. Waarom? Omdat haar juf veel geduld en begrip heeft, en omdat ze nu leerstof op maat krijgt. En ook, misschien vooral, omdat ze in een klein klasje zit. Acht kindjes in plaats van zesentwintig, een wereld van verschil. Hetzelfde probleem stelt zich nu dus opnieuw voor Flo. IQ rond de 80, onder het gemiddelde is maar niet eens dramatisch. Alleen haakt ze af in een grote groep. Onderpresteren noemen ze dat.

Maar er is een oplossing. Eén - dus veel keuze hadden we niet. Hou u vast: Flo zakt volgend jaar, en gaat terug naar de tweede kleuterklas. Blijven zitten was logischer geweest maar de groep zal daar nog groter zijn dan nu. Klassen van 29 kleuters. Dat mogen we haar niet aandoen, aldus het team. Maar in de tweede kleuterklas zitten zo veel kindjes dat de directrice bereid is om van twee reuzeklassen er drie te maken, met één ‘klein’ klasje van 15 kindjes. Flo gaat er gelukkig zijn. Ze zal voor het eerst in haar leven de beste van de klas zijn. En het allerbelangrijkste: ze zal in een kleiner klasje zitten. Volgend jaar zal de overstap naar een gewoon eerste leerjaar nog moeilijker liggen waardoor ik ‘mijn goesting’ zal krijgen’, lees het CLB zal dan wel een attest voor buitengewoon onderwijs (moeten) te schrijven.

Hoe hard ik de inspanning van alle betrokken partijen waardeer, toch slaag ik er niet in om vreugde te voelen bij het horen van het plan. Flo moet twee jaar zakken om in een kleiner klasje in gewoon onderwijs te zitten. Iedereen doet zijn best maar een echte lijn zit er toch niet in dit hele M-decreet project. Scholen en CLB doen wat ze kunnen, elk op een totaal verschillend manier. Is dit nu inclusie? ... Ik ben geen onderwijsexperte maar volgens mij is het hele decreet een farce. Wat kinderen met en zonder beperking echt nodig hebben is gemotiveerde leerkrachten en kleinere klassen. Enkel in groepen van pakweg twaalf kunnen zowel hoogbegaafde als kinderen met een fysieke of sociale beperking zich ten volle ontwikkelen. Denk ik.

1 jaar 'Passend (inclusief) onderwijs' in Nederland: kritische analyse van Jeanet Meijs

In het blad *Vakwerk* van BON verscheen op 24 mei 2015 een kritische analyse van Jeanet Meijs: '*Passend onderwijs: voorspel voor de volgende parlementaire enquête?*' We citeren de belangrijkste passages. Ze zijn ook wonderwel van toepassing op de gang van zaken binnen het Vlaams M-decreet over inclusief onderwijs.

"In de wet 'Passend Onderwijs' is de doelstelling opgenomen dat basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs een zorgplicht krijgen voor alle leerlingen. Dat betekent dat zij verantwoordelijk zijn om alle leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een goede onderwijsplek te bieden. Samenwerkingsverbanden uitgebreid met Jeugdzorg zullen onder auspiciën van de gemeentelijke overheden deze ondersteuning uitvoeren. Vanwege de zorgplicht mogen scholen geen kinderen meer weren, maar de ouders verliezen wel de zeggenschap over het rugzakje. Scholen gaan zelf bepalen hoe het extra geld besteed wordt. Inmiddels bestaan er 77 samenwerkingsverbanden voor het primair onderwijs en 75 voor het voortgezet onderwijs die samen voor een landelijke dekking zorgen.

Passend onderwijs is vooral passend voor de overheid en de geldverslindende adviesbureaus. Het schandalige is dat de politiek de belangrijkste partij, de docenten, er niet bij betrokken heeft. Terwijl diezelfde overheid wist dat 77 procent van de docenten het grote aantal zorgleerlingen als een bedreiging zag en ziet. Passend onderwijs is vooral een speeltje geweest van beleidsmakers, bestuurders, managers en door deze gremia ingehuurd adviseurs.

Passend onderwijs heeft niets, maar dan ook niets te maken met beter onderwijs voor ieder kind. Gewone leerkrachten hebben specifieke kennis noch middelen om een zorgleerling goed te begeleiden. Lesgeven aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften vergt veel kennis en ervaring. Maar de leerkrachten is niets gevraagd. Ondanks het rapport Dijsselbloem – waarin werd aangetoond dat onderwijsvernieuwingen vanuit de leraren dienen te komen en bewezen waarde moeten hebben – en ondanks de vaststelling van de Evaluatie- en

adviescommissie passend onderwijs dat de positieve resultaten van experimenten ontbreken, heeft het kabinet toch doorgezet. Aan experimenten met passend onderwijs zijn al miljarden euro's verspild.

Tot op de dag van vandaag weten leraren niet echt waar ze aan toe zijn. Er is geen tijd en geld gestoken in het voorbereiden van de docenten op deze taak. *Bovendien zijn scholen verplicht om het leerstofaanbod aan te passen aan de onderwijsbehoefte van de individuele leerling. Onderwijs op maat is nu de mantra.* Verwijzing naar het speciaal onderwijs is ongewenst.

Maar ach, met een extra cursusje hier en daar lossen de leraren het wel op. Leerkrachten, zowel uit het basisonderwijs als uit het voortgezet onderwijs, geven te kennen dat het onderwijskundig klimaat op hun school niet geschikt is om passend onderwijs aan te bieden. De klassen zijn ook veel te groot.

Toch krijgen de leerkrachten die hier helemaal niet voor zijn opgeleid en hun werk nu al niet aankunnen dit alles op hun bord. Zij moeten kritiekloos de instructies van deze 'onderwijskundigen', die zelf nog nooit voor een klas gestaan hebben, opvolgen. In het hele land kregen zalen vol leerkrachten een theoretisch verhaal te slikken over indicatie, samenwerking, verwijzingen en andere nietszeggende zaken. De papieren werkelijkheid van de samenwerkingsverbanden heeft niets te maken met de realiteit van de dagelijkse onderwijspraktijk. Ze schrijven dikke rapporten op 'maat' met het oog op de verdiensten van de adviesbureaus. Ze voorzien de zorgleerlingen tegen een exorbitante vergoeding van al dan niet benodigde hulp.

Schooldirecteuren werden bestookt met memo's, bindende adviezen, nieuwe regels, verslagen en andere dwangbevelen van samenwerkingstirannen. De rompslomp die dit alles met zich meebrengt, is slechts een papieren mistgordijn voor de onderwijsinspectie en de politiek.

Peter van 't Hof, directeur/bestuurder primair onderwijs van de Godelindeschool in Hilversum, vergelijkt passend onderwijs met een trein die steeds

harder gaat rijden richting afgrond. Hij betoogt dat ook passend onderwijs een illusie is. Als we goed onderwijs willen geven en (in het primair onderwijs) de basis willen leggen voor een toekomst van alle kinderen, dan is maatwerk voor elke leerling geen optie. Geen enkele leraar is daartoe in staat in groepen die variëren van zo'n 26 leerlingen op een gemiddelde school.

De school maakt een schoolondersteuningsprofiel (sop) en leerkrachten leggen in groepsplannen en individuele handelingsplannen vast wat ze (na overleg met ieder kind) voor ogen hebben. De klachten van leraren die alleen nog maar administreren, zijn legio. Administratieprogramma's zijn zo mogelijk heilig verklaard en alles, maar dan ook alles, moet daarin opgeslagen en verantwoord worden.

... Dat de inspectie verlangt dat een school kan aantonen wat er met de (grofweg gesproken) drie niveaus in een groep gedaan wordt en wanneer en wat de resultaten zijn, is heel redelijk. Maar maatwerk voor elke leerling? Dat is toch een ander verhaal. Dan is er geen tijd meer om lessen voor te bereiden, dan is er geen tijd meer om na te kijken, dan is er alleen maar tijd voor kindgesprekken, handelingsplannen, groepsplannen, ondersteuningsprofielen en groeidocumenten. Dan hebben we geen tijd meer om les te geven, want de administratie moet op orde voor de directie, de bovenschoolse directeur en de inspectie.

Maar al die kinderen dan waarvoor passend onderwijs eigenlijk bedoeld is? De kinderen met echte problemen die in het reguliere onderwijs eigenlijk niet mee kunnen komen? Die moeten we gaan opvangen binnen ons schoolondersteuningsprofiel. Past zo'n kind niet binnen je profiel, dan zoek je samen met de ouders een school binnen je samenwerkingsverband waar dat kind wel geplaatst kan worden. En waarom moet dat? Omdat het speciaal onderwijs te duur is. Passend onderwijs is niets meer dan een ordinaire bezuinigingsmaatregel en voor ieder kind een regelrechte ramp!

Het volk heeft recht op goed en degelijk onderwijs, want als we artikel 23 van de grondwet erop na slaan, dan staat daar: het onderwijs is een voorwerp van aanhoudende zorg der regering. De minister, de staatssecretaris, maar ook de leden van de Eerste en de Tweede Kamer verzaken dus hun grondwettelijke plicht, zoals hun voorgangers, jarenlang hun grondwettelijke plicht hebben verzaakt.

Bijlage: Enkele klachten van leerkrachten in studie *Een onderzoek naar de vraag hoe docenten in het basisonderwijs omgaan met de spanning tussen Passend Onderwijs en het verhogen van leerprestaties* (Ellen Roza; univ. Utecht)

*De respondenten geven aan dat zij het lastig vinden om hun aandacht te verdelen tussen de verschillende zorgleerlingen en daarbij de 'normale' leerlingen niet uit het oog willen verliezen.

*De respondenten verklaren dat ze een gebrek aan tijd ervaren, en dus minder handen hebben om hun taak in klassen met steeds meer zorgleerlingen, naar hun idee goed uit te voeren. Voor het merendeel zorgen ook gedragsproblemen ervoor dat er minder tijd overblijft om aandacht aan het onderwijs te besteden. Zij voelen zich genooddaakt om de hoeveelheid lesstof voor alle leerlingen te beperken. Vooral ook de gewone leerlingen zijn hiervan de dupe.

*Indien de respondenten niet meer weten hoe ze zorgleerlingen nog kunnen begeleiden met de middelen die tot hun beschikking staan, raken zij gefrustreerd, omdat ze de probleemkinderen verder willen helpen, omdat die kinderen een te grote wissel op de klas trekken en omdat ze een te grote begeleidingsdruk ervaren.

*Iets anders wat ook veel stress op lijkt te leveren bij alle respondenten is de administratie. De frustratie lijkt pas naar boven te komen als ze voor hun gevoel meer bezig zijn met administratieve taken dan met wat ze het liefste doen, onderwijs geven.

*Problemen met handelingsgericht werken. In het opstellen van een handelingsplan schrijf je je een ongeluk om vast te stellen dat onderwijsprocessen als het gaat over de aanpassing van het onderwijs aan de behoefte van het kind, hele traag verlopende processen zijn. Het is jammer genoeg geen kunstje van, kijk ik trek een doosje open en ik geef een kind dat recept, Daardoor ervaren leerkrachten dat de handelingsplannen (om de zoveel weken) in feite inhoudsloos worden en verworden tot slechts de verantwoording naar de onderwijsinspectie toe.

M-decreet in commissie onderwijs & Vlaams parlement (februari – juni 2015): veel onbeantwoorde vragen over wollig decreet en weinig ondersteuning bij invoering

Samenstelling: Raf Feys

1 Inleiding : leerkrachten met lege handen b.o.-scholen lopen leeg, totale chaos

In het COV-lerarenblad Basis van 6 juni j.l. lezen we: *“Voorlopig staat het onderwijsveld i.v.m. het M-decreet nog steeds met lege handen en heerst er een gevoel van grote bezorgdheid. Directeurs en personeelsleden uit zowel gewoon als buitengewoon onderwijs getuigen over hun ongerustheid. Onrust neem je niet weg met mooie woorden of loze beloftes.”* Op 18 april concludeerde ook Kathleen Krekels (N-VA) in het parlement: *“Heel veel onzekerheden omtrent het M-decreet blijven bestaan.”* We lezen in de kranten voortdurend alarmkretten van b.o.-scholen die er op wijzen dat ze nog heel weinig inschrijvingen hebben voor volgend schooljaar omdat het M-decreet die inschrijvingen ook niet toestaat.

In de onderhandelingen over het M-decreet werd beloofd dat de scholen en leerkrachten goed begeleid en ondersteund zouden worden, dat er gewerkt zou worden aan hun competentie-ontwikkeling, dat expertise van het buitengewoon onderwijs zou verschoven worden naar het gewoon onderwijs, ... In Onderwijskrant hebben we steeds gesteld dat we niet veel verwachten van deze maatregelen en dat ook de tijd te kort was om dit allemaal te realiseren. We vroegen tegelijk om uitstel en bijstelling van het decreet.

Er is momenteel nog heel veel discussie omtrent de juiste interpretatie van de M-decreet-richtlijnen. Veel discussie b.v. over het feit dat kinderen eerst moeten falen en verkommeren in het gewoon onderwijs vooraleer te mogen overstappen naar het buitengewoon onderwijs -type basisaanbod. De meest merkwaardige uitspraak in dit verband is deze van minister Crevits: *“Beste commissieleden, U mag niet de indruk wekken dat elk kind met een bijzondere zorgnood (als dochtertje Flo van Ann Nelissen) sowieso eerst terechtkomt in het gewoon onderwijs en daarna pas naar het buitengewoon onderwijs mag. Dat is volledig verkeerd. Als dat de richtlijn zou zijn, dan zal het zonder mij zijn.”* Minister Crevits weet wel dat dit de M-decreet-richtlijn is. Ze gaat naar eigen zeggen hier niet mee

akkoord, maar wil het decreet op dit belangrijke punt ook niet aanpassen. Het plaatselijke CLB moet het voor haar maar oplossen.

De scholen en leerkrachten zijn helemaal niet voorbereid op het M-decreet dat per 1 september wordt ingevoerd. De ondersteuning door begeleidingsdiensten loopt mank, het CLB kan de opgelegde opdrachten niet aan. De waarborgregeling is er nog niet en zal ook weinig effectief zijn. De GON-voorziening komt in het gedrang. De steun van de begeleiders beperkt zich veelal tot theoretische uiteenzetting. De b.o.-scholen hebben nog weinig inschrijvingen en het is niet duidelijk wat er met de overvallige leerkrachten moet gebeuren. Een aantal van die problemen kwam de voorbije maanden ook aan bod binnen de commissie onderwijs. In deze bijdrage brengen we hier verslag over uit.

2 Uitblijvende en manke ondersteuning begeleidingsdiensten & CLB

In vergadering van de Commissie voor Onderwijs van 12 februari 2015 werden kritische vragen gesteld over het uitblijven van uitvoeringsbesluiten voor het M-decreet met betrekking tot de verantwoordelijkheid van de CLB's en de Begeleidingsdiensten. In contacten met CLB-mensen en begeleiders stellen we vast dat zij ook niet echt weten welke hun taak is en zich afvragen waar ze tijd vandaan zullen halen. De scholen laten weten dat de ondersteuning vanwege de begeleidingsdiensten en competentie-begeleiders uitblijft of te wensen overlaat – b.v. vooral theoretische begeleiding.

Jo De Ro (Open Vld): Tijdens de bespreking van de begroting en de beleidsnota is herhaaldelijk verwezen naar een protocol tussen de verschillende pedagogische begeleidingsdiensten om, na het afschaffen van het Samenwerkingsverband Netgebonden Pedagogische Begeleidingsdiensten (SNPB), toch nog een aantal belangrijke zaken samen te doen en te documenteren. Op het veld hoor ik ongerustheid over de concrete ondersteuning die nu door het SNPB wordt gedaan en die momenteel niet zou worden opgepikt door de pedagogische begeleidingsdiensten. Minister, is dit

protocol tussen de pedagogische begeleidingsdiensten nu al effectief afgesloten? Zo ja, op welke terreinen zal er worden samengewerkt?

Minister Crevits: Pas morgen zitten we samen met het CLB, met de pedagogische begeleidingsdiensten en met de inspectie om de laatste afspraken over het M-decreet en de precieze taakverdelingen te maken. Als alles goed gaat, zal de Vlaamse Regering ook het in te vullen formulier behandelen. De ondertekening van het akkoord zal voor begin april zijn. Dat is eigenlijk nog op tijd, maar men moet een aantal zaken ophelderen. Ook die details moeten nog worden opgehelderd. Ik vind dat de CLB's ter zake een schitterende taak krijgen. Ze moeten tonen dat ze dat willen doen. Ze willen dat ook daadwerkelijk wel doen, en dat zal ook lukken, maar morgen moet natuurlijk dat formulier (voor CLB-advies) definitief worden vastgesteld. Dat komt er dus aan.

Jo De Ro (Open Vld): Het ongeduld van scholen is reëel, omdat ze erop rekenen dat men echt een aantal begeleidingstaken op zich zal nemen die nog niet werden opgenomen. Er zijn toch wel wat scholen die echt met vragen zitten met betrekking tot ondersteuning vanwege de pedagogische begeleidingsdiensten, bijvoorbeeld qua taal/jargon, bijvoorbeeld met betrekking tot het M-decreet, en die in de contacten die ze tot nu toe hebben gelegd, eigenlijk redelijk tot zwaar ontgoocheld zijn over de ondersteuning die ze tot nu krijgen. Ze moeten dus zelf op zoek gaan naar andere ondersteuning, en dat vind ik spijtig. In dezen vind ik dat de pedagogische begeleidingsdiensten echt wel sneller hun taken moeten opnemen.

Elisabeth Meuleman (Groen): De verantwoordelijkheid zomaar doorschuiven naar de pedagogische begeleidingsdiensten en zomaar zeggen dat het de CLB's zijn die handelingsverlegen zijn, dat lijkt me een beetje kort door de bocht. *Ik denk dat er in deze commissie een consensus is dat de ondersteuning van het M-decreet al helemaal niet zo veel soeps is.* Ik vond de teneur van daarnet dus toch niet helemaal correct.

Minister Crevits: Er moet wel een goede taakafpraak zijn over wat het CLB doet, hoe de inspectie ermee omgaat, hoe de pedagogische begeleidingsdiensten en de CLB's samenwerken enzovoort. Ik ben wel gevoelig voor uw opmerking dat scholen ontgoocheld zijn over de begeleiding die ze krijgen. Dat is de verantwoordelijkheid van de pedagogische

begeleidingsdiensten die ze ten volle moeten opnemen. De begeleidingsdiensten moeten de scholen natuurlijk informeren. Elke school heeft wel contact met de plaatselijke begeleidingsdienst, maar ik neem uw opmerking zeker mee.

3 Flo's mogen niet rechtstreeks naar b.o. & ontoereikende waarborgregeling en problemen met CLB's en GON

Verslag Plenaire middagvergadering 18 maart 2015

Kathleen Krekels (N-VA): De bezorgdheden over de ondersteuning in het gewoon onderwijs zijn groot. Minister, hebt u op basis van enkel de februari-telling van 2015 een zicht op de praktische invulling ervan: de terbeschikkingstelling van personeel, de middelen die vrijkomen en hoe deze zichtbaar gemaakt kunnen worden voor de scholen? Kunt u hen geruststellen?

Jo De Ro (Open Vld): dochtertje Flo van Ann Nelissen : *niet rechtstreeks naar basisaanbod*

Er zijn ook de terechte zorgen van ouders en leerkrachten uit het buitengewoon onderwijs die niet willen dat het buitengewoon onderwijs wordt afgeschaft. Die vragen werden op tafel gelegd en werden de voorbije dagen door de mama's van Flo, Max, Jolien opnieuw op tafel gelegd. Minister, onze fractie is blij dat u een opening hebt gecreëerd om aanpassingen aan het M-decreet te realiseren. Mevrouw Krekels had het al over de waarborgregeling, maar er zijn nog andere knelpunten. Onze fractie wil graag weten welke aanpassingen u ziet zitten om het M-decreet meer op maat van kinderen en ouders te brengen.

Minister Crevits: Ik was vorige zaterdag aanwezig op een dag voor ouders die een zeer sterk pleitbezorger zijn van inclusief onderwijs. Je vindt er de twee spitsen. Er zijn ouders die het fantastisch vinden dat hun kinderen zoveel mogelijk in het gewoon onderwijs terecht kunnen. Een paar weken voordien heb ik met een groep ouders gesproken die net het omgekeerde wilden. Ze vonden het eigenlijk verschrikkelijk belangrijk dat hun kinderen in het buitengewoon onderwijs school konden lopen.

De eerste conclusie die ik zaterdag heb getrokken, is dat sowieso de maat van het kind en bijgevolg van de ouders telt. *Indien de ouders van een kind met een zware beperking met dat kind in het gewoon onderwijs terecht willen, zal dat sowieso*

een bijzonder groot engagement van hen vragen. Dat zal altijd zo blijven. (NvdR: maar niet alle ouders zijn in staat zo'n engagement te bieden. Voor kinderen die in het gewoon onderwijs belanden zouden de ouders ook geen recht meer hebben op een Persoonlijk Assistentie Budget.)

Het antwoord op de vraag of ik het buitengewoon onderwijs zwakker wil maken, is neen. Ik heb de verslagen over Flo en Co gelezen die de afgelopen dagen in de pers zijn verschenen. Ik wil niet op individuele gevallen ingaan. Dat lijkt me ook moeilijk. Ik ken de zorgen van die mensen niet. Ik kan naar hen luisteren, maar ik kan dat niet oplossen. We zullen vertrouwen moeten hebben in de goede werking van de CLB's. De CLB's zullen case per case nagaan hoe een probleem kan worden opgelost.

De filosofie van de waarborgregeling houdt in dat we de middelen die we in kinderen investeren niet willen verminderen. Als er een beweging van het buitengewoon onderwijs naar het gewoon onderwijs is, willen we dat de omkadering en de budgetten effectief naar het gewoon onderwijs overgaan. Als we de cijfers op 1 februari 2014 met de cijfers op 1 februari 2015 vergelijken, merken we dat in het buitengewoon lager onderwijs al 906 kinderen zijn verschoven. Dat is een daling van 10 procent in type 1. Als we de waarborgregeling pas volgend jaar laten ingaan, betekent dit effectief dat we dit jaar al 3 procent van de middelen zien verdwijnen. Om die reden heb ik zaterdag aangekondigd dat ik een dossier voor de begrotingscontrole zal opstellen. We beschikken nu over de cijfers. Het gaat om ongeveer 4500 lestijden in het lager onderwijs. We kunnen dit op twee manieren oplossen. Het Vlaams Parlement kan de datum met een jaar verschuiven, of we proberen tot een tijdelijke oplossing te komen.

Door de tellingen in 2014 en 2015 kunnen we de aanvullende of bijkomende verschuivingen goed in kaart brengen. Ik weet het sinds 13 maart 2015. We zullen de komende weken nagaan op welke wijze we dit goed kunnen oplossen. Volgens mij wenst niemand in het Vlaams Parlement dat middelen verloren gaan vanwege de keuze die ouders maken om hun kind in het gewoon onderwijs en niet in het buitengewoon onderwijs school te laten lopen. *(Commentaar: Naar verluidt zou pas in september een concrete regeling uitgewerkt worden. De praktijkmensen verwachten wel weinig heil van zo'n regeling en ondersteuning.)*

Kathleen Krekels (N-VA): U hebt in uw antwoord ook even naar het CLB verwezen. Het M-decreet is sinds 1 januari 2015 van kracht. *Ten gevolge van de invoering van die regelgeving enkele maanden geleden botsen we nu natuurlijk op een aantal problemen.* De CLB's moeten de scholen vragen welke basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding wordt geleverd. Als een school dit niet kan aantonen, schrijft het CLB geen verslag. Er wordt verteld dat dit een van de zaken is waarop de scholen botsen. Er zijn verschillende manieren waarop hiermee wordt omgegaan.

De angst bij ouders, die we vandaag ook in de kranten lezen, is dat hun kind niet naar het buitengewoon onderwijs kan en geen verslag krijgt. Maar het heeft dat wel nodig. Ook GON-begeleiders (geïntegreerd onderwijs) zijn bang dat hun kinderen te laat naar het buitengewoon onderwijs gaan en dat er eerst een heleboel frustratie zal zijn bij die kinderen, voordat ze effectief die overstap kunnen maken. De GON-regelgeving is niet gewijzigd, en toch merken we op het terrein dat ook daar twijfel bestaat en dat men aanvragen die er nu zijn voor GON, niet direct invult. Ook daar moeten we heel alert voor zijn.

Jo De Ro (Open Vld): De waarborgregeling is goed voor Max en Jolien, maar voor gevallen als Flo (dochtertje van Ann Nelissen), is dat geen oplossing. Flo kan niet binnen, en dat is wat haar mama, die een mondige mama is, letterlijk geschreven heeft op haar blog. Maar er zijn nog vele mama's van Flo's en andere kinderen die dat niet schrijven. Zij geloven als mama en papa, en de kleuterjuf en de school met hen, dat hun kind onmiddellijk naar het buitengewoon onderwijs moet kunnen. Dat hebben we hier ook beoogd. Als we dan toch een aantal aanpassingen aanbrengen, moeten we die kinderen die het echt nodig hebben, op 1 september 2015 daar krijgen waar ze moeten zitten, namelijk in het buitengewoon onderwijs. We hebben dat buitengewoon onderwijs, en we moeten die kinderen daar direct, vanaf dag één, een plaats kunnen geven, als ze dat nodig hebben.

Kathleen Helsen (CD&V): Minister, ik kan enkel tevreden zijn met de keuze die u maakt inzake waarborgregeling. *(Commentaar: het valt op dat de CD&V als enige niets zegt over het recht op buitengewoon onderwijs voor kinderen als dochtertje Flo van An Nelissen.)*

Caroline Gennez (Sp.a): We zien dat er bij de CLB's, die verantwoordelijk zijn voor de juiste doorverwijzing en om dat attest en dat maatwerk af te leveren, wel drastisch bespaard wordt. Dan zien we inderdaad tragische en schrijnende gevallen als Flo, waarbij én de school én de ouders – wat het CLB zegt, weet ik niet – zeggen dat dit meisje een plekje verdient in het buitengewoon onderwijs. Dat wordt niet gegarandeerd. Hoe zult u dat wel garanderen? *(Commentaar: merkwaardig genoeg was er destijds geen kritiek vanwege Sp.a op het M-decreet van minister Smet).*

Minister Crevits: Meneer De Ro, u mag niet de indruk wekken dat elk kind met een bijzondere zorgnood sowieso eerst terechtkomt in het gewoon onderwijs en daarna pas in het buitengewoon onderwijs. Dat is volledig verkeerd. *Als dat de richtlijn zou zijn, dan zal het zonder mij zijn.* We moeten samen met de ouders en het kind kiezen voor de beste optie.

Het CLB heeft daar een erg verantwoordelijke taak gekregen. Ik ga geen uitspraken doen over individuele gevallen, maar zeggen dat het CLB in deze situatie zijn werk niet kon doen omdat er bespaard is op CLB's, is totaal onjuist. Ik weet toevallig in dit dossier over welk CLB het gaat en met hoeveel engagement er wordt gewerkt. Het is perfect mogelijk. Er waren ook in het verleden discussies over ouders die vonden dat hun kind naar het buitengewoon onderwijs moest. Ik denk dat dit altijd zo zal blijven. Het CLB moet dan met de ouders, met het kind, met de school proberen tot een oplossing te komen. Als er geen oplossing komt, staat in het M-decreet dat een commissie (gelijke kansen) kan oordelen. Die wordt geïnstalleerd als extra waarborg om zo veel mogelijk tegemoet te komen aan wensen van ouders.

(Commentaar: mevrouw Crevits weet dat volgens de M-decreet-richtlijn kinderen niet rechtstreeks naar het buitengewoon onderwijs basisaanbod kunnen, maar eind juni blijkt dat ze nog steeds niet bereid is het decreet aan te passen.)

Ik sta achter de doelstellingen van het M-decreet, 100 procent, maar dit impliceert, net zoals de rechten van ouders om een kind in het gewoon onderwijs te laten schoollopen, blijven bestaan, evenzeer dat het buitengewoon onderwijs, dat top is in Vlaanderen, op een zeer sterke manier ook in de toekomst zal blijven bestaan.

(Commentaar: nu al is duidelijk dat het buitengewoon onderwijs ontmanteld wordt en veel van zijn kwaliteit zal verliezen. Zie bijdrage op p. 19-20)

Kathleen Krekels (N-VA): Waar we zeker alert voor moeten zijn, is dat het M-decreet in de toekomst zeker nog veel dingen teweeg zal brengen. *Veel onzekerheden blijven bestaan.* We hebben een heel belangrijke taak in een duidelijke communicatie daarin. Een omzendbrief is daar niet altijd een antwoord voor. Soms is die zo administratief opgesteld dat leerkrachten zich daar een beetje in verliezen. We moeten nadenken over hoe we een juiste communicatie kunnen brengen bij de mensen die ermee moeten omgaan en hoe we stap na stap zo duidelijk mogelijk meegaan op de weg van voorbereiding van het gewoon onderwijs, van ouders en van CLB's om dat M-decreet tot een volwaardig decreet te maken.

Jo De Ro (Open Vld): Minister, u zei dat u niet alleen wilt kijken naar de waarborgregeling, maar ook waar er nog angels zitten in het M-decreet. Ik denk dat het M-decreet en ons onderwijs er altijd voor moeten zorgen dat kinderen krijgen "what they need". In het basisaanbod is het verhaal dat we deze week gelezen hebben, echt te schrijnend voor woorden. We moeten onze verantwoordelijkheid in de commissie nemen, en ook u als minister, om op snelle basis ervoor te zorgen dat als ouders en school zeggen dat het voor dat kind het beste is om op 1 september te starten in het buitengewoon onderwijs, er geen barrières zijn en ze ook kunnen starten. Als we dat niet doen, hebben we allemaal gefaald. (Applaus bij de N-VA en Open VI, maar niet van CD&V, Groen en Sp.a).

(Commentaar: minister Crevits gaf geen gevolg aan oproep van De Ro en ook vanwege De Ro vernamen we niets meer hierover. Kinderen als Flo kunnen per 1 september niet naar het b.o. Flo zou nu zels een jaar overzitten in het kleuteronderwijs.)

4 Vragen over M-decreet en GON, parademische ondersteuning... (3 juni)

Actuele vragen over (GON) en de integratie in het M-decreet, over b.o.-leerkrachten die b.o. al verlaten (hebben), CLB's die attesten niet aankunnen, ongeruste directeurs, leerkrachten en ouders, omdat ze niet goed weten waar ze aan toe zijn, hulp begeleiders veelal beperkt tot wat theoretische uiteenzettingen, geen paramedische ondersteuning voor inclusie leerlingen ...

4.1 Petitie : GON-begeleiding is geen luxe voor onze bijzondere kinderen! (28 mei)

De GON-begeleider en ION-begeleider zorgen voor ondersteuning van onze kinderen, van de leerkracht en van de gewone school. In het nieuwe M-decreet worden de regels voor de GON- en ION-ondersteuning veel strenger waardoor veel kinderen uit de boot dreigen te vallen. Het M-decreet lijkt vooral een besparingsmaatregel!

PETITIE 28 mei: GON-begeleiding is geen luxe voor onze kinderen

Ouders van GON-leerlingen zijn bezorgd over de huidige evolutie binnen het M-decreet. Wij constateren dat GON-aanvragen steeds moeilijker verloopt; dat we ons minder gehoord voelen binnen het beslissingsproces; dat het CLB de eindbeslissing heeft maar niet altijd begrijpt hoe belangrijk GON is voor onze kinderen; dat het M-decreet meer en meer leerlingen terug wil brengen naar het gewoon onderwijs maar dat de begeleidende maatregelen niet mee volgen, dat onze kinderen elke dag heel hard werken om mee te kunnen en GON maakt daar deel van uit!

Wij verzoeken

- om van de beslissing tot GON een echte, gezamenlijke beslissing te maken waarbij alle partijen in het beslissingsproces evenveel inspraak hebben, dus zowel ouders, school als CLB.
- om zo snel mogelijk de arbitragecommissie op te starten waar ouders een objectief luisterend oor kunnen krijgen.

4.2 Vragen van leden commissie onderwijs

Elisabeth Meuleman (Groen): Over de GON-begeleiding bereiken ons verontrustende signalen. Ondertussen hebben al zesduizend bezorgde ouders en leerkrachten de GON-petitie ondertekend, omdat men overal het gevoel heeft dat er minder toewijzingen worden gedaan. Men spreekt zelfs van een halvering van het aantal toegekende uren GON-begeleiding. Het heeft alles met het M-decreet te maken. Beide systemen gaan over inclusief onderwijs: onderwijs aan kinderen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewone onderwijs. Er is altijd gezegd dat het M-decreet op geen enkele manier een besparing zou zijn. Ik reken daar ook bij, minister, dat er absoluut niet mag worden bespaard op de GON-uren. Als er minder uren worden toegevoegd, zou ik graag weten hoe dat komt.

Kathleen Krekels (N-VA): Elke school heeft een zorgcoördinator en ondersteuning van de CLB's en de GON-begeleiding. Ondanks al die zaken die we politiek proberen te doen, blijft de ongerustheid. Er worden inderdaad petitie's opgestart. In de kranten verschijnen artikels van ongeruste directeurs, leerkrachten en ouders, omdat ze niet goed weten waar ze aan toe zijn. Daarom, minister, wat is de stand van zaken van de concrete initiatieven die we nu reeds hebben gepland voor het volgende schooljaar om de implementatie van het M-decreet te doen slagen?

Minister Crevits: Collega's, het is logisch dat een zo belangrijk decreet als het M-decreet op het terrein tot zorgen leidt. Het siert directies en leraars ook dat ze er met zeer veel ernst mee omgaan en proberen om het op een zo goed mogelijke wijze te implementeren. Voor mij en voor de hele Vlaamse Regering is het cruciaal dat het buitengewoon onderwijs op een heel sterke manier ook in de toekomst blijft bestaan. Dat heeft twee luiken. Enerzijds zal ook in de toekomst een groep kinderen sowieso een vaste en terechte plaats hebben in ons buitengewoon onderwijs. Anderzijds gaan we, mevrouw Meuleman, de expertise die vandaag aanwezig is in ons buitengewoon onderwijs, maximaal inzetten in het gewone onderwijs.

Ik zal niet toelaten dat er plots een heel grote daling is van het toegekende aantal GON-uren. Dat kan natuurlijk niet. Die leerlingen zitten ofwel in het buitengewoon ofwel in het gewoon onderwijs, ofwel is er een gemotiveerd verslag dat meteen zegt waarom er GON wordt toegekend. Logischerwijze zal het aantal aanvragen in het gewoon onderwijs toenemen. Wij moeten die cijfers controleren. Als het klopt dat er op dit ogenblik minder goedgekeurde aanvragen zijn, kan dat te maken hebben met het feit dat het de eerste keer is dat de CLB's met die verslagen moeten werken. Ze hebben tot 30 september de tijd om al dan niet toe te kennen. Ik ben dus bereid om te bekijken, zoals we in het parlement hebben goedgekeurd, of we de hertelling moeten doen voor type 9 en of we ook niet een overgangsjaar moeten maken, tot de volledige GON-regeling.

De competentiebegeleiders kunnen ook in de klas begeleiding geven. Scholen kunnen dat vragen. De grootste waarborg om de overgang soepel te laten verlopen, is volgens mij dat we de expertise die in het buitengewoon onderwijs bestaat, blijven inzetten door middel van de waarborgregeling in het gewoon

onderwijs. (Commentaar: de competentie-begeleiders geven geen begeleiding in klas en beschikken daarvoor ook niet over de nodige tijd.)

Elisabeth Meuleman (Groen): Het M-decreet gaat al van start in september. De waarborgregeling, waardoor een aantal middelen effectief zullen verschuiven, moet nog worden goedgekeurd. Maar ook meneer De Ro waarschuwt al heel lang voor het feit dat die verschuiving wel degelijk aan het gebeuren is en dat dat iets is waarvoor wij al lang klaar hadden moeten zijn. Men weet nog steeds niet op welke manier die middelen zullen worden toegekend, hoe die ondersteuning zal worden ingezet. Ik heb mij ook laten vertellen dat er wat betreft de GON-begeleiding wel een ernstig probleem is bij de CLB's. Zij moeten zorgen voor de nieuwe attestering, maar zij bezwijken op dit moment onder de werkdruk. Heel wat mensen zitten thuis met burn-outproblemen omdat er zoveel extra taken zijn bijgekomen. Ik hoop dat u dat kunt bevestigen: dat we zeker geen kinderen maar ook geen leerkrachten die nu werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs in de kou laten staan.

Kathleen Krekels (N-VA) : Het is inderdaad zo dat de scholen er zich van bewust zijn dat ze een beroep mogen doen op de competentiebegeleiders. We horen wel zeggen dat de hulp die zij krijgen, zich vaak beperkt tot wat theoretische uiteenzettingen over hoe ze het moeten doen. Mijn vraag is nu: hoe kunnen we dat een beetje concreter krijgen? Hebt u daar zicht op wat betreft het voorbije jaar? Hoe zal dat het volgende schooljaar verder verlopen? Ik wil ook ingaan op de bezorgdheid met betrekking tot GON en de CLB's. Dat gaat momenteel inderdaad niet altijd even vlot. Neemt u ten aanzien van de mensen van de CLB's concrete initiatieven? Hebt u met hen gesprekken? Ik weet niet hoe we ervoor kunnen zorgen dat de CLB's en GON dit schooljaar beter op elkaar kunnen inspelen zodat geen enkel kind de zorg die het nodig heeft, zal mislopen.

Kathleen Helsen (CD&V): We gaan vandaag heel wat leerlingen hebben die mogelijk in aanmerking komen voor het type 1, 8 en 3, maar de keuze maken om les te volgen in het gewone onderwijs, die geen aanspraak kunnen maken op GON-ondersteuning, waarbij het gewone onderwijs toch wel ondersteuning nodig heeft. Ik vind het dan ook heel belangrijk dat de GON-begeleiders ter beschikking blijven om het gewone onderwijs te ondersteunen, en dat we die voorwaarde om negen maanden in

het gewone onderwijs ingeschreven te zijn geweest, herbekijken in afwachting van een nieuwe regelgeving rond GON.

Jo De Ro (Open Vld): Een jaar geleden werd ik hier, samen met een paar collega's die bij de behandeling in de plenaire vergadering heel veel kritische vragen stelden over het M-decreet, aan de kant gezet als paniekzaaier en doemdenker. Er was volgens ons te weinig tijd om zo'n fundamenteel decreet in te voeren. De waarborg was er niet onmiddellijk, niet in dit jaar, maar ook niet in uitvoeringsbesluiten. Er was ook voor GON geen toekomstperspectief. Er was onder andere het argument dat kinderen die nooit in het buitengewoon onderwijs zullen zitten door het M-decreet en onmiddellijk in het gewoon onderwijs ingeschreven worden, ook recht hebben op begeleiding. Minister, een van de zaken die ik toen vreesde, was dat er een stukje expertise vanuit het buitengewoon onderwijs verloren zou gaan. Ik zie nu al dat b.o.-mensen gesolliciteerd hebben in de welzijnssector. Hoe gaan we die mensen houden? En vooral: gaan die mensen die we op die manier houden, met kinderen bezig zijn, met leerkrachten, of met beiden?

Hilde Crevits: Het is zeker mijn overtuiging dat we moeten bekijken hoe we de GON-begeleiding kunnen specificeren en hervormen. Er komen allerhande vragen. Ik stel mij zelf ook vragen. Voor mij was dat nieuw. GON is voor twee jaar. Dat is allemaal heel strikt geregeld. Moet dat zo? Kun je dat niet veel meer op basis van de noden van het kind doen, en niet binnen dat strakke carcan?

Ik ben bereid om daar alle gesprekken over te voeren, maar ik wil niet dat de expertise en de begeleiders, zoals ze vandaag bestaan en ondersteuning bieden aan scholen, verdwijnen. Minder kinderen in het buitengewoon onderwijs, betekent volgens mij dat er meer ondersteuning nodig is in het gewoon onderwijs. En dus heb je die expertise nodig. En dus moeten we volgend jaar als een overgangsjaar beschouwen.

Mijnheer De Ro, u zei dat er b.o.-leerkrachten al elders aan het solliciteren zijn. Door de prewaarborgregeling die we hier gaan goedkeuren en door het akkoord tussen werkgevers en werknemers dat een paar dagen geleden bereikt is, zal ik hopelijk zeer snel duidelijkheid kunnen geven. We hebben ingegrepen zodra we definitieve cijfers hadden. De zorg die aan mij wordt geuit, is een zorg om de

expertise buitengewoon onderwijs te behouden ofwel binnen het onderwijs zelf ofwel ten dienste van het gewoon onderwijs. Morgen zitten mijn mensen trouwens samen met ook de CLB's.

Er zijn mij geen signalen bekend dat de CLB's hun taak niet aankunnen, maar wel dat ze moeten werken met een nieuwe werkwijze. Ze willen dat op een goede manier doen. De inspectie heeft gezegd dat er nu twee jaar niet zal worden geïnspecteerd om alle kansen te geven en te ondersteunen in plaats van te controleren. We zullen zien waar het schoentje precies knelt, maar ik ben zeker bereid om onmiddellijk maatregelen te treffen. We moeten ook wat vertrouwen geven aan het veld om hun werkwijze te kunnen uitvoeren.

Elisabeth Meuleman (Groen): Minister, we zijn al in juni. In september zullen er heel wat kinderen naar het gewoon onderwijs gaan. Die scholen weten nog altijd niet op welke ondersteuning, op hoeveel leerkrachten en middelen ze kunnen rekenen.

Ouders zijn ongerust omdat hun kinderen nog altijd geen GON-begeleiding te pakken hebben terwijl ze dat broodnodig hebben. Wat gebeurt er? Heel veel ouders kijken dan maar naar de privésector en gaan opnieuw op zoek naar een privé-logopediste. Dat is gelijk aan een soort 'trek uw plan'-beleid. Dat zou ook betekenen dat we de factuur doorsturen naar de gezinnen terwijl die eigenlijk bij de Vlaamse Regering zou moeten liggen. *(Commentaar: de inclusie leerlingen zullen in het gewoon onderwijs niet de paramedische ondersteuning krijgen die leerlingen in het b.o. krijgen. Dat zal dus ook een groot probleem scheppen.)*

Ik zou er nogmaals op willen aandringen dat er geen euro verloren gaat op vlak van de GON-regeling, maar dat de middelen worden ingezet daar waar ze het meeste nodig zijn voor kinderen met specifieke leerbehoeftes.

(Commentaar: aangezien er meer probleemleerlingen in het gewoon onderwijs zullen belanden, zouden de GON-middelen eigenlijk gevoelig moeten toenemen.)

Kathleen Krekels (N-VA): Het is inderdaad zo dat de tijd ons een beetje inhaalt. U vraagt meer tijd en de scholen vragen eigenlijk ook meer tijd om alles in goede banen te kunnen leiden. Omdat ze voelen dat de tijd kort, vragen ze om de bestaande ondersteuning zeker te behouden en ontvangen ze bijkomende ondersteuning met open armen. Het zal onze taak zijn om dit zo goed mogelijk te bewaken. Het komt allemaal terecht in de klas, en we moeten alles wat in onze macht ligt, gebruiken om ervoor te zorgen dat we vanaf 1 september het maximale hebben gedaan voor onze leerkrachten en kinderen in de klas.

Commentaar: In een recente uitgave van Schooldirect lezen we: Bevriezing GON-lestijden/lesuren en uren en punten integratietoelage. Het decreet van 21 maart 2014 betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ('M-decreet') wijzigt de voorwaarden voor toelating tot het geïntegreerd onderwijs en voor toegang tot het buitengewoon onderwijs.... Om rust te brengen in aanloop naar het volgende schooljaar heeft de Vlaamse Regering, na akkoord met de sociale partners, beslist om de GON-lestijden/lesuren en uren en de punten voor de integratietoelage voor het schooljaar 2015-2016 in elke dienstverlenende GON-school buitengewoon onderwijs te bevriezen op het niveau van het schooljaar 2014-2015.

Een misnoegde b.o.-directeur schreef eind juni: "Ik had reeds aangegeven dat de beslissing over het GON voor onze b.o.-school heel nefast is. We hebben op de dag van vandaag reeds meer begeleidingen voor 2015-2016 aangemeld gekregen dan in 2014-2015. Maar we verkrijgen hiervoor geen extra-GON-uren.

Besluit

We stellen vast dat een aantal commissieleden zich wel bewust zijn van de wolligheid van het M-decreet, van de improvisatie, van de uitblijvende of manke uitvoeringsbesluiten ... We stellen tegelijk vast dat er eind juni vaak nog geen oplossing is voor de gesignaleerde problemen. Maar daarnaast zijn er nog de vele problemen die niet aan bod kwamen in de commissie onderwijs en die veelal ook niet oplosbaar zijn.

M-decreet: impulsieve voorstellen in 'Impuls' & van begeleiders in maart 2015: individuele leertrajecten, opdoeken jaarklassensysteem, fantasierijke binnenklasdifferentiatie ...

Raf Feys & Stella Brasseur

1 M-decreet vereist radicale omwenteling onderwijs: individuele trajecten e.d.

Het onderwijstijdschrift *Impuls* besteedde in maart j.l. een themanummer aan het M-decreet. We merken niet enkel dat de redactie het decreet kritiekloos omarmt, maar ook allerhande radicale, utopische en nefaste aanpassingen van het onderwijs aan de noden van de inclusieerlingen formuleert. *Impuls* presenteert zich als 'Tijdschrift voor *onderwijsbegeleiding*'. Tot de redactie behoren enkel onderwijskundigen en begeleiders; en dat is merkbaar.

In de bijdrage '*M-decreet: vloek of zegen?*' poneert pedagoog-directeur *Peter Op 't Eynde* dat het M-decreet tot een totale omwenteling van het onderwijs en van de taak van een leerkracht zou moeten leiden. Zonder die omwenteling is inclusief onderwijs niet mogelijk en het M-decreet is volgens hem ook de impuls om het gewoon onderwijs radicaal om te turnen.

Hij pleit zelfs voor het opdoeken van het jaarklassensysteem - o.i. het fundament van gestructureerd onderwijs dat al heel lang zijn degelijkheid en onverwoestbaarheid bewezen heeft.

We merken dat ook *Katrijn Jansegers* (VSKO-begeleider) en *Lies Peperstraete* (Arteveldehogeschool) in hun M-decreet-suggesties over de *organisatie van de schoolpraktijk* het afstappen van het jaarklassensysteem voorstellen. Ze schrijven: "*Denk eraan dat het niet wettelijk verplicht is om de samenstelling van de klasgroepen te organiseren op basis van leeftijd (het jaarklassensysteem); denk eraan dat de leerdoelen niet na één jaar behaald moeten worden wanneer dat niet kan en dat doelen op verschillende tijdstippen geëvalueerd kunnen worden; aanvaard dat redelijke aanpassingen voor kinderen met specifieke behoeften een recht zijn.*"

In een andere bijdrage stellen een viertal VUB-onderwijskundigen binnenklasdifferentiatie (BKD) voor als het wondermiddel om de door het M-decreet vereiste 'redelijke aanpassingen' voor inclusieerlingen te bieden. In hun BKD-voorbeelden blijkt o.i. de praktijkvreemdheid van deze onderwijskundigen en van hun voorstellen.

2 Op 't Eynde: M-decreet vereist omwenteling

Op 't Eynde, coördinerend directeur Scholengemeenschap Dilbeek: "Het M-decreet neemt een radicaal tegenovergestelde insteek ten opzichte van de dominante rationaliteit in ons huidig secundair onderwijs. Het laat zich dan ook aanzien dat scholen geconfronteerd zullen worden met vragen en verwachtingen van ouders en in een latere fase misschien van rechtbanken die ze vanuit hun dominante rationaliteit als niet/redelijk/haalbaar ervaren omdat ze evidente vooronderstellingen die aan ons huidig schoolse functioneren ten grondslag liggen, in vraag stellen. Bijvoorbeeld: Kan mijn zoon met een ander handboek werken? Kan een leerling meer tijd krijgen voor bepaalde lesonderdelen? Kan hij de leerstof van een vak in functie van zijn eigen (onderwijs)behoeften spreiden over twee jaar?"

Wat voor ons haalbaar en redelijk is, wordt bepaald door de bril waardoor wij naar ons onderwijs kijken, door onze gangbare vooronderstellingen. *Die vertrekken nog sterk van een jaarklassensysteem. Misschien moeten we durven te onderkennen dat dit denkkader vandaag tegen zijn grenzen aanloopt.*

We merken nu al in scholen dat we met moeite opgewassen zijn tegen de zorgvragen die zich stellen. Scholen en leerkrachten voelen zich overvraagd en lopen op de tippen van hun tenen. Zou het kunnen dat we, om echt tot volwaardige antwoorden te komen op die uitdagingen, een aantal van onze dominante vooronderstellingen en traditionele kaders moeten proberen los te laten? Moeten we niet op zoek gaan naar organisatievormen en praktijken die minder uitgaan van 'onze size fits all' en meer ruimte laten voor *individuele en flexibele trajecten*?

Zou het kunnen dat we aansluitende daarbij de schoolorganisatie en de taakinfilling van de leerkracht die de trajecten moet uittekenen en daarbinnen moet lesgeven, moeten herbekijken? Zal de leerkracht niet veel meer moeten kunnen functioneren als een professional die zelf '*en cours de route*' inspeelt op de specifieke noden en behoeften, samen met zijn collega's, werkvormen, leerplannen en geschikt materiaal ontwikkelt en gebruikt?

Het M-decreet maakt de uitdagingen nog groter en geeft ze bovendien een juridische basis die weleens als dwingende hefboom zou kunnen werken. Verdient het dan niet de voorkeur dat we een dergelijk veranderingsproces intern vanuit de scholen en leerkrachten aansturen, dan vanuit een extern 'juridisch' moeten?"

Commentaar

Peter Op 't Eynde pleit dus voor een radicale omwenteling van het (gewoon) onderwijs, voor *individuele en flexibele trajecten*, enz. Dit lijkt ons utopisch en allesbehalve wenselijk. Zijn pleidooi voor het in dit verband afschaffen van het jaarklassensysteem, zou o.i. het einde van gestructureerd en degelijk onderwijs betekenen. De jaarklassen werden al heel vroeg toegepast in de zgn. 'Latijnse school' voor de happy few, maar pas in de tweede helft van de negentiende eeuw was de overheid bereid en financieel in staat om dit systeem in te voeren in de scholen voor het gewone volk. Dit was volgens ons de belangrijkste hervorming ooit en leidde tot een enorme kwaliteitsverbetering. 99,9% vinden het jaarklassensysteem een evidentie. Het is ook de basis voor het kunnen indelen van de leerstof, opmaken van leerplannen en gestructureerd lesgeven.

In 1997 werd het jaarklassenprincipe geschrapt in het decreet basisonderwijs, maar in de praktijk bleven de scholen en leerkrachten dit evenzeer toepassen als vóór 1997. We hadden de toenmalige beleidsmakers daarvoor verwittigd, maar toch bleven ze de illusie koesteren dat dit principe het best werd opgedoekt. Ze kregen gelukkig ongelijk vanwege de praktijkmensen. (Zie ook themanummer over Jaarklassensysteem van Onderwijskrant, nr 134 op www.onderwijskrant.be.)

Pedagoog Op 't Eynde pleitte de voorbije jaren ook voor de invoering van een gemeenschappelijke eerste graad met doorgedreven differentiatie en een constructivistische aanpak van het leerproces als tovermiddelen. 80 à 90% van de praktijkmensen is tegenstander van een gemeenschappelijke eerste graad. Inmiddels wordt het constructivisme overal in vraag gesteld en blijkt het ook moeilijk uitvoerbaar. We zijn er ook van overtuigd dat meer dan 95% van de praktijkmensen het jaarklassensysteem absoluut wensen te behouden.

Op 't Eynde heeft wel ergens gelijk: als men de filosofie (ideologie) van inclusief onderwijs consequent doordenkt, dan zou eigenlijk de totale grammatica van klassiek en degelijk onderwijs de helling op moeten. Dit staat haaks op de stelling van veel beleidsmakers dat het M-decreet al bij al slechts een beperkte aanpassing betekent.

3 Joost Laeremans (begeleider VVKSO) over individueel curriculum inclusieerlingen

Joost Laeremans, stafmedewerker VVKSO, illustreert in de bijdrage 'Het ABC van het M-decreet' hoe ook volgens het VVKSO het afwijken van het gemeenschappelijk programma en het aanbieden van een individueel curriculum vóórreikende proporties kan aannemen.

Laeremans schrijft over dispenserende maatregelen: "Wanneer dispenserende maatregelen genomen moeten worden, is het vervangen van het gemeenschappelijk curriculum door gelijkwaardige doelen eerst aan de orde." *Laeremans* kan dit algemeen principe blijkbaar zelf niet illustreren. (In een bijdrage van twee orthopedagogen en radicale inclusievelingen, *Kathleen Mortier-UGent* en *Inge Ranschaert-KHLeuven* treffen we volgende illustraties aan: "Voor Jona lukt het niet om alle werkwoordsvervoegingen in het Frans onder de knie te krijgen. Het lukt voor hem echter wel om de basiswoordenschat van elk hoofdstuk in te oefenen. Nel mag de rekenwiskunde-oefeningen oplossen met een rekenmachine." (Inclusieve waarden en normen in ons onderwijs. School- en klaspraktijk, nov. 2014). Dispensatie betekent hier vrijgesteld worden van de essentie van het reken- en taalonderwijs.

Laeremans vervolgt: "Indien dispensaties niet mogelijk zijn, beoordeelt de klassenraad of nog volstaan is aan het principe van het volgen van het gemeenschappelijke curriculum. Geregeld zal de vraag opduiken hoeveel vrijstellingen toegekend kunnen worden en vanaf wanneer er sprake is van een individueel aangepast curriculum. Een voorbeeld: een GON-leerling van het eerste leerjaar van de tweede graad s.o. humane wetenschappen is blind. De vakken chemie, aardrijkskunde, biologie, fysica lopen heel moeizaam. Hij scoort wel goed voor de taalvakken en de humane vakken. Kan de leerling vrijgesteld worden voor de wetenschappelijke vakken en toch een diploma krijgen? Het is niet mogelijk om op die vragen een eenduidig antwoord te formuleren. Het zal het steeds de klassenraad zijn die een individuele afweging maakt.

4 Praktijkvreemde VUB-voorstellen voor binnenklasdifferentiatie

In een andere bijdrage pleiten vier onderwijskundigen van de VUB voor 'redelijke aanpassingen' voor inclusie leerlingen via doorgedreven binnenklasdifferentiatie. BKD kan volgens hen velerlei vormen aannemen en zij illustreren dit telkens met voorbeelden voor de klaspraktijk. Op die manier willen de onderwijskundigen ook met voorbeelden verduidelijken wat 'redelijke aanpassingen' volgens het M-decreet zoal betekent.

Een van de voorstellen luidt: *inspelen op individuele leerprofielen*. Dit wordt als volgt geïllustreerd: *"Tijdens de les fysica laat de leerkracht zijn leerlingen op verschillende manieren kennismaken met het thema (eenparige rechtlijnige beweging, de wet van behoud van energie, ...). De leerkracht kiest ervoor om elk thema op verschillende manieren te introduceren. Sommige leerlingen krijgen de opdracht iets concreets uit te voeren, te observeren en te noteren wat is gebeurd. Andere leerlingen bekijken een verschijnsel aan de hand van een artikel uit EOS, nog andere leerlingen krijgen filmmateriaal waarin een verschijnsel voorkomt en observeren dat aan de hand van enkele richtvragen. Nadien voert de leerkracht een onderwijsleergesprek met de leerlingen vanuit de verschillende opdrachten om de thema's te duiden. Door verschillen in leerprofiel toe te laten en vanuit die insteek de les te starten, is het werken in dit voorbeeld met redelijke aanpassingen een evidentie geworden" (K. Struyven, N. Engels, C. Coubergs, E. Gheysens; Het BKD-leerkrachtmodel: binnenklasdifferentiatie realiseren in klas, Impuls, maart 2015).*

Het inspelen op de 'verschillen in leerstatus' wordt geïllustreerd als volgt: *"Leraar Pauwels bouwt zijn geschiedenislessen op het activeren van verschillende leerprocessen. Zo onderscheidt hij voor het thema van de Franse Revolutie in onze huidige samenleving doelen op verschillende niveaus zodat iedereen op zijn niveau kan deelnemen aan de lessen: *doelen op het niveau van het onthouden (wat is er wanneer gebeurd); toepassen en analyseren (zoek restanten van de Franse Revolutie in onze huidige samenleving), creatie (het creëren van een Facebookpagina van Napoleon), ... In termen van het M-decreet wordt er voorzien in redelijke aanpassingen zodat iedereen van de klas kan leren over de Franse Revolutie."*

Een andere differentiatie-aanpak betreft "het inspelen 'op verschillen in interesses'. Het aanbieden van keuzes speelt hierbij een belangrijke rol. Ook het wekken van nieuwe interesses valt hieronder, waarbij de leerkracht leerlingen laat nadenken over de zinvolheid van bepaalde thema's. Een voorbeeld: *"In het s.o. bestuderen de leerlingen de leer van Lenin in het kader van het communisme. De leerkracht start met de volgende opdracht. Maak een fictieve Facebookpagina aan van Lenin. Welke groepen zullen er op zijn profiel staan? Met wie zou hij vrienden zijn? Wat zou hij liken? Welke selfies zou hij maken? De resultaten worden aan elkaar voorgesteld."*

Commentaar: Pleitbezorgers van het M-decreet, van een gemeenschappelijke (brede) eerste graad en heterogene klassen, pakken o.i. al te graag en te vlug uit voor radicale en utopische binnenklasdifferentiatie als wondermiddel. Dit was ook al het geval in publicaties van VSO-coördinatoren in de jaren zeventig; maar van hun praktijkvreemde voorstellen kwam niets in de praktijk terecht. In bijdragen in *Onderwijskrant* hebben we al herhaaldelijk aangetoond dat zo'n radicale binnenklasdifferentiatie niet wenselijk en ook niet doenbaar is. Dit blijkt o.i. ook uit de fantasierijke BKD-voorbeelden die de VUB-onderwijskundigen voorleggen.

5 Besluit

Rector Rik Torfs twitterde een tijdje geleden: *"Een onderwijsexpert die zelf geen les heeft gegeven is zoals een voetbaltrainer die nooit een match heeft gespeeld."* De bijdrage van Op 't Eynde, een pedagoog die zelf nooit les gegeven heeft, de bijdrage van de vier VUB-onderwijskundigen, het pleidooi van de VSKO-begeleider voor het afschaffen van het jaarklassensysteem ... tonen o.i. aan dat Torfs blijkbaar gelijk heeft.

Impuls presenteert zich als 'Tijdschrift voor onderwijsbegeleiding', en als *het enige tijdschrift in Vlaanderen dat de onderwijsactualiteit volgt vanuit de onderwijsbegeleiding*. Tot de redactie behoren enkel onderwijskundigen en begeleiders. In de impulsieve pleidooien van *Impuls* voor M-decreet, comprehensief onderwijs, constructivistisch en competentiegericht leren, binnenklasdifferentiatie ... komt telkens opnieuw de kloof tussen de *Impuls*-visie en deze van de praktijkmensen tot uiting.

Euforisch M-decreet-stellingname van koepels onderwijsnetten & begeleidingsdiensten: negatie van stem/bekommernissen van achterban (praktijkmensen)

Raf Feys & Noël Gybels

1 Onderwijskoepels dwepen met M-decreet

In het COV-blad Basis voor leerkrachten basis-onderwijs van 6 juni j.l. lezen we: *“Het onderwijsveld staat i.v.m. het M-decreet nog steeds met lege handen en er heerst een gevoel van grote bezorgdheid. Directeurs en personeelsleden uit zowel gewoon als buitengewoon onderwijs getuigen over hun ongerustheid. Onrust neem je niet weg met mooie woorden of loze beloftes.”* In februari j.l. verspreidden de kopstukken van de onderwijskoepels en begeleidingsdiensten een gemeenschappelijk standpunt omtrent het M-decreet dat blijkbaar bedoeld was om de grote onrust weg te nemen en de leerkrachten en scholen te sussen. Het M-decreet werd er omschreven als heel beloftevol: *“Goed onderwijs voor iedereen en in het bijzonder voor wie daar nog meer behoefte aan heeft”*.

De koepelkopstukken stellen in hun gemeenschappelijke standpunt van 13 februari het M-decreet voor als een goednieuws-verhaal. Ze sluiten zich enthousiast aan bij een radicale en naïeve inclusie-ideologie met *mindshift* als een van de toverwoorden (zie punt 2.1 en 2.2). De titel van het standpunt: *“Goed onderwijs voor iedereen ...”* drukt ook al uit dat het M-decreet volgens hen zal leiden tot goed onderwijs voor elke leerling. Ze schenken dan ook niet de minste aandacht aan de vele problemen en kritieken van de praktijkmensen en van veel ouders.

In punt 2.3 bekijken we de keuze van de koepel-vrijgestelden voor een radicale *‘mindshift*, voor een totaal ander onderwijs: *a shift from seeing the child as a problem to seeing the education system as problem*. Zo’n radicale *mindshift* garandeert volgens hen het succes van het M-decreet. De koepels stellen ook dat de scholen bereid moeten zijn om *individueel aangepaste curricula* voor inclusie-leerlingen uit te werken; LAT-inclusie (learning apart together) dus of exclusie binnen de klas (zie punt 2.4). De katholieke onderwijskoepel poneerde nochtans nog in september 2013 bij monde van *Mieke Van Hecke* dat enkel inclusie-leerlingen die de finaliteit van het onderwijs kunnen behalen en dus het gewone curriculum kunnen volgen, thuishoren in het gewoon onderwijs. *Wou Van Hecke* de leer-

krachten sussen? In punt 2.5 hebben we het over de illusoire ondersteuningsbeloftes vanwege de koepels en begeleidingsdiensten en over het toverwoord *‘handelingsgericht werken.’*

Breedbeeld, het blad van het verbond van het katholiek secundair onderwijs, besteedde in april j.l. een themanummer aan het M-decreet. We merken dat de VSKO-kopstukken het M-decreet er ook als een goednieuws-verhaal voorstellen. Inclusie zou volgens hen de impuls moeten zijn voor een totaal ander soort onderwijs. Ook zij zijn doof voor de vele vragen en kritieken van de directies, leerkrachten en ouders.

2 Gemeenschappelijk standpunt koepels (febr.)

2.1 Radicale inclusie-ideologie: inclusie als doel op zich & absolute waarde

We merken dat de onderwijskoepels en de koepels van de begeleidingsdiensten in hun standpunt van 13 februari de radicale inclusie-ideologie onderschrijven. Inclusie geldt als een absolute waarde voor alle kinderen en als een *‘radicale mindshift’*: *“In 2009 ondertekenden ons land en de verschillende gemeenschappen het verdrag over de rechten van Personen met een handicap, dat een nieuwe visie op handicap inhoudt. Dat engagement kon niet genegeerd worden.”*

De koepels sluiten zich zonder meer aan bij het VN-verdrag dat stelt dat een kind een absoluut recht heeft op inclusief onderwijs. De Engelse leraar *Tom Bennett* drukt zijn kritiek op deze visie zo uit: *“Inclusion like any value, cannot be intrinsically good. It must be balanced with other values, such as the good of the child, the rights of the class, the teacher ...”*. Verplichte inclusie is b.v. voor kinderen als Flo (dochtertje van Ann Nelissen) en co die enkel maar faalervaringen kunnen opdoen in het eerste leerjaar een vorm van discriminatie (zie aparte bijdrage hier over). *Tine Peters* bestempelde dit onlangs als de *inclusieparadox*, of *hoe insluiting zoals in het M-decreet tot meer uitsluiting kan leiden* (De Morgen, 31 maart).

2.2 Mindshift: from seeing the child as a problem to seeing the school as problem

De koepelkopstukken stellen enkele keren dat het M-decreet een *radicale shift* in het denken en in de pedagogische aanpak vereist: "een andere en nieuwe manier van kijken naar onderwijs. Dat is de essentiële mindshift die het M-decreet van alle onderwijsbetrokkenen vraagt. ... De wezenlijk andere manier van kijken naar onderwijs heeft er dus mee te maken dat we niet langer alleen kijken naar de leerling, maar dat we de interactie tussen leerkracht, leerling en hun omgeving centraal stellen. De vraag wordt dus: 'Wat heeft deze leerling nodig om in deze school de leerplandoelen te bereiken. Deze vraag zet de school aan om in de spiegel te kijken en werk te maken van interne kwaliteitszorg. Als we uitgaan van de interactie tussen leerling, leerkracht en hun omgeving, dan ligt het feit dat het kind niet slaagt, dus niet alleen aan de leerling zelf. De leerling heeft een specifieke onderwijsbehoefte."

Volgens de koepelkopstukken mag voortaan de vraag "niet meer zijn wat is er mis met deze leerling, maar hoe moet de school zich aanpassen aan deze leerling". Het gaat om een "mindshift from seeing the child as a problem to seeing the school as problem". Niet de handicap van het kind, de individuele functiebeperking, is het probleem, maar eerder de (gehandicapte) school die door haar onaangepastheid de oorzaak is van de problemen van de leerlingen. We mogen volgens het nieuwe inclusie-evangelie niet langer spreken over 'disabled pupils'; het is eerder de school die 'disables the pupils'. Het zijn de scholen die obstakels opwerpen, die het de gehandicapte kinderen onmogelijk maken om er samen met de andere kinderen les te volgen.

2.3 Geen probleem voor wie niet kan volgen: individueel curriculum (=LAT-inclusie)

In een interview met Mieke Van Hecke, directeur-generaal VSKO, in Caleidoscoop van september 2013, poneerde Van Hecke nog bij hoog en bij laag dat het M-decreet niet betekent dat men voor bepaalde inclusie-leerlingen, een apart, individueel leeraanbod of curriculum moet uitwerken: *We moeten bij de interpretatie van het VN-verdrag vertrekken van het gegeven dat elke instelling - en dus ook het onderwijs - een finaliteit heeft. Wanneer de deelnemers aan die instelling die finaliteit kunnen halen, moet men er alles aan doen om de drempels*

die er vanuit een beperking zijn, te beslechten. Dat wil echter niet zeggen dat men voor iemand die deze finaliteit niet kan halen, een apart aanbod moet kunnen doen in dezelfde organisatie (in het gewoon onderwijs)".

Ook Onderwijskrant en de overgrote meerderheid van de praktijkmensen hebben steeds gesteld dat inclusie maar zinvol is als de inclusieleerlingen het gemeenschappelijk programma kunnen volgen en dus voldoende profijt kunnen halen uit de integratie in de gewone lessen.

De kopstukken van de koepels poneren in hun standpunt van februari 2015 dat volgens het M-decreet de inclusieleerlingen niet noodzakelijk het gemeenschappelijk programma moeten kunnen volgen: "Er zullen er leerlingen zijn voor wie het niet mogelijk is om het gemeenschappelijk curriculum te volgen. Voor hen wordt een individueel, aangepast curriculum uitgetekend. Het gaat hier om maatwerk, volgens de onderwijsbehoeften van deze specifieke leerling." Dit individuele traject kan ofwel in het gewoon onderwijs aangeboden worden, met ondersteuning vanuit het buitengewoon onderwijs of in het buitengewoon onderwijs.

Kathleen Mortier, assistent orthopedagogiek UGent, vindt dat inclusie van leerlingen met grotere beperkingen zelfs eenvoudiger is omdat "die leerlingen niet dezelfde eindmeet moeten halen. Voor deze leerlingen volstaat het dat studievoortgang gemaakt wordt op basis van een individueel aangepast curriculum" (School- en Klaspraktijk, nov. 2014, p. 8). Men kan volgens haar b.v. ook inclusie-leerlinge Nel de rekenopgaven laten maken met een rekenmachine, ... Het gaat hier om LAT-inclusie (learning apart together), of exclusie binnen de klas. Zo lezen we in een recente bijdrage op de Klassewebsite dat een leerling die een aanzienlijk deel van het leerprogramma niet gevolgd heeft, toch gewoon zijn diploma moet krijgen. Volgens de visie van de radicale inclusievelingen moet overigens totale grammatica van klassiek onderwijs de helling op, jaarklassysteem, enz. Dat zou meteen ook het einde van degelijk onderwijs betekenen.

2.5 Illusoire ondersteuningsbeloften & handelingsgericht werken als mirakeloplossing

Het COV-blad Basis van 6 juni j.l. schreef terecht: "Voorlopig staat het onderwijsveld i.v.m. het M-decreet nog steeds met lege handen." De scholen en leerkrachten stellen dat de door de beleidsmakers beloofde ondersteuning op zich laat wachten, dat de

begeleiding zich beperkt tot wat theoretische uitleg. Er zijn veel klachten over attesten voor GON en b.o. die uitblijven, klachten en petitie's ook van ouders en zorgleerkrachten over het afgeslankte en ontoereikende GON. De leerkrachten zijn er overigens van overtuigd dat inclusie-ondersteuning al bij al weinig zal uithalen omdat hun grote problemen weinig te maken hebben met de inclusie-ondeskundigheid van de leerkrachten.

Er wordt ook voortdurend gegooid met *handelingsgericht werken* als toverformule. Verder blijkt nu ook al duidelijk dat de CLB-adviseurs - en vermoedelijk ook andere begeleiders - hun opgelegde taak niet aankunnen – zelfs materieel niet.

Maar de onderwijskoepels en begeleidingsdiensten wekken in hun goed-nieuwsverhaal de indruk dat de scholen heel veel ondersteuning (zullen) krijgen en dat het dan wel moet lukken. Sussende blufpoker! In het kapittel *'de leerkracht staat er niet alleen voor'* lezen we: *"Hij of zij kan gebruikmaken van de expertise van de leerlingenbegeleiders, van de zorgleerkrachten, van het team, van het CLB, van de GON-begeleiders, van de pedagogische begeleidingsdiensten ... Over de netten heen staat een ploeg van begeleiders klaar, we noemen ze 'competentie-begeleiders', die nu al bezig zijn om de competenties van teams, scholen en CLB's te versterken in het werken met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften."*

"De ondersteuning die wij (de koepels) bieden bestaat uit drie luiken. Ten eerste bieden we begeleiding en vorming aan. We organiseren overlegmomenten, contactdagen of vormingen waarop aan kennisdeling en expertise-ontwikkeling wordt gedaan. We willen alle betrokkenen - directeurs, zorgcoördinatoren of zorgleerkrachten, leerlingenbegeleiders, leerkrachten, GON-begeleiders & CLB-medewerkers - de kans geven om ervaringen uit te wisselen en zich zo voor te bereiden op het M-decreet. Ook kennisdeling tussen gewoon en buitengewoon onderwijs is essentieel. In het gewoon onderwijs kan men veel opsteken van de expertise van het buitengewoon onderwijs. In het buitengewoon onderwijs kunnen leerkrachten zich dan verdiepen in meervoudige problematieken." (B.O. enkel nog voor meervoudige handicaps?)

"Ten tweede gaan we in op specifieke vragen van scholen (vraaggestuurde werking). Samen met hen tekenen we een begeleidingstraject uit om een antwoord te bieden." (Wishful thinking!)

"En ten derde zijn er nu al materialen en kaders beschikbaar waarmee de scholen en CLB-teams zelf aan de slag kunnen in de praktijk. Een voorbeeld is de methodiek van het handelingsgericht werken die we in onze scholen en centra implementeren. Al deze acties maken deel uit van een traject dat de pedagogische begeleidingsdiensten met de scholen, teams en CLB's bewandelen en waarbij de competenties van alle medewerkers worden verbreed en verdiept. We willen werk maken van een meer inclusieve school en de samenwerking tussen alle onderwijspartners bevorderen. Het is de bedoeling dat alle leerkrachten zich verder didactisch bekwamen en dat de scholen en hun teams handelingsgericht aan het werk gaan. En dat is een werkelijke, maar ook een wenselijke, 'mindshift', zowel voor leerlingen als voor school en CLB-teams." *Handelingsgericht werken* wordt hier als een toverformule en als iets totaal nieuws voorgesteld.

3 Radicale en simpele uitspraken VSKO-kopstukken Smits en Desmet (april 2015)

Breedbeeld, het blad van het verbond van het katholiek secundair onderwijs, besteedde in april j.l. een themanummer aan het M-decreet. We bekijken even de bijdragen van *secretaris-generaal Chris Smits* en van *Dominiek Desmet*, directeur *Dienst leren en onderwijzen*. In die bijdragen suggereren de VSKO-kopstukken dat *inclusie en het M-decreet vanuit een vernieuwde visie op vorming en beperking evident zijn*. Het M-decreet zal en moet de leerkrachten ook stimuleren om het in het onderwijs over een andere boeg te gooien. Desmet pretendeert ook nog ten onrechte de stem van de praktijkmensen te verkondigen (zie punt 3.2).

3.1 Smits over verfoeide medisch-defect denken

Chris Smits wekt in zijn bijdrage de indruk dat het systeem en de praktijk van het buitengewoon onderwijs in het verleden totaal verkeerd waren, omdat het zogezegd louter gebaseerd was op het verfoeide *'medisch-defect denken'* in plaats van op het zgn. nieuwe *sociaal-inclusief denkmodel*. Hij schrijft o.a.: *"Momenteel is iedereen ervan overtuigd dat men inzake onderwijs voor leerlingen met beperkingen het 'medisch defect-denken' moet verlaten en zich moet focussen op de noden en specifieke behoeften van jongeren."*

Niets is minder waar. Precies ook het buitengewoon onderwijs en de b.o.-types wilden focussen op de

noden en specifieke behoeften van jongeren en niet op een medisch defect-denken. Als Ann Nelissen momenteel actie voerde om haar dochtertje Flo per 1 september naar het buitengewoon onderwijs te mogen sturen i.p.v. enkele maanden/een jaar te laten verkommeren in het gewoon onderwijs, dan heeft dat niets te maken met medisch defect-denken, maar alles met het recht op aangepast onderwijs. Buitengewoon onderwijs betekende/betekent in de eerste plaats recht op passend/aangepast onderwijs en zorg (ook paramedische) e.d. In het type-1 b.v. zitten leerlingen waarvan men wist/weet dat ze de meeste lessen wiskunde, taal ... in het gewone onderwijs absoluut niet kunnen volgen en daar ook geen profijt kunnen uit halen. Sommige van die leerlingen behalen voor wiskunde b.v. op 12-jarige leeftijd slechts het peil van een 2de à 3de leerjaar. Het gaat vaak ook om leerlingen die veel baat hebben bij extra paramedische zorg.

De wet van 1970 groepeerde type-8 leerlingen vooral in aparte b.o.-scholen omdat men dan door het grotere aantal die leerlingen beter kon groeperen in klassen die afgestemd waren op hun niveau en leeftijd. De wet van 1970 was niet ingegeven door het medisch-defect-denken. In deze context vraagt prof. Christian Geyer zich ook terecht af: "*Warum werden Wesensmerkmale wie Behinderung & Begabung wegdiskutiert?*" (*Eine unglaubliche Gleichmacherei* - Frankfurter Allgemeine, 21 juli 2014).

Ook al in een tekst die het VSKO samen met de andere onderwijsnetten in februari over het M-decreet verspreidde – werd de verkeerde indruk gewekt dat leerlingen het buitengewoon onderwijs niet volgen vanuit hun specifieke onderwijsnoden, maar vanuit een eenzijdig en verkeerd medisch defect-denken (zie punt 1). *Inclusief onderwijs* daarentegen zou dan uitgaan van een sociaal en humaan denken en berusten op een totale mindshift. In de tekst van februari j.l. stellen de koepelkopstukken ook expliciet dat inclusieleerlingen recht hebben op een individueel curriculum.

3.2 Dominiek Desmet pleit voor vernieuwde onderwijsvisie waarbij inclusie evident is

Dominiek Desmet schreef de bijdrage: "*M-decreet als katalysator om tot een vernieuwde visie op vorming te komen*". De titel alleen al spreekt boekdelen.

Desmet orakelt: "*De vele vragen (van directies- en leerkrachten) omtrent het M-decreet hebben gewoon te maken met goed onderwijs, en met de keuzes die een school maakt. In de concrete praktijk kunnen we nagaan in welke mate een specifieke leerling die in een specifieke context aan een specifieke school wordt toevertrouwd maximale ontplooiings- en verrijkingskansen kan krijgen. Zorg wordt dan als term overbodig, want inherent aan (goed) onderwijs.*" *Desmet* stelt het heel simpel voor: kies voor maximale ontplooiingskansen voor elke leerling, en vanuit zo'n visie word inclusief onderwijs een evidentie. Vanuit zo'n optie verdwijnen de bekommernissen en problemen van de praktijkmensen blijkbaar meteen.

3.3 Verwoorden kopstukken de stem van de praktijkmensen?

In de inleiding schrijft *Desmet*: "*De stem van de mensen die ertoe doen in het onderwijs, wordt zelden gehoord.*" Hij wekt de indruk dat hij de stem van de directies en leerkrachten vertolkt. Niets is minder waar. *Desmet* suggereert dat de zorgen van de praktijkmensen bij de keuze voor radicaal ander onderwijs meteen van de baan zullen zijn.

Precies *Chris Smits* en *Dominiek Desmet*, kopstukken van het verbond van het katholiek s.o., manifesteerden zich de voorbije jaren voortdurend als mensen die de stem van de praktijkmensen negeren. Ze wisten b.v. in 2012 maar al te goed dat de overgrote meerderheid van de leerkrachten en directies hun hervormingsplannen voor het secundair onderwijs absoluut niet steunden, maar hielden daar geenszins rekening mee.

En als de overgrote meerderheid van de leraars, professoren... de voorbije jaren stelden dat ze zich zorgen maakten over de niveaudaling van de leerlingen, werd dit steeds gewoon ontkend en weggewuifd. Bij het opstellen van VSKO-plan voor de invoering van grootschalige scholengroepen luisterden *Smits* en *CO* evenmin naar de praktijkmensen.

In hun bijdragen over het M-decreet negeren ze eens te meer de stem en bekommernissen van de leraars. Vanaf 1998 hebben de koepels ook telkens de VLOR-adviezen over inclusief onderwijs probleemloos ondertekend.

Problematische relatie van CLB met M-decreet: overbelasting, druk op CLB om minder te verwijzen naar b.o. & GON; opstelling CLB-koepel: vrije interpretatie decreet, te weinig begrip voor problemen van leerkrachten, ouders...

Raf Feys en Noël Gybels

1 Overbelasting CLB en druk op CLB om minder attesten uit te schrijven

In ons themanummer over het M-decreet namen we ook een bijdrage op over de tijdsintensieve en moeilijke rol van het CLB. We schreven o.a. : *“Niet enkel onderwijs, ook CLB-centra, Centra voor Ambulante Revalidatie ... zijn niet klaar voor M-decreet en er is veel onduidelijkheid over diagnostiek e.d. Er is in het CLB minder geld om meer taken uit te voeren.”*

Het M-decreet legt extra – vooral administratieve – lasten op. Er komen heel wat taken en veel verantwoordelijkheid bij de CLB-centra terecht, maar daarvoor wordt geen extra geld vrijgemaakt. Integendeel: de centra krijgen minder centen. Dit betekent dat het CLB de opgelegde taken niet aankan en dat leidt ook tot veel ongenoegen bij de scholen, leerkrachten, ouders, zorgleerkrachten omtrent het uitblijven van attesten, verslagen ... De CLB's kregen nieuwe en tijdsintensieve taken, maar er werd geen extra geld voor vrijgemaakt, integendeel.

Op 18 april j.l. wees ook *Kathleen Krekels* (N-VA) in het parlement op een aantal problemen i.v.m. de rol van het CLB in het M-decreet en op de kritiek vanuit de scholen op het uitblijven van attesten en verslagen. Ze stelde: *“Ten gevolge van de invoering van die regelgeving enkele maanden geleden botsen we nu op een aantal problemen. De CLB's moeten de scholen vragen welke basiszorg, verhoogde zorg en uitbreiding wordt geleverd. Als een school dit niet kan aantonen, schrijft het CLB geen verslag. Er wordt verteld dat dit een van de zaken is waarop de scholen botsen. Er zijn verschillende manieren waarop hiermee wordt omgegaan. De angst bij ouders als de moeder van Flo, die we vandaag ook in de kranten lezen, is dat hun kind niet naar het buitengewoon onderwijs kan en geen verslag krijgt. Maar het heeft dat wel nodig. Ook GON-begeleiders (geïntegreerd onderwijs) zijn bang dat hun kinderen te laat naar het buitengewoon onderwijs gaan en dat er eerst een heleboel frustratie zal zijn bij die kinderen, voordat ze effectief die overstap kunnen maken. Dat is ook iets waar we heel alert voor moeten zijn.”*

In ons witboek noteerden we ook volgende klacht vanuit de CLB's: *“Kinderen die niet opgevangen kunnen worden in het regulier onderwijs blijven verwijzbaar naar het buitengewoon onderwijs, maar dit kan enkel na een diagnose door een multidisciplinair team. Maar die multidisciplinaire diagnostiek is vandaag nauwelijks voorhanden.”*

De CLB's klagen, maar de scholen krijgen de indruk dat de CLB-koepel en de CLB's zelf het toekennen van attesten/verslagen voor de toegang tot GON of buitengewoon onderwijs afremmen. De voorbije maanden lazen we overigens geregeld dat CLB-mensen onder druk gezet werden door de beleidsmakers en de CLB-inspectie om minder attesten voor buitengewoon onderwijs en GON uit te schrijven. Ook de leperse CLB-directeur *Hans Vandenbroucke* gaf grif toe dat van overheidswege druk werd uitgeoefend: *“Het CLB krijgt van de overheid de rol van poortwachter van het Buitengewoon Onderwijs. Verre van plezant, zeker als die overheid impliciet verlangt dat het aantal inschrijvingen in het BO daalt en daar zelfs inspectie voor inzet. Heel sympathiek zullen de CLB's hiermee niet worden”* (op blog Ann Nelissen, 15 maart).

De CLB's worden o.i. daartoe ook onder druk gezet door de eigen koepel. In punt 3 nemen we een aantal klachten vanwege (zorg)leerkrachten en ouders aan het adres van het CLB op.

2 CLB-Koepel enthousiast over M-decreet, maar minder fans bij CLB-medewerkers

Een zogenaamd 'zoekende CLB-er' getuigde in maart j.l. dat er bij de lokale CLB's niet veel fans van het M-decreet te vinden zijn: *“Ik ben CLB-medewerker in het lager onderwijs en heb al talloze discussies gevoerd over het al of niet toekennen van GON e.d. Spijtig genoeg hebben wij richtlijnen te volgen die door het departement worden opgelegd en die zorgen dat b.v. minder kinderen in aanmerking komen voor GON-begeleiding. Wij zullen hierop geïnspecteerd worden en op de vingers getikt worden als aan die strengere criteria en 'onderwijsbehoeften' niet voldaan is. Vreemd is ook dat die strengere criteria in het verkoopspraatje*

over het M-decreet nooit worden toegelicht. Ik ben bij het CLB gaan werken met de bedoeling kinderen vooruit te helpen en te zoeken naar oplossingen. Spijtig genoeg is het M-decreet gedoemd om te mislukken. Het idee erachter is wel niet fundamenteel fout (al gaan er altijd kinderen blijven die zich beter voelen in het buitengewoon onderwijs), maar zonder extra middelen in het gewone onderwijs wordt het een onmogelijke opdracht. Het M-decreet draait toevallig of niet uit op een kostenbesparing. Samengevat: bij het CLB zijn niet veel fans van het M-decreet te vinden, maar net als bij het decreet Integrale Jeugdhulp werd onze mening niet gevraagd” (op blog Ann Nelissen: ‘Achter de camera’)

Het is mogelijk dat er in de CLB's weinig fans van het M-decreet zijn, maar jammer genoeg laten die dan bitter weinig van zich horen. De kopstukken van de koepel van de vrije CLB's wekten de voorbije maanden geregeld de indruk dat het M-decreet een goed-nieuws-verhaal is. Zo onderschreven ze op 13 februari j.l. het gemeenschappelijk en enthousiast pro M-decreet-standpunt van de koepels van de onderwijsnetten en begeleidingsdiensten. Het M-decreet werd er in de titel bestempeld als “Goed nieuws voor iedereen”. Ook zij kiezen voor een zgn. ‘radicale mindshift’ en verwachten alle heil van een handelingsgerichte aanpak (zie bijdrage p. 38 e.v.).

In hun publicaties in Caleidoscoop en elders besteedden de koepelkopstukken tegelijk weinig of geen aandacht aan de grote zorgen van leerkrachten, ouders en van de eigen achterban. In de bijdrage ‘M-decreet: vraag en antwoord’ in *Caleidoscoop van februari 2015* besteedt Tine Geysen aandacht aan het M-decreet als vrijgestelde binnen de koepel. Zij doet dat ook in het tijdschrift *Impuls* van maart 2015. In beide bijdragen manifesteert ook Geysen zich als een enthousiaste pleitbezorgster van het M-decreet. Ze beweert o.a. dat de leerkrachten er al te veel kinderen naar het b.o. verwijzen en dat veel van die kinderen nu door het M-decreet “meer kansen zullen krijgen binnen het gewoon onderwijs” (*Impuls*, p. 142).

Geysen verwijst hierbij al te vlug naar de toename van het aantal b.o.-kinderen. Ze vermeldt er niet bij dat dit vooral een gevolg is van de sterke toename van (anderstalige) allochtone leerlingen en niet van de neiging van de scholen om meer kinderen naar het b.o. te verwijzen.

Vanuit de grote sympathie voor het M-decreet nemen de CLB-koepel en Geysen ook duidelijk de stelling in dat de gangbare praktijk inzake het opstellen van diagnoses en verslagen aanzienlijk ingeperkt zal en moet worden (zie punt 3).

In publicaties vanuit de CLB-koepel wordt ook al te weinig ingegaan op concrete en dringende problemen die leerkrachten en ouders voorleggen en op uiteenlopende interpretaties van M-decreet vanwege CLB's. Zo werd er niet gereageerd op intrieste situaties zoals dit van het dochtertje Flo van Ann Nelissen waarbij zowel de ouders als de school vinden dat Flo na het derde kleuter rechtstreeks toegang moet krijgen tot het buitengewoon onderwijs -type basisaanbod. CLB-mensen reagerden hier uiteenlopend op, maar de koepel nam geen standpunt in - net als minister Crevits en de onderwijsnetten. *Hans Vandenbroucke*, directeur CLB-leper, zorgde in zijn repliek op de website ‘Klasse voor ouders’ voor valse hoop voor kinderen als Flo: “Moeten kinderen als Flo eerst falen in het gewoon onderwijs? Sommige leraren en ouders vrezen dat (kinderen als Flo niet rechtstreeks naar het b.o. kunnen), maar ik vind dat overdreven. Geen enkele weldenkende leraar of begeleider zal het zover laten komen.” Uiteindelijk oordeelde het plaatselijk CLB dat het volgens het decreet niet kon, en de ouders en school besloten nu om Flo nog een jaar langer in het kleuteronderwijs te houden. Ook als vanuit CLB's het decreet uiteenlopend geïnterpreteerd wordt, blijft de koepel op de vlakte.

3 Klachten omtrent uitblijven van verslagen

GON-coördinator N. getuigde: “Ik ben zelf GON-coördinator en wordt met de dag meer gefrustreerd door de beslissingen die het CLB neemt. Zij kennen de kinderen niet maar vinden wel fijntjes dat ze even zelf kunnen beslissen over wat er met het kind moet gebeuren. Kinderen doen het dan b.v. vaak inderdaad niet ‘slecht’ genoeg om GON te kunnen krijgen. Is het dan de bedoeling dat we kinderen eerst aansporen om het slecht te doen, ze de dieperik in te duwen, ze moedeloos en onzeker maken. En als het dan slecht genoeg gaat dan gaan we proberen om het recht te trekken. Ik weet dat de CLB-mensen ook richtlijnen krijgen. Van de jonge CLB medewerkers kan ik nog enigszins begrijpen dat ze niet ‘durven’, maar ik had gehoopt dat de gevestigde waarden binnen de CLB's echt wel meer van zich af zouden bijten. Een paar illustraties. Wij hebben een leerling, die een type 4 ernstig attest heeft. Hij gaat over naar het secundair, CLB-

Leuven, de kinesist, de GON-begeleidster en de school hebben een verslag opgemaakt. Deze leerling heeft een syndroom dat in de toekomst in ernst nog zal toenemen. En wat gebeurt er? Nadat we de hele rimram hebben besproken... Zijn attest wordt gewijzigd naar type 4 matig. Hoewel in de stand van zaken echt wel staat dat een syndroom recht heeft op type 4 ernstig. Idem met leerlingen die de overstap maken na een jaartje type 8/ basisaanbod... Daar wordt dan besloten dat hij te goed is om GON te krijgen omdat hij al een jaartje extra heeft gehad en dus al voor zal zijn op zijn leeftijdsgenoten. Ik begrijp dat niet. In punt 1 vermeldden we dat een CLB-medewerkster stelde dat er in de plaatselijke CLB' niet veel fans waren van het M-decreet. Zorgleerkracht N. repliceerde dat het dan toch wel merkwaardig is dat die misnoegde CLB-adviseurs hun stem niet luid laten horen en zich al te vlug verschuilen achter opgelegde voorschriften inzake GON en M-decreet.

Op de website 'Achter de camera' van Ann Nelissen troffen we ook veel kritiek van ouders en zorgleerkrachten aan. Zo getuigt *Moeder Annelies*: "Ik heb een mooi disciplinair verslag waarin staat dat mijn dochter van drie ernstige spraak-taalachterstand heeft met weerslag op het emotioneel welbevinden. Volgens het CLB van de school kan hij hiermee echter geen GON-begeleiding aanvragen voor haar. Dus ik heb een jaar lang gelopen van onderzoek naar dokter en weet ik veel wie. Om nu het deksel op de neus te krijgen. Mijn dochter kan niet meedraaien zonder begeleiding in het gewone onderwijs en kan ook niet naar het buitengewoon. Ik word dus gedwongen om mijn dochter thuis te houden voor haar eigen welzijn tot er een oplossing komt voor mogelijke nieuwe testen."

Peeters Miranda: "Ook bij ons wou het CLB niet meewerken. 'Mama bemoedert hen teveel', kreeg ik iedere keer te horen. Onze jongens hebben allebei ASS en ADHD wat het voor hen niet makkelijk maakte. 2 x per week kine, 2 x per week logo en 1 x per week psychotherapie en nog bemoederde ik hen teveel. De psychologe heeft hiervoor geijverd maar stond altijd opnieuw met de rug tegen de muur. Thuis was het niet meer leefbaar en onze jongens toen 7 en 9 jaar oud gingen zich toen zelf pijnigen (hun haren uittrekken, zichzelf krassen en de oudste zei altijd dat hij zich onder een vrachtwagen ging gooien). Toen dit ter sprake kwam bij de psychologe heeft zij contact opgenomen met het CLB en is daar niet meer vertrokken tot ze het attest bijzonder onderwijs in haar handen had. Dat ze niet eerst aan het kind

denken, het is gewoon een grote schande". *Patsy*: "Het is in elk geval ook hemeltergend dat zo'n belangrijke beslissing kan genomen worden door één persoon bij dat CLB! Iedereen (jij, de juf, directrice en therapeuten...) is het erover eens dat buitengewoon onderwijs of het nieuwe basisaanbod het beste is voor dit kind, maar 1 CLB-adviseur kan er blijkbaar anders over beslissen."

Heel wat ouders van GON-leerlingen en zorgleerkrachten deden de voorbije maanden ook hun beklag over het feit dat de CLB's minder attesten uitschrijven en dat het GON per 1 september teruggeschroefd i.p.v. uitgebreid wordt. Aangezien er meer zorgleerlingen in het gewoon onderwijs terecht komen en veel b.o.-scholen met een pak nieuwe aanvragen te maken krijgen, zou er normaal gezien een toename van het GON-budget moeten zijn. Velen vrezen dan ook dat volgend schooljaar inzake GON veel kinderen in de kou zullen blijven staan.

Ouders van GON-leerlingen voerden een petitie-campagne m.b.t. tot dit probleem en deze werd al vlot door bijna 8.000 ouders, leerkrachten en en sympathisanten ondertekend (zie p. 32).

Ook met betrekking tot het tijdig opstellen van attesten voor het nieuwe type 9 (autisme) doen zich grote problemen voor. *Ilse Doucet* getuigde: "GON-begeleiding aanvragen wordt ook zo complex waardoor de school, het CLB deze papierwinkel niet zien zitten. Met als gevolg dat vele ASS-kinderen het zonder GON moeten stellen... Want ze doen het eigenlijk toch wel goed onze kinderen, lees 'al dat werk zien we niet zitten'."

4 Te veel interpretatievrijheid M-decreet voor VCLB-koepel & CLB's

4.1 CLB's krijgen veel interpretatievrijheid: een vergiftigd geschenk

Minister Crevits ontweek op 18 maart in het parlement een antwoord op de noodvraag van de moeder van Flo die terecht betreunde dat haar dochter per 1 september verplicht werd om inclusief onderwijs te volgen en niet rechtstreeks naar het buitengewoon onderwijs (basisaanbod) kon. Een paar commissieleden drongen aan op een dringende aanpassing van het decreet. Minister Crevits gaf de indruk dat kinderen als Flo en Co rechtstreeks naar het b.o. moeten kunnen, maar ontweek haar eigen verantwoordelijkheid. Ze stelde dat elk CLB zelf moet en mag uitmaken wat er in

zo'n geval moet gebeuren: *"Ik heb ook de verslagen gelezen die de afgelopen dagen in de pers (over Flo e.d.) zijn verschenen. Ik wil niet op individuele gevallen ingaan. Dat lijkt me ook moeilijk. Ik ken de zorgen van die mensen niet. Ik kan naar hen luisteren, maar ik kan dat niet oplossen. We zullen vertrouwen moeten hebben in de goede werking van de CLB's. De CLB's zullen case per case nagaan hoe een probleem kan worden opgelost."*

Minister Crevits wees dus op de grote interpretatievrijheid vanwege de lokale CLB's. Bij betwistingen tussen ouders en scholen moeten de CLB's ook de knoop doorhakken.

4.2 Eigenzinnige interpretatie vanwege koepel

Uit recente bijdragen van *Tine Geysen*, verantwoordelijke voor het M-decreet binnen de Vrije CLB-koepel, blijkt alvast dat zij en haar CLB-koepel het M-decreet op een eigenzinnige wijze interpreteren en deze interpretatie blijkbaar ook opleggen aan de lokale CLB's. In de punten 5 & 6 illustreren we die vrije interpretatie.

We merken tegelijk dat bepaalde CLB-directeuren het M-decreet wel wat anders en minder strak willen interpreteren en toepassen dan *Tine Geysen* en CO. Zo beweerde de directeur van het CLB-leper dat *Flo* volgens hem wel rechtstreeks naar het buitengewoon onderwijs kan.

5 Veel minder attesten & diagnose

In de *'Impuls'-bijdrage 'de rol van het CLB binnen het M-decreet'* poneert *Geysen* vanuit de CLB-koepel resoluut dat de CLB's in de toekomst principieel veel minder vlug geneigd zullen zijn om een diagnose (voor toelating tot GON of b.o.) uit te schrijven. Vanuit de eigen keuze voor inclusief onderwijs en voor het sterk verminderen van het aantal type1- & 8-leerlingen, verantwoordt (rationaliseert) ze dit zo: *"De CLB-sector verkiest eerder (i.p.v. attestering en verslag) om voortaan sterk in te zetten op handelingsgerichte diagnostiek en handelingsgericht werken. Een classificatie (b.v. ADHD, ASS, dyslexie, ...) kan hier deel van uitmaken, maar indiceren welke hulp nodig is kan ook losstaan van classificatie."*

De CLB's zullen volgens *Geysen* dus voortaan het aantal attesten en verslagen in sterke mate beperken en de klemtoon leggen op handelings-

gericht werken en op welke hulp nodig is om tegemoet te komen aan de noden van de probleemleerlingen (in het gewone onderwijs). Ze schrijft verder dat bij de beoordeling van een leerling de kennis van de eindtermen en leerplannen belangrijk is en *"dat die kennis bij de school zit. In die zin is het belangrijk dat de school en het CLB die afweging samen maken."* We lezen elders: het CLB moet bekijken of de gewone school de extra zorg kan bieden die het kind nodig heeft en/of die school die geboden heeft.

We vragen ons in dit verband af of de CLB-mensen (nieuwe stijl) die taken en verantwoordelijkheid kunnen waarmaken. Zijn ze wel voldoende leerinhoudelijk en didactisch onderlegd voor het ondersteunen van de leerkrachten bij het *'indiceren welke hulp leerlingen nodig hebben'* en bij het beoordelen of een leerling voldoende profijt haalt uit het gevolgde onderwijs. Hoe kunnen CLB-mensen uitmaken welke leerhulp een leerling nodig heeft als ze zelf over te weinig kennis omtrent eindtermen, leerplannen en methodische aanpak beschikken. Hierbij aansluitend vragen we ons af of de CLB-centra wel voldoende onderlegd zijn om als scheidsrechter uit te maken of het oordeel van de school over het niet voldoende kunnen volgen van het gemeenschappelijk curriculum al dan niet verantwoord is? En is het oordeel van 1 CLB-er belangrijker dan dit van een schoolteam dat veel beter kan oordelen over de wenselijkheid van inclusie voor een bepaalde leerling.

Vroeger, in de tijd van het PMS-project leerzorg b.v., beschikten de CLB'ers nog over meer kennis omtrent lezen, spellen en rekenen ... Sinds de grote PMS-hervorming werd hier nog weinig aandacht aan besteed. In *Caleidoscoop* verschenen er de voorbije 10 jaar weinig of geen bijdragen meer over lezen, rekenen, spellen ... Er waren ook geen bijscholingen meer.

6 "Liefst geen verwijzing naar b.o. in de loop van het schooljaar"!??

In de *Caleidoscoop*-bijdrage behandelt *Tine Geysen* ook de vraag: *"Kan een leerling verwezen worden naar het type 'basisaanbod' in de loop van het schooljaar?"* *Geysen* schrijft: *"Een eerste verwijzing in de loop van het schooljaar (b.v. in een eerste leerjaar) kan, al moet steeds goed overwogen worden of dit wel wenselijk is. Streefdoel is om een overstap naar buitengewoon onderwijs te laten ingaan op 1 september"* Een kind kan volgens het

M-decreet pas overstappen naar het b.o.-basisaanbod als aangetoond wordt dat het weinig kan opsteken in b.v. het eerste leerjaar. Voor een aantal leerlingen waarvan men al in de kleuterschool weet dat het gewoon onderwijs moeilijk haalbaar is, zal uiteraard al heel vlug blijken dat het volgen van het eerste leerjaar niet wenselijk is. Bij zo'n afweging na 1 of een paar maanden speelt vooral ook mee dat men er ten eerste van overtuigd is dat dit kind ook in de erop volgende maanden weinig zal opsteken in dit eerste leerjaar en dat dus het verder volgen van dit leerjaar geenszins zinvol is. We begrijpen niet waarom volgens Geysen het streefdoel van het CLB is om een overstap naar het buitengewoon onderwijs voor kinderen als Flo en Co pas te laten ingaan op 1 september van het volgend schooljaar.

Op onze kritiek repliceerde Geysen op de blog van Ann Nelissen: *"Ik heb wel nergens geschreven dat een kind enkel kan verwezen worden naar buitengewoon onderwijs als kan aangetoond worden dat het niets kan opsteken in het 1ste leerjaar." Wat het streefdoel betreft om een overgang te laten samenvallen met de start van een nieuw schooljaar... daarmee geven we enkel aan dat waar mogelijk we een instap in buitengewoon onderwijs willen laten samenvallen met de start van een nieuw schooljaar. Het is geenszins de bedoeling om een instap in het buitengewoon onderwijs in de loop van een schooljaar te verhinderen indien dit het meest aangewezen is voor de leerling in kwestie."*

Waarom vermeldde Geysen in haar bijdrage enkel en uitdrukkelijk dat het streefdoel moet zijn om kinderen pas na het einde van een leerjaar te laten overstappen? Waarom schrijft ze in haar reactie niet dat kinderen als Flo eigenlijk niet thuishoren in het gewoon onderwijs. Waarom vermelden Geysen en het VCLB niet dat kinderen waarvan men al in het kleuteronderwijs en in elk geval de maand september eerste leerjaar heel goed weet dat ze weinig kunnen opsteken in het gewoon onderwijs, er alle belang bij hebben om zo vlug mogelijk over te stappen naar het buitengewoon onderwijs i.p.v. een jaar te verkommeren?

7 Enkel 'kritische partner van de school' en enkel verslag als ouders akkoord gaan!??

Geysen beklemtoont in de *Impuls-bijdrage* o.i. ook al te zelfbewust en ostentatief dat de eindverantwoordelijkheid steeds ligt bij het CLB en dat het CLB zich 'als kritische partner van de school moet opstellen': *"het CLB en de school zijn partners,*

maar partners mogen elkaar kritisch bekijken." Het CLB is niet alleen een partner van de school, maar ook een partner van ouders 'en' leerling. Dat vraagt van scholen het nodige begrip omdat bepaalde situaties ervoor zorgen dat het CLB als partner van de leerling en de ouders stappen zet waar scholen het mogelijk niet mee eens zijn."

Ze schrijft verder: "Zo kiest het VCLB (= koepel) er uitdrukkelijk voor om enkel een verslag op te maken wanneer ouders zich hier ook kunnen vinden. Slechts in heel uitzonderlijke omstandigheden kan hiervan afgeweken worden." Geysen wekt de indruk dat bij betwistingen tussen scholen en ouders het CLB bijna onvoorwaardelijk aan het oordeel van de ouders voorrang moet geven. Volgens de koepel mogen de CLB's dus het gefundeerd oordeel van de leerkrachten/school zomaar naast zich neerleggen, en moeten ze anderzijds wel het oordeel van de ouders respecteren.

Als de ouders van meet af aan een overstap weigeren, dan zullen de CLB's volgens Geysen in principe dus zelfs geen verslag opstellen. Moet het CLB ook niet de 'kritische' partner van de ouders zijn? Waarom zou het oordeel van de school niet meer in het belang kunnen zijn van het kind dan het oordeel van zijn ouders? Getuigt dit alles niet van teveel vrije interpretatie van het M-decreet?

Op de vraag 'wat gebeurt er als leraren of ouders niet akkoord gaan met het CLB-verslag', formuleert CLB-directeur Hans Vandenbroucke een antwoord op de website 'Klasse voor ouders' dat toch wat anders klinkt: *"Er zal bij betwisting van het CLB-verslag dan discussie zijn. In het begin omdat er nog twijfel bestaat over de interpretatie van het M-decreet. Maar ook nadien. Het voordeel van overleg is dat alle partijen argumenten kunnen inbrengen en zoeken naar oplossingen. Maar er zijn ook nadelen. Soms zal er geen consensus zijn. Dan hakt het CLB de knoop door. Dat is een ondankbare taak. Voor de ene ouder/school zal het CLB te snel een verslag geven, voor de andere ouder/school te laat."* Vandenbroucke is blijkbaar ook de mening toegeedaan dat het CLB niet vooraf de toestemming moet vragen aan de ouders om een verslag op te stellen.

8 Besluit

Het M-decreet brengt het CLB in een moeilijk parket. Het CLB heeft er ook alle belang bij dat de wrevel vanwege de scholen niet toeneemt. De CLB-koepel is zich hiervan o.i. te weinig bewust.

Negatieve balans na 1 jaar *Passend Onderwijs* in Nederland Conclusies enquête van *Algemene Lerarenbond*

In april 2015 deed de Algemene Onderwijsbond een QuickScan onder het onderwijspersoneel. De vraag die centraal stond was: 'Passend onderwijs is ingevoerd, hoe gaat 't nu?'

Conclusies

1. Toename leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben

De leerkrachten komen vergeleken met vorig jaar meer leerlingen tegen die extra ondersteuning nodig hebben. De toename komt vooral doordat er minder wordt doorverwezen naar het speciaal onderwijs.

Ook nemen de diversiteit en heftigheid van de problematieken toe. De leerkracht wordt op dit moment overvraagd. Hij komt niet meer toe aan de reguliere zaken voor de gewone leerlingen. Het maken van het ontwikkelingsperspectief en de bijbehorende gesprekken kosten ook heel veel tijd.

2. Leerlingen die in speciaal onderwijs thuisshoren blijven langer op een gewone basisschool

Rond groep 4/5 (=2^{de}/3de leerjaar) blijkt dat het toch echt niet gaat. Leerlingen komen dan alsnog in het speciaal onderwijs terecht. Echter met een grotere achterstand en sociaal-emotionele problemen dan wanneer ze eerder in het speciaal onderwijs hadden gezet. Ook lopen ouders zo een grotere beschadiging op.

3. Onvoldoende faciliteiten (ondersteuning) voor slagen van passend onderwijs

De faciliteiten voor passend onderwijs lijken in de meeste gevallen niet te zijn toegenomen. Het onderwijspersoneel moet vaak meer doen met

minder middelen. Ook worden faciliteiten niet efficiënt ingezet en levert het aanvragen van faciliteiten administratieve druk op. Ook over de ambulante begeleiding is nog veel onduidelijkheid.

De leerkrachten kunnen niet voldoen aan hoge verwachtingen en leerling is de dupe. Het onderwijspersoneel maakt zich zorgen. De klassen worden groter, de ondersteuning neemt af en de werkdruk neemt toe. Leraren zijn niet altijd in staat te voldoen aan de hoge verwachtingen. Leerlingen kunnen niet optimaal worden ondersteund.

Ook ziet het onderwijspersoneel dat het aanbod op scholen niet voldoet aan de behoeften van leerlingen. Veel leerlingen vallen tussen wal en schip en het personeel niet weet welke ondersteuning ze wel of niet kunnen bieden.

4. De gewone leraar niet betrokken bij de totstandkoming van passend onderwijs

Intern begeleiders, zorgcoördinatoren en directieleden werken actief mee aan de totstandkoming van beleid rondom passend onderwijs. De gewone leraar wordt pas in een laat stadium op de hoogte gebracht. Ook voor intern begeleiders en zorgcoördinatoren is vaak nog onduidelijk wat het samenwerkingsverband heeft afgesproken.

5. Veel bureaucratie en planlast

Doordat er veel bureaucratie is, zijn de faciliteiten nauwelijks bereikbaar. Zo is voor veel leraren onduidelijk welke zorg en ondersteuning beschikbaar zijn.

6. Problemen met stageplekken

In het tso/bsso zijn stagebedrijven niet altijd in staat om leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben een stageplek te bieden en goed te begeleiden.

Kritische analyse van falend inclusief onderwijs in Canada & Ierland

Raf Feys & Stella Brasseur

1 Inleiding

De groep 'docenten voor inclusie' stelde vorig jaar in de krant *De Standaard* dat inclusief onderwijs in veel landen al veel jaren is ingevoerd en er heel succesvol blijkt. Ook in veel publicaties over het M-decreet probeert men dit de burgers wijs te maken.

We zijn het absoluut niet eens met deze verhalen over het succes van het inclusief onderwijs in het buitenland. Met een reeks bijdragen over inclusief onderwijs in andere landen willen we aantonen dat er in die landen een grote afstand bestaat tussen inclusieve wetgeving & propaganda en anderzijds de concrete klaspraktijk. Ook na 30 jaar inclusief onderwijs in een aantal landen zijn de problemen met zo'n onderwijs en de bezwaren van de leerkrachten nog even geldig.

In ons themanummer over het M-decreet (Onderwijskrant nr. 172) kwamen de Scandinavische landen uitvoerig aan de beurt – en Engeland in iets mindere mate. Zo toonden we o.a. aan dat ook in Finland opvallend meer leerlingen in speciale/aparte klassen zitten (8,5%) dan in Vlaanderen het geval is. Finland werd nochtans onlangs nog door de stuurgroep 'Ouders voor inclusie' als een model-land inzake inclusief onderwijs voorgesteld. Er wordt ook vaak naar het inclusief onderwijs in Canada en Ierland verwezen. In deze bijdrage bekijken we het inclusief onderwijs in Ierland en in Canada. We zullen o.a. merken dat de problemen met inclusief onderwijs in Canada na 30 jaar nog steeds dezelfde zijn.

Vooraf vermelden we nog even de visie van de Finse onderwijsdeskundigen die aansluit bij de onze. Zij schrijven: *"In tegenstelling met de inclusieve aanpak in Noorwegen, ging Finland ervan uit dat het recht op leren en onderwijskansen vaak beter gegarandeerd kan worden in gescheiden setting (aparte klassen)."* Ook Fins onderzoek wijst dit uit: *"Students' experiences in special classes have been largely positive, with sufficient support from the most educated teachers"*. Het gaat hier wel om leerlingen die onvoldoende profijt kunnen halen uit een inclusie in een gewone klas. Daarnaast telt Finland ook veel GON-leerlingen en nog een groot aantal

leerlingen die voor een deel van de vakken buiten de klas worden bijgewerkt. De Finse onderwijs-experts schrijven verder: *"De relatief zwakke PISA-resultaten van Noorwegen - en van de zwakke leerlingen in het bijzonder - wijzen er op dat de Noorse scholen, niettegenstaande hun sterke focus op inclusie, nog ver af zijn van het creëren van een 'good school for all'. De klemtoon op inclusief onderwijs in Noorwegen doet ons denken aan Low's concept of 'stupid inclusion', meaning that it is neither politically correct nor is it allowed to label some needs as special". ... " Het feit dat men de specifieke noden niet meer als speciaal/bijzonder en als handicap mocht benoemen, leidde er toe dat die specifieke noden ook gemakkelijk vergeten & verwaarloosd konden worden."* (Tussendoor: ook in andere Scandinavische landen werkt men met weer meer met aparte klassen.)

2 Getuigenis over inclusief onderwijs in Ierland

Ik, Lieve Huyghe, heb zelf 6 jaar in Ierland gewoond en lesgegeven. Volgens de OESO-statistieken staat Ierland al heel ver met zijn inclusief onderwijs. Er zitten volgens de OESO-statistiek in Ierland veel minder leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

De cijfers kloppen, maar (inclusie)kinderen met een IQ van meer dan 70 krijgen in Ierland echter geen aangepaste hulp. Kinderen met autisme krijgen 5 uur les van een 'resource teacher' (zoals ikzelf dus), kinderen met ADHD 4 uur... Dat is inclusief onderwijs in Ierland. Voor de overige uren zitten die kinderen in de gewone klas al dan niet met een 'special needsassistant' (een begeleider zonder pedagogisch diploma, die de kinderen helpt bij de meest elementaire taken en ook zorgt dat ze rustig blijven...).

Zo heb ik zelf les gegeven aan M. M., een jongen met een IQ van net boven de 70 (volgens de testen). Hij slaagde er niet in om te leren rekenen, lezen ging wel, maar het bleef vooral een technische zaak. Navertellen wat hij las, kon hij niet. Hij zat in een graadklas van vier leerjaren, jawel, in een school op een Iers eiland waar nog schooltjes bestaan van 20 leerlingen. Nogal begrijpelijk dat de leerkracht niet echt tijd had om deze zwakbegaafde

jongen intensief te begeleiden. Dus zat hij achteraan de klas, puzzels of oefeningetjes te maken om hem zoet te houden. Normaal kwam hij niet in aanmerking voor extra hulp, gelukkig had de pediater hem het label 'adhd' opgeplakt. Op die manier kon hij 4 uur 'resource' krijgen. Gelukkig zat in die klas ook nog een jongen met autisme die daarbovenop ook mentaal zwakker was. Hupla, 9 uur voor beide samen! En kon M. ook wat geholpen worden door de special needsassistent waar hij eigenlijk geen aanspraak kon op maken. Ik kan zo nog een eindje doorgaan.... En o ja... hoe is het M. verder vergaan? Wel, hij is nu 17 en onhandelbaar. Hij zou aanspraak kunnen maken op begeleid wonen maar zijn agressieve uitvalen beletten hem dat. Thuis weten ze niet meer wat gedaan.... Neen, M. is geen gelukkig kind geweest, en wordt dat als volwassene blijkbaar ook helemaal niet... Dat geeft te denken.

Ik heb ook jaren lesgegeven in het buitengewoon onderwijs hier bij ons (type 1). Beweren dat het inerland beter is dan hier op dat vlak? No way!! De cijfers op het Europees rapport zijn hetgeen dat telt voor 'Europa'. We weten echter allemaal dat cijfers op een rapport altijd maar een eenzijdig beeld bieden.

3 Problemen met inclusief onderwijs in Canada

3.1 Grote afstand tussen inclusieve wetgeving en concrete klaspraktijk

In Canada werd al 30 jaar geleden inclusief onderwijs 'officieel ingevoerd'. In de inleiding van *Education et Francophonie* VOLUME 39 /nr. 2, een recent themanummer over inclusief onderwijs in Canada, worden de grote problemen met het inclusief onderwijs in Canada in de inleiding als volgt geformuleerd. Het gaat volgens de onderzoekers in de praktijk vooreerst vaak om louter fysieke inclusie. Het gaat niet om echte integratie in het collectief leerproces: *"Soulignons d'abord que certains milieux scolaires affirment être inclusifs, alors que l'on n'y trouve que très peu de pratiques pédagogiques en cohérence ou dites inclusives (Vienneau, 2006). L'inclusion scolaire ne peut se limiter à la simple intégration physique d'un élève ayant des besoins particuliers dans une classe ordinaire."*

Net zoals in de Scandinavische en in de meeste landen stellen we ook in het zgn. 'inclusief Canada' dus een grote afstand vast tussen de inclusieve wetgeving en de klaspraktijk. Zo zitten de leerlingen

ook vaak in aparte klassen en in aparte scholen buitengewoon onderwijs:

"Depuis maintenant plus de 30 ans, l'intégration scolaire est une réalité au Québec. Cependant, après un développement rapide de l'intégration dans les années 1970-1980, on assiste actuellement à une stagnation, et de nombreux enfants et adolescents sont encore exclus d'une scolarité ordinaire. S'ils ont pu franchir les portes des écoles, ils sont accueillis dans des classes spéciales, voire dans une école spéciale, au sein d'un établissement ordinaire. Le plus souvent, ces enfants exclus présentent de grandes difficultés d'apprentissage, un handicap mental ou des problèmes de comportement."

3.2 Leerkrachten vinden inclusief onderwijs nog steeds niet haalbaar

Na 30 jaar officiële inclusie klinken de bezwaren van de leerkrachten nog steeds identiek. *"La faisabilité de l'articulation pédagogique inhérente à l'inclusion scolaire suscite beaucoup de doutes chez certains intervenants scolaires. En effet, il semble que les enseignants arrivent difficilement à répondre aux exigences des programmes d'études et du système scolaire quand leur classe est composée d'une diversité d'élèves. C'est pourquoi certains conçoivent l'inclusion scolaire comme une 'véritable utopie' (Boutin et Bessette, 2009, p. 83). Les enseignants éprouvent des difficultés à composer avec des élèves présentant des besoins diversifiés (voir par exemple Moran, 2007; Humphrey, Bartolo, Ale, Calleja, Hofsaess, Janikova, Mol Lous, Vilkiene et Wetso, 2006.)"*

3.3 Discriminatie van leerlingen met specifieke behoeften & van hun ouders

De 'Learning Disabilities Association of Canada' (LDNAL) spreekt zich heel kritisch uit over het inclusief onderwijs in Canada. De vereniging stelt dat radicaal inclusief onderwijs als 'discriminerend' mag bestempeld worden; het betekent een schending van de rechten van de kinderen met specifieke beperkingen en de rechten van hun ouders.

Ook in Vlaanderen eiste Ann Nelissen op haar blog 'Achter de camera' het recht op om haar dochter Flo op 1 september a.s. rechtstreeks naar het buitengewoon onderwijs (basisaanbod) te sturen. Ze kreeg de steun van heel veel ouders. Nelissen en co stellen dat het onverantwoord is dat hun dochter/

zoon volgens het M-decreet moet starten in het gewoon onderwijs om daar veel frustraties op te lopen en tijd te verliezen. Dit jaar trokken Duitse ouders met dezelfde eis naar de rechtbank en ze kregen er gelijk.

De Canadese LDNAL formuleert het onrecht dat kinderen als Flo wordt aangedaan zo: *“LDNAL believes that full inclusion violates the right of parents and students with disabilities guaranteed by the Charter of Rights and Freedom and Human Rights Codes which guarantee education equality and freedom from discrimination and rejects the arbitrary placement of all students in any one setting.”*

De LDNAL wijst ook op een tweede vorm van discriminatie. De LDNAL betreurt dat waar de kinderen voorheen in het speciaal/buitengewoon onderwijs specifieke paramedische of psychische ondersteuning genoten, ze dit niet meer krijgen in de inclusieve klassen in het gewoon onderwijs. De ouders zijn dan verplicht om ondersteuning te zoeken bij revalidatiecentra e.d. en daaraan extra tijd en geld te besteden: *“The present day inclusion model is giving the right to discriminate whenever the student’s learning and educational needs cannot be met by the school, by passing the responsibility to other parties outside of the education system, on their own expense and time.”* Dit zal ook het gevolg zijn van de invoering van het M-decreet in Vlaanderen.

4 Studie: leerkrachten kunnen heterogene inclusieve klassen niet aan

4.1 Inleiding

Uit een brede bevraging van Canadese leerkrachten bleek dat deze de heterogeniteit binnen inclusieve klassen absoluut niet aankunnen. *Prof. Paul Bennett* schreef hier een uitgebreide bijdrage over. Mede op basis van deze studie concludeert hij dat inclusief onderwijs (in Canada) dringend in vraag gesteld moet worden. De heterogene klassamenstelling is het grote probleem. De leerkrachten kunnen de heterogene klassen niet aan en kunnen probleemleerlingen te weinig ondersteunen. Meer geld en ondersteuning zijn volgens prof. Bennett niet de oplossing. Het is het concept zelf dat niet deugt.

4.2 Studie over visie van leerkrachten

We citeren uit: *Teacher Stress: If ‘Class Composition’ is the Problem, Is More Money the Answer?* May 6, 2014 by Paul W. Bennett in Educhatter’s blog.

90% van de Canadese leerkrachten stelden in een recent onderzoek dat zij overgestresseerd voor klas stonden omwille van heterogeniteit binnen de klasbevolking. De leerkrachten kunnen naar eigen zeggen de vele probleemleerlingen niet aan.

Enkele gegevens uit de enquête. The latest *Canadian Teachers’ Federation (CTF) Survey* reveals that education is in a sorry state and it’s impacting upon teacher effectiveness in the regular classroom. Over 90 per cent of the 8,096 teachers surveyed in February and March 2014, identified ‘class composition’ as a source of ‘work-related stress.’

*Teachers’ biggest concern is the changing composition of the regular classroom and, in particular, the constant demands to provide *‘individualized support’* in that classroom for every type of special needs.

*Meeting the individual needs of all special needs kids in an inclusive classroom is next to impossible; – three out of four educators cited interruptions to teaching by students; – student absenteeism concerns 71 per cent of teachers; – over six out of ten reported challenges in dealing with students’ personal or health-related issues.

*Special Education services have also turned regular classroom teaching into a virtual paperwork or deal. Lack of time to plan assessments with colleagues was reported as a stressor by 86% of teachers surveyed, while 85% indicated marking and grading as a source of stress. Other stressors include increased administrative-related work.

Given the daily classroom challenges and complex needs of today’s kids, it’s fair to ask “Is more money really the answer?” If “class composition” is the heart of the problem why beat around the bush? What’s so sacrosanct about the current Special Education model based upon “inclusion for all” in a one-size-fits all classroom system? It’s time to ask whether inclusive education, implemented as a whole system approach, is either affordable or effective in meeting student needs along the full continuum of service.

Grote toestroom van kinderen met zware beperkingen naar gewoon secundair onderwijs – en vooral naar 1B Dit leidt op termijn tot sterke ontwrichting van (vooral) bso

Op 6 juli j.l. verschenen in het dagblad 'Het Nieuwsblad' enkele alarmkreten over het M-decreet vanwege een aantal directies secundair onderwijs. Ze bevestigen de klacht van *Sofie Bruneel*, leerkracht B-stroom uit Gistel, in de krant 'De Morgen' van 8 mei 2015 - over leerjaar 1B en de ontwrichting van het beroepsonderwijs. Bruneel vreest terecht dat veel inclusieleerlingen in het beroepsonderwijs zullen terechtkomen en dit onderwijstype zullen ontwrichten (cf. ontwrichting van bso in Nederland!).

Bruneel schreef o.a.: *"Na de opendeurdag tellen we in 1B nu al drie keer meer inschrijvingen van leerlingen die onder het M-decreet vallen dan vorige jaren (NvdR: Leerlingen die vroeger na het b.o. lager onderwijs naar het buso overstapten moeten nu veelal starten in het gewoon onderwijs.) 1B bestaat traditioneel uit een erg heterogeen publiek waarbij een leraar binnen één klas al enorme inspanningen doet en deze verschillen zullen toenemen. ... En zo kom ik bij het grote taboe: leerkrachten beroepsonderwijs die nu al op hun tandvlees zitten en een exit overwegen. Of leerkrachten die zich zorgen maken dat ze bij de start van volgend schooljaar niet de nodige zorg aan elke leerling in klas kunnen geven."* Vanuit de onderwijskoepels kwamen er jammer genoeg geen begripvolle reacties op de noodkreet van *Sofie Bruneel*.

Op 6 juli delden drie directeurs hun bezorgdheid mee in een bijdrage in 'Het Nieuwsblad': *'Middelbare scholen bezorgd over grote toestroom van kinderen met zware beperkingen Kwart meer 'speciale leerlingen' én extra besparen'* (bijdrage van Jens Vancaeneghem).

"Nu de inschrijvingen volop bezig zijn, merken middelbare scholen dat ze volgend schooljaar heel wat kinderen met zware beperkingen moeten opvangen. Het gaat om leerlingen met een zware vorm van autisme, het syndroom van Down, slechthorenden en slechtzienden. 'Lichtere stoornissen zijn we wél gewoon. Maar er is een grens aan ons kunnen. En die grens is nu in zicht', zegt directrice Hilde Kiekens.

De directeurs uit het buitengewoon onderwijs trokken eerder al aan de alarmbel, en nu maken ook hun collega's uit de gewone middelbare scholen

zich grote zorgen. Zij verwerken nu de eerste inschrijvingen voor volgend schooljaar. En het valt heel wat directeurs op: het aantal leerlingen met een zware beperking dat in hun school terechtkomt, stijgt. Het gevolg van het M-decreet, de beslissing van de Vlaamse regering om die jongeren te integreren in het gewoon onderwijs. Alleen staan daar nog geen extra middelen tegenover.

'We zijn het gewoon om leerlingen op te vangen met lichtere leerstoornissen, zoals dyslexie. Maar nu krijgen we daarbovenop leerlingen met een zware vorm van autisme, slecht-horenden en slecht-zienenden', zegt Hilde Kiekens, directrice van de Middel-school van het Atheneum in Gent.

In haar school schreven zich al twintig leerlingen in met een zware beperking of leerstoornis, op een totaal van 300. 'Ik merk tijdens de inschrijvingen dat ouders het recht op gewoon onderwijs eisen voor hun kind. Maar we krijgen wel minder middelen om meer te doen. Er is een grens aan ons kunnen. En die grens is in zicht', zegt Kiekens. In haar school schreven zich al twintig leerlingen in met een zware beperking of leerstoornis, op een totaal van 300. 'Ik merk tijdens de inschrijvingen dat ouders het recht op gewoon onderwijs eisen voor hun kind. Maar we krijgen wel minder middelen om meer te doen. Er is een grens aan ons kunnen.

Haar collega van de middenschool in Leper deelt die bezorgdheid. 'Het aantal leerlingen met een beperking is met een kwart gestegen, naar voorlopig 21 op 190. Ze komen vooral terecht in de B-stroom. En in de B-stroom zitten nu al veel leerlingen met een rugzakje, zegt directrice Ann Dejaegher. Eén van de nieuwe leerlingen is een meisje met het syndroom van Down. ...'

Ook het GTI van Beveren krijgt extra leerlingen met een beperking. 'We stellen vanaf september een zorgcoördinator aan om hen op te vangen. Omdat we daar geen extra middelen voor krijgen, vallen lessen weg', zegt directeur Pascal De Rop.

Commentaar: Op relatief korte termijn zal dit ook leiden tot de ontwrichting van ons bso (beroepssecundair onderwijs.)

Redactiesecretariaat

Noël Gybels
 Steyenhoflaan 11
 3130 Betekom
 tel. 016 56 93 46
 owkrant@hotmail.com

*www.onderwijskrant.be: al **353.000**
bezoekers, 100-den artikels

*Dagelijkse berichten op:

*Blog 'Onderwijskrant Vlaanderen'
 met trefwoordenregister
 *Facebook 'Onderwijskrant
 actiegroep'
 *Tweets Raf Feys

Redactie tijdschrift:

Annie Beullens, Stella Brasseur,
 Renske Bos, Eddy Declercq, Ann
 Deketelaere, Raf Feys, Ignace
 Geurts, Noël Gybels, Pieter Van
 Biervliet, Hilde Van Iseghem, Danny
 Wyffels

Hoofredacteur: Raf Feys

raf.feys@telenet.be; 050.312409

Onderwijskrant brengt beschrijvin-
 gen van - en kritische reflecties over
 onderwijs en onderwijsvernieuwing.
 Bepaalde bijdragen zijn wetenschap-
 pelijk gestoffeerd; andere zijn een
 directe neerslag of weergave van
 opvattingen en ervaringen. Onder-
 wijskrant wordt gemaakt met mede-
 werking van praktijkmensen en van
 mensen uit de lerarenopleiding.
 Onderwijskrant is een onderwijs-
 tijdschrift met redactieleden uit de
 drie onderwijsnetten. *Onderwijskrant*
streeft vernieuwing in continuïteit na.

Lid van de Unie
 van de Uitgevers van
 de Periodieke Pers

Abonnement (4 nrs.): € 20

Buitenland: € 30
 Rekening: 001-0965165-91
 (BIC GEBABEBB / IBAN BE23 0010
 9651 6591) van Onderwijskrant vzw,
 3130 Betekom

Inlichtingen, bestellingen, proefnrs.
 bij **verantwoordelijke uitgever:**
 Noël Gybels
 Steyenhoflaan 11
 3130 Betekom
 tel. 016 56 93 46
 owkrant@hotmail.com

Tijdschrift, verschijnt driemaandelijks

juli-augustus-september 2015 - € 6

*Grootschalige scholengroepen: actualiteit, afremming fusie- dwang; schuldig verzuim minister Crevits en parlementsleden	2
*Leuvense onderzoekers: "Amper 0,5% studies zittenblijven is betrouwbaar."	8
*Hervorming s.o. gebaseerd op foute uitgangspunten sociale discriminatie en differentiatie (tracking) in lagere cyclus s.o. : drie recente studies	10
*Leraar Van Hemeldonck & Finse prof. Sarjala weerleggen Finse fabeltjes	14

Dossier M-decreet

*M-decreet: impasse, paniek, onzekerheid, chaos ...	16
*Passend onderwijs :ontwrichting buitengewoon onderwijs	19
*Baat of schaadt inclusie voor bepaalde kleuters: doof kind, kind met syndroom van Down...	21
*Voor Flo en CO geen recht op buitengewoon onderwijs, maar verplichte LAT-inclusie, exclusie in eerste leerjaar gewoon onderwijs	23
*Kritische vragen in commissie onderwijs & Vlaams parlement (februari – juni 2015)	28
*M-decreet: impulsieve voorstellen in 'Impuls' & van begeleiders in maart 2015	35
*Euforisch M-decreet-stellingname van koepels onderwijsnetten & begeleidings-diensten:	38
*Problematische relatie van CLB met M-decreet	42
*Kritische analyse van falend inclusief onderwijs in Canada & Ierland	48

Indien hiernaast een x staat

is dit het (voor)laatste nummer

dat u ontvangt.

HERABONNEER dus om onderbreking

te vermijden!